TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ – HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

31.08.2011 Radek Žváček

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Penitenciární péče

Bezdomovectví - život v krajních podmínkách
The Homeless – Life in Marginal Conditions

Bakalářská práce: *09-FP-KSS-4031*

Autor:
Radek Žváček

Podpis:
.....

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Thelenová
Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
89	5	0	1	37	6

V Liberci dne: 31.08.2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát):	Radek Žváček
adresa:	Formánkova 519, Hradec Králové
studijní obor (kombinace):	Penitenciární péče
Název BP:	**Bezdomovectví - život v krajních podmínkách**
Název BP v angličtině:	**The Homeless - Life in Marginal Conditions**
Vedoucí práce:	Mgr. Kateřina Sýkorová
Konzultant:	
Termín odevzdání:	15.04.2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20.3.2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____ Podpis: _____

Název BP: BEZDOMOVECTVÍ - ŽIVOT V KRAJNÍCH PODMÍNKÁCH

Vedoucí práce: Mgr. Sýkorová Kateřina Podpis:.....

Cíl: Analyzovat životní situaci bezdomovců

Požadavky:
1) formulace teoretických východisek (vymezení základních pojmů),
2) projektování průzkumu,
3) sběr dat,
4) interpretace dat,
5) formulace závěrů

Metody: Dotazování, analýza sekundárních zdrojů

Literatura:
1) VÁGNEROVÁ M., Psychopatologie pro pomáhající profese, 3. rozš. a přeprac., Praha, Portál, 2004, 872 s., ISBN 80-7178-802-3
2) MATOUŠEK O. a kol, Sociální práce v praxi, 1.vyd., Praha, Portál, 2005, 352 s., ISBN 80-7367-002-X
3) PRŮDKOVÁ T, NOVOTNÝ P., Bezdomovectví, 1. vyd., Praha, Triton, 2008, 93 s., ISBN 978-80-7387-100-0
4) HARTL P., HARTLOVÁ H., Psychologický slovník, 1. vyd., Praha, Portál, 2004, 776 s., ISBN 80-7178-303-X
5) HRADEČTÍ V.a I., Bezdomovectví – Extrémní vyloučení, 1. vyd., Praha, Naděje, 1996, 85 s., ISBN 80-902292-0-4
6) KOZLOVÁ L., Sociální služby, 1. vyd., Praha, Triton, 2005, 79 s., ISBN 80-7254-662-7
7) HENDL J., Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace, 2. vyd., Praha,Portál, 2008, 408 s., ISBN 978-80-7367-485-4
8) FERJENČÍK J., Úvod do metodologie psychologického výzkumu, 1. vyd., Praha, Portál, 2000, 256 s., ISBN 80-7178-367-6
8) PUNCH K.F., Úspěšný návrh výzkumu, 1. vyd., Praha, Portál, 2008, 232 s., ISBN 978-80-7367-468-7
9) DISMAN M., Jak se vyrábí sociologická znalost, 3. vyd., Praha, Karolinum, 2008, 372 s., ISBN 978-80-246-0139-7

Čestné prohlášení

Název práce: Bezdomovectví – život v krajních podmínkách
Jméno a příjmení autora: Radek Žváček
Osobní číslo: P07000448

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 31.08.2011 .....

Radek Žváček

Poděkování

Mé velké díky patří mé vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Thelenové, která mi velmi pomohla dovést tuto práce k úspěšnému konci. Zvláště děkuji za její trpělivost, cenné rady a podnětné připomínky. Velice si vážím paní Mgr. Thelenová vaší trpělivosti, podpory a přístupu k mé osobě. Zvláště v okamžicích, kdy jsem potřeboval nejen odbornou radu, ale také psychickou podporu. Děkuji vám.

Také bych na tomto místě rád poděkoval všem přátelům, rodičům a především přítelkyni Janě, za jejich podporu a velkou trpělivost, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce, a které si velmi vážím.

ANOTACE

Bakalářská práce se věnovala *osobám bez přístřeší*. Předmětem zájmu bylo zjistit, co předcházelo jejich propadu sociální sítí mezi subkulturu osob bez přístřeší. Pojednávala o příčinách a důsledcích fenoménu *bezdomovectví*. Autor postupoval metodou provedení rozhovoru, která je pro tuto práci stěžejní. Text byl strukturován na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části byla věnována pozornost popisu základních pojmů, dělení bezdomovectví, příčinám vzniku. Dále zde byly kapitoly věnované rizikům života bezdomovců a postojům společnosti. V závěru teoretické části se práce věnuje i legislativní podpoře. Praktická část popisuje hlavní cíle, popis vzorku respondentů, prostředí průzkumu. Hlavním cílem práce bylo zjistit, co vedlo osoby bez přístřeší navštěvující oddělení sociální prevence ÚMČ Praha k životu na ulici. Hlavním zjištěním práce bylo odhalení rizik mezi klienty oddělení sociální prevence Praha způsobujících propad mezi subkulturu bezdomovců. Hlavním doporučením je neodsuzovat takové jedince, ale snažit se ke každému chovat individuálně. Více vnímat jejich potřeby a být k těmto lidem ohleduplnější. Propojit pomáhající instituce a zjednodušit byrokracii.

Klíčová slova: *bezdomovectví, osoby bez přístřeší, osamělost, rizikové faktory, práce, rodina, budoucnost.*

ABSTRACT

This thesis devoted to the homeless. The object of interest was to find out what preceded the decline of social networks among the subculture of homeless people. Discussed the causes and consequences of the phenomenon of homelessness. By using advanced design interview, which is crucial for this work. The text has been structured on a theoretical and practical parts. The theoretical part was given to the description of basic concepts, division of homelessness, causes formation. Furthermore, there are chapters devoted to risk life and attitudes of the homeless. At the end of the theoretical work devoted and legislative support. The practical part describes the main objectives, description of sample surveys, environmental surveys. The main objective was to determine what led the homeless visiting the Department of Social Prevention, Prague City District to life on the street. The main finding of the study was to detect the risk of clients the Department of Social Prevention, Prague causing decline among the homeless subculture. The main recommendation is such individuals, but try to treat everyone individually. More perceive their needs and be considerate to these people. Link to help institutions and streamline bureaucracy.

Keywords: *homelessness, homeless, loneliness, risk factors, work, family, future*

OBSAH

ÚVOD 10

TEORETICKÁ ČÁST 12
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ 12
1.2 FORMY BEZDOMOVECTVÍ 13
1.2.1 Zjevné bezdomovectví 14
1.2.2 Skryté bezdomovectví 14
1.2.3 Potencionální bezdomovectví 15
1.3 PŘÍČINY VZNIKU BEZDOMOVECTVÍ 16
1.3.1 Faktory objektivní a subjektivní 16
1.3.2 Chudoba 18
1.3.3 Rodina 19
1.3.4 Závislosti 20
1.3.5 Alkohol 21
1.3.6 Drogy 23
1.3.7 Kriminalita 24
1.3.8 Jiné příčiny vzniku bezdomovectví 26
1.4 CHARAKTERISTIKA BEZDOMOVCŮ 27
1.4.1 Vzhled 28
1.4.2 Schopnosti bezdomovců 28
1.4.3 Vztahy ze sociálního pohledu 29
1.5 KRAJNÍ PODMÍNKY ŽIVOTA NA ULICI 31
1.5.1 Sociální rizika 31
1.5.2 Zdravotní rizika 32
1.5.2.1 Fyzická rizika 32
1.5.2.2 Psychická rizika 34
1.6 POSTOJ SPOLEČNOSTI K BEZDOMOVECTVÍ 34
1.7 POMOC LIDEM BEZ PŘÍSTŘEŠÍ 35
1.7.1 Sociální služby 36
1.7.1.1 Specifické podmínky pro poskytování sociálních služeb na území MČ Praha 1 .. 38
1.7.2 Možnosti začlenění osob bez domova do společnosti 40
1.7.3 Legislativní podpora 43

PRAKTICKÁ ČÁST 49
2.1 Cíl průzkumu 49
2.1.1 Předpoklady průzkumu 49
2.2 Popis respondentů a jejich výběr 50
2.3 Popis prostředí průzkumu 54
2.4 Průzkumná metoda 55
2.5 Zpracování dat 56
2.6 Výsledky a jejich interpretace 57
2.7 Shrnutí výsledků praktické části 77

3. NÁVRH OPATŘENÍ 80

ZÁVĚR 82

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ 86

SEZNAM PŘÍLOH 89

ÚVOD

Bezdomovectví je problémem celé společnosti. Pro mnohé z nás je těžké si představit život bez domova, bez jistoty návratu do míst kde se cítíme v bezpečí.

Téma bezdomovectví jsem si nevybral náhodně. Ve svém zaměstnání je mým denním chlebem i setkávání se s bezdomovectvím, ale hlavně s lidmi, kteří žijí jako bezdomovci a kteří důsledky bezdomovectví poznávají osobně. Avšak proniknout trochu hlouběji a více se seznámit s tímto fenoménem mi umožnilo až studium sociální práce.

V České republice se s problémem bezdomovectví nepotýkáme příliš dlouho, i když kořeny sahají hlouběji do minulosti. Přesto, že se snažíme napravovat chyby minulosti, stále v naší společnosti převládají fámy a ve valné většině nepravdy o bezdomovcích, kteří „nechtějí pracovat, jsou špinaví a líní“. Společností jsou tito lidé vnímáni převážně negativně. Na jednu stranu je chápu, protože nemusí být zrovna hezký pohled na člověka, který vybírá popelnice, na otrhaného jedince, který je špinavý, zapáchá a opilý se vleče ulicí, nebo na klečící individuum, které žebrá jen v krátkých šortkách a místo nohou má jen dvě velké mokvající rány. V mnoha případech si ani nechceme připustit, že by zde takoví lidí mohli vůbec žít. Že i takoví lidé patří do naší společnosti. Opak je však pravdou! A se stále se zvyšující výkonností a produktivitou práce všeobecně stoupá i míra selhávání jedince v sociálních oblastech.

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě základní části, na teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou v prvních kapitolách uvedeny a vymezeny některé základní pojmy vztahující se k fenoménu bezdomovectví. Navazujícími částmi jsou jednotlivé kapitoly, které se postupně věnují dělení forem bezdomovectví, jejími příčinami vzniku, charakteristikou bezdomovecké populace a nakonec také riziky, která vyplývají z takto extrémního způsobu života. Nelze zde zároveň v některé z kapitol opomenout postoj společnosti k bezdomovectví a jejímu vnímání a tomu jaký náhled mají lidé z většinové společnosti na bezdomovce. Závěr teoretické části práce je věnován pomoci lidem bez přístřeší, službám, ve kterých mohou nalézt podporu a účinnou pomoc ve své tíživé životní chvíli. Zároveň je zde také možné najít stručný přehled zákonů, které takovouto pomoc podporují.

Praktická část práce prezentuje data získaná průzkumem mezi bezdomovci navštěvujícími nebo obývajícími oblast centra Prahy, která objasňují některé z širokého spektra důvodů vzniku bezdomovectví. V této práci se věnuji prvotní deskripci výzkumného

terénu a za tímto účelem jsem využil metodu rozhovoru. Konkrétně se bude jednat o analýzu rozhovorů s klienty, které byly uskutečněny v oddělení sociální prevence, ÚMČ Praha 1. Smyslem této práce je osvětlit a seznámit se s jevy, které bezdomovectví doprovázejí. Touto cestou přibližuji některé klíčové momenty, které mohly zapříčinit sestup na samé dno společnosti. Tímto se praktická část bakalářské práce přiblíží spíše kvalitativnímu způsobu získávání a zpracování dat. Cílem nebude sběr velkého počtu standardizovatelných dat, ale postižení co možná nejširšího kontextu situace malého vzorku respondentů.

Průzkumným vzorkem bude celkem sedm klientů, kteří se dostavili v pracovních hodinách určených pro zařízení sociálního kurátora a následně souhlasili s uskutečněním rozhovoru. Podstatným cílem bakalářské práce bude zjistit, co vedlo osoby bez přístřeší, které navštěvují oddělení sociální prevence ÚMČ Praha 1 k životu na ulici. Tedy zjistit, co předcházelo jejich propadu sociální sítí mezi subkulturu osob bez přístřeší. Dílčí předpoklady mají ověřit platnost tvrzení o jevech, které mohly přispět u respondentů k jejich sociálnímu propadu. Dále v praktické části je popsána podrobněji metoda průzkumu, získaná data a jejich následná interpretace. Závěrečnou pasáž praktické části tvoří navrhovaná opatření.

TEORETICKÁ ČÁST

1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Vymezit pojem bezdomovectví není tak jednoduché, proto bude cílem této kapitoly podat stručný přehled jednotlivých definic a dalších souvisejících pojmů, které bude možné později dále rozebrat na základě jednotlivých znaků.
Vždyť jednotná definice, která by mohla být všestranně použitelná, neexistuje.

Hradečtí ve své publikaci uvádí, že definice bezdomovectví bude vlastně ve svém obsahu vágní a posunovatelná – výrok, že **bezdomovec** je někdo, kdo ztratil, nebo opustil svůj domov, svůj byt, své ubytování, kdo neumí vyřešit komplikované problémy a hledá nebo přijímá pomoc od sociálních pracovníků, města, dobrovolných organizací, je nepřesný a nedostatečný.[1]

Jak tedy nejlépe vystihnout osoby, které jsou označeny jako osoby bez přístřeší nebo bezdomovci? Pro laickou veřejnost se jedná o jedince bez domova, tedy bez střechy nad hlavou. Ale v mnoha případech tomu tak být nemusí. Pro lidi bez domova se u nás vžil výraz: „bezdomovci“, čímž může dojít k nedorozumění.

Dle Průdkové a Novotného je **bezdomovec** člověk, kterého z různých důvodů postihlo **společenské vyloučení** a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních nebo nejistých bytových podmínkách.[2]

Hartl a Hartlová naopak k bezdomovectví uvádí, že **bezdomovectví** (Homelessness) především znamená situaci osoby bez státní příslušnosti, která nepožívá ochrany ani výhod žádného státu.[3]

Zároveň se může jednat o osoby společensky vyloučené. Hradečtí vysvětlují pojem společenské vyloučení či vyloučení ze společnosti (z francouzského *exclusion sociale*) označuje jev, který působí strukturální změny ve společnosti – **extrémním projevem** tohoto **společenského vyloučení je *bezdomovectví***.[4]

Stránky internetu se zabývají také definicemi bezdomovectví, například zde uvádějí, že v obvyklém užití jde o **osobu, která nemá vlastní domov**, či si jej nenajímá, nebo nežije v

---

[1] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.27
[2] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.10
[3] Hartl P., Hartlová H., *Psychologický slovník*, 2004, s.73
[4] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.19

takovém obydlí u osoby důvěrně blízké, či tento domov nemůže, nebo nechce užívat anebo takový domov užívá protiprávně. Domov v této definici chápeme obecně jako místo, kam jeho uživatel může de-iure jinému člověku zakázat, nebo umožnit přístup.[5]

Matoušek k termínu sociální vyloučení dodává, že obvykle označuje komplexně podmíněnou nedostatečnou účast jednotlivce, skupiny nebo místního společenství na životě celé společnosti … fakticky **sociální vyloučení** znamená život v chudobě, bez účasti na trhu práce, bez přiměřeného bydlení, bez dostatečného příjmu a v izolaci nebo ve skupince stejně deprivovaných osob.[6]

Naopak Průdková a Novotný uvádí, že: bezdomovectví je společenský jev, kterému předcházejí jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení.[7]

Pro potřeby této bakalářské práce bude termín bezdomovectví nebo osoba bez přístřeší užíván ve významu ztráty domova, zaměstnání, ztráty své sociální pozice a životu na ulici.

1.2 FORMY BEZDOMOVECTVÍ

S osobami bez přístřeší nelze pracovat jako s nějakými krabicemi nebo je jen tak odsoudit a dále se jimi nezabývat. Ale vyvstává zde nutnost rozdělit bezdomovectví na základní skupiny. Podle Průdkové a Novotného „je každá klasifikace zjednodušující a v případě bezdomovectví to platí dvojnásob. A i když životní příběhy a situace všech osob bez domova nelze vměstnat do jakýchsi základních forem přesto je užitečné je uvést.“ [8]

Manželé Hradečtí rozdělují v zásadě bezdomoveckou populaci do tří skupin[9]:

a) skupina fenoménu **zjevného** bezdomovectví
b) skupina fenoménu **skrytého** bezdomovectví
c) skupina fenoménu **potencionálního** bezdomovectví

Dále v textu probereme jednotlivé skupiny zjevného, skrytého a potencionálního bezdomovectví podrobněji.

---

[5] http://www.bezdomovci.estranky.cz/stranka/definice-bezdomovectvi
[6] Matoušek O., *Slovník sociální práce*, 2008, s.205
[7] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.11
[8] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.13
[9] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.27

1.2.1 Zjevné bezdomovectví

Zjevné bezdomovectví patří bohužel jen k malé části velkého problému týkajícího se osob bez přístřeší. Pro většinovou společnost je tato skupina nejviditelnější a jak píší manželé Hradečtí „nejredukovanější.“[10] Jedná se o tu část populace bezdomovců, kteří vysedávají na lavičkách, sbírají nedopalky cigaret, vybírají popelnice, spí na lavičkách nebo v autobusech MHD. Svým zanedbaným zevnějškem, zápachem, ale i vystupováním jsou nezaměnitelní s jinými lidmi. Jejich veškerý majetek se vejde do několika málo zavazadel, která mají při sobě. Většinou se jedná o igelitové tašky nebo jiná zavazadla, která lze najít například v kontejnerech. Někteří používají místo standardních igelitových tašek i zcela neobvyklé „prostředky“ v podobě, například dětské hračky (umělohmotná tatrovka), starého kočárku, vyřazené kancelářské židle atd., aby si usnadnili – v důsledku stálého přemisťování se z místa na místo, přenášení „svého majetku“. Průdková a Novotný k této skupině dodávají, že „ okázale žijí mimo standardní hranice sociálních norem a návyků… někteří dávají přednost nejistému životu na ulici za cenu svobody.“[11] Uvedená skupina bezdomovců se snaží především zahřát, opatřit si jídlo a najít klidné místo k odpočinku, protože jejich způsob života a nahlížení na celou jejich existenční situaci jim jiné možnosti ani neposkytuje. Zároveň skupina zjevných bezdomovců je skupinou, která využívá nejčastěji a nejvíce sociální služby.

1.2.2 Skryté bezdomovectví

V této skupině se objevují lidé, kteří se na první pohled vymykají všeobecně rozšířené představě o bezdomovcích. Průdková a Novotný se ke skrytému bezdomovectví vyjadřují takto, že „skrytí bezdomovci jako bezdomovci žijí, ale nejsme schopni to rozlišit na první pohled, protože se snaží svůj životní styl tajit a problémy skrývají.“[12] Jedná se o osoby, které na první pohled vypadají upraveně, dbají o svůj zevnějšek, od zjevných bezdomovců se distancují a naopak touto skupinou opovrhují. Nemají domov, ale bydlí na ubytovnách nebo u přátel. Vzhledem k jejich finanční situaci je mizivá šance, že jim bude nabídnut slušný podnájem, nebo že si koupí svůj vlastní byt. Většinou jde o dělníky, imigranty, studenty a chudé lidi.

[10] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.28
[11] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.13
[12] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.14

Manželé Hradečtí se domnívají, že „skryté bezdomovectví zdaleka předčí viditelnější formu bezdomovectví zjevného. Tito lidé nalézají příležitostná ubytování jen na krátkou periodu, přecházejíce beztak jen z jednoho místa na místo jiné. Jejich nemohoucnost, je donutí k životu v situacích velmi rozličných, k různým možnostem ubytování, vždy však nejistým a přechodným.“[13] Může se jednat o různé squaty, vybydlené domy, uzavřené rozpadlé ruiny domů, zahrádkářské chatky nebo například i o staré vyřazené vagony a jiné.

V souvislosti s ubytováním skrytých bezdomovců zmiňují manželé Hradečtí dilema, které souvisí s rozhodnutím provozovatele ubytoven. Týká se samotného výběru a potřeby pomoci „oběti sociální destrukce, která je nejubožejší.“ [14]

1.2.3 Potencionální bezdomovectví

Skupinu potencionálních bezdomovců charakterizují Hradečtí tak, že „do skupiny potencionálních bezdomovců patří osoby, jejichž potřeby jsou úřadům buď neznámé, nebo známé jen částečně. Žijí v různých životně těžkých podmínkách, denních rodinných problémech, v potížích osobního charakteru, v potížích udržet si byt a v riziku jej ztratit. Mezi potencionální bezdomovce lze zařadit osoby, které žijí v nejistých podmínkách, na ubytovnách, osoby propuštěné z výkonu trestu atd.“[15] Průdková a Novotný doplňují, že „mezi potencionální bezdomovce lze zařadit i mladé lidi, kteří prošli ústavní výchovou a nemají možnost návratu do rodiny, ale také osoby propuštěné z psychiatrických léčeben nebo z terapeutických komunit, na které nikdo nečeká a kteří nemají kam jít.“[16]

Za největší problém potencionálních bezdomovců, považují Průdková a Novotný „nedostupnost vlastního bydlení, o jehož získání mnohdy bohužel ani neusilují“[17], resp. domnívají se, že by ho měli získat bez vynaložení jakéhokoli úsilí.

Příklad:

Během zaměstnání se setkávám s mnoha lidmi. Nedávno jsem měl možnost, pohovořit si během výkonu zaměstnání s mladým mužem, který byl chycen při drobné krádeži v obchodě s potravinami. Bylo mu sedmnáct let, utekl z výchovného ústavu, kam byl umístěn, protože velmi často zanedbával školní docházku, jeho matka byla umístěna do vězení a nebyl nikdo,

[13] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.31
[14] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.31
[15] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.32
[16] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.14
[17] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.14

kdo by se o něj mohl postarat. Při hovoru uvedl, že utekl, protože mu vadil režim v ústavu, nebavila jej škola (studoval střední odborné učiliště – obor Truhlář). Když jsem se jej zeptal jakou má představu o svém dalším životě, tak nedokázal odpovědět. Zbývá mu necelý rok v ústavu a poté se bude muset postarat sám o sebe. Na rodiče nespoléhá, příležitostně si aplikuje nitrožilně drogy - především pervitin. Podle mě se jedná o typický příklad potenciálního bezdomovce, který bude trávit svůj život střídavě buď ve vězení, nebo na ulici.

1.3 PŘÍČINY VZNIKU BEZDOMOVECTVÍ

Není spolehlivé označit nějakou životní událost příčinou, proč se lidé zařazují do skupiny bezdomovců. Řady zdánlivých příčin jsou jen důsledkem příčin skutečných. Proto zde vyvstává důležitost teoretické znalosti příčin vzniku bezdomovectví. Tato znalost může být později v budoucnosti základním kamenem pro vytvoření funkčních systémů, které budou skutečně účinné. Jak k tomu Průdková a Novotný dodávají „… protože samotné odstraňování následků bezdomovectví je značně neefektivní.“ [18]

Ke kořenům problému často vede dlouhý řetězec příčin zprostředkujících, kterých navíc působí několik najednou. Ke vzniku tohoto jevu přispívají do značné míry ekonomické faktory, nezaměstnanost, a růst chudoby. Kromě ztráty přístřeší z důvodu požáru nebo jiné katastrofy jsou (a nejen) u nás uváděny za příčinu bezdomovectví ve velké míře například mentální, fyzická postižení nebo závislosti (alkoholismus a gamblerství). K příčinám bezdomovectví se Průdková a Novotný vyjadřují takto: „ příčin bezdomovectví je celá řada. Bezdomovci jsou velmi různorodí lidé z různých společenských vrstev, vyrůstali v různých rodinách, mají různý stupeň vzdělání a jsou také různého věku.“[19]

Manželé Hradečtí soudí, že mezi základní faktory vyvolávající bezdomovectví patří:[20]

- faktory objektivní
- faktory subjektivní

Dále v textu probereme jednotlivé faktory vyvolávající bezdomovectví podrobněji.

1.3.1 Faktory objektivní a subjektivní

Faktory objektivní dle Hradeckých[21], jsou ovlivněny například sociální politikou státu nebo sociálním zákonodárstvím. Můžeme mezi ně zařadit úspěchy či neúspěchy státu v

[18] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.15
[19] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.15
[20] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.33

boji proti nezaměstnanosti a společenskému vylučování, zabezpečení ve stáří či nemoci, úroveň integrace invalidů, dodržování lidských práv a rovných příležitostí pro všechny občany, celkovou vzdělanost a kvalifikaci občanů.

Faktory subjektivní dle Hradeckých lze uspořádat do čtyř kategorií: [22]

1) faktory materiální
2) faktory vztahové
3) faktory osobní
4) faktory institucionální

ad 1) ztráta bydlení, nejisté bydlení, ztráta zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečné příjmy atd.

ad 2) změny struktury rodiny, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace ženy, porušené nebo nefunkční vztahy – mezi partnery, rodiči a dětmi, dětmi a rodiči, rozchody nebo rozvody atd.

ad 3) mentální retardace, duševní či tělesná choroba, nesamostatnost, osamělost, invalidita, alkoholismus a další závislosti atd.

ad 4) propuštění z ústavu (např. psychiatrického léčení, odvykací léčba), propuštění z VTOS (výkonu trestu odnětí svobody) nebo vazby, opuštění z dětského domova.

Na rozdíl od manželů Hradeckých, kteří označují faktory vyvolávající bezdomovectví *objektivní* a *subjektivní* – Průdková a Novotný tytéž faktory označují termíny „*vnitřní* a *vnější* “[23] , ale v podstatě se jedná o totožný souhrn.

Autoři Průdková, Novotný ještě doplňují k nejčastějším příčinám ztráty domova u českých bezdomovců **rozpad rodiny** a **ztrátu zaměstnání.**[24] Za tyto nedostatky může také chudoba.

Příklad:

Během své pracovní činnosti jsem se setkal s cizincem, který z důvodu vysoké nezaměstnanosti ve své rodné zemi přijel za prací do České republiky. Pracoval zde za minimální mzdu, protože zbytek peněz musel odvádět svému tzv. předákovi, který za něj vyřizoval všechny dokumenty a povolení potřebná pro práci v ČR. Protože již nechtěl odvádět významnou část svého platu svému „příteli“ přišel o zaměstnání, střechu nad hlavou i doklady a jeho jediná možnost je přespávat venku na ulici. Do nocleháren nemůže, protože nemá své doklady a

---

[21] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.33
[22] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.33
[23] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.15
[24] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.16

domů se nechce vrátit. Po našem rozhovoru jsem jej ještě několikrát zahlédl posedávat na lavičkách v centru, ale je to již několik týdnů. Možná, že se třeba opět domluvil na placení svého tzv. dluhu a opět pracuje na některé stavbě jako pomocný dělník.

1.3.2 Chudoba

Chudoba je v současnosti celosvětový problém. V různě velké míře se vyskytuje po celém světě, je dalším důležitým faktorem, který osoby bez přístřeší podstatným způsobem ovlivňuje. Průdková a Novotný specifikují ve své publikaci chudobu takto „chudoba je stav, kdy lidé nejsou schopni uspokojit své základní potřeby v míře, kterou společnost v dané době uznává jako minimální nebo nezbytně nutnou.“[25] Krebs ve svém díle uvádí, že chudoba vzniká v podstatě ze tří základních příčin:[26]

- z rozdílů ve vlastněném bohatství
- z nízkých výdělků plynoucích ze zaměstnání
- z nedostatku zaměstnání tj. z nezaměstnanosti

Jak píše Průdková a Novotný „chudoba, patří mezi jeden z mála fenoménů, který je společný všem bezdomovcům, protože lidé, kteří nejsou chudí, se mohou bezdomovectví vyhnout, i když budou vystaveni osobním krizím.“[27]

Nejčastěji postiženou skupinou se stávají osoby, které jsou nějakým způsobem postižené, buď po fyzické nebo psychické stránce anebo osoby, které nejsou nebo nemohou být zcela produktivní.

Rozdělit chudobu lze všeobecně na: objektivní, subjektivní, relativní a absolutní.

- *Objektivní chudoba*: „je stanovena určitou autoritou zvenčí – zpravidla státem“[28] Z tohoto důvodu je možné objektivní chudobu měřit.
- *Subjektivní chudoba*: za takového se považuje pouze ten, který se tak cítí, protože srovnání svého sociálního statusu hledá ve vyšší sociální vrstvě.
- *Relativní chudoba*: „je určena určitou vzdáleností od průměrného životního standardu (např. průměrného čistého příjmu připadajícího na osobu).“[29]

[25] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.31
[26] Krebs V. a kol., *Sociální politika*, 2007, s.111
[27] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.30
[28] Krebs V. a kol., *Sociální politika*, 2007, s.109
[29] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.31

- *Absolutní chudoba*: je osoba, která nemá vůbec žádné prostředky k zajištění svého přežití. „Tento koncept chudoby je považován za relevantní spíše v chudých rozvojových zemích, kde problém fyzického přežití a smrti hladem je stále aktuální.“[30]

Chudoba a bezdomovectví spolu bezprostředně souvisí, protože chudý jedinec, jehož postihne nečekané další finanční zatížení a který žije již ve velice vypjatých finančních podmínkách, nemusí takovou zátěž dále dlouhodobě snést. S tím je spojeno například zadlužení, které v čím dál častějších postihuje české domácnosti a v mnoha případech vede k pozdějším exekucím a následnou ztrátou domova nebo podnájmu.

1.3.3 Rodina

Rodina je základním prvkem společnosti. Zde vzniká socializační proces jedince, jsou mu vštěpovány základní společenské principy a vzorce (obyčeje, mravy, zákony a tabu). Rodina a její zázemí představují velmi zjednodušený model společnosti, kde získává jedinec první zkušenosti, poznatky a zároveň si může vše vyzkoušet a zafixovat.

Psychologický slovník autorů Hartla a Hartlové definuje rodinu „jako společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“[31]

K tomu Matoušek dodává, že „rodinu lze rozdělit dle pojetí na užší a širší.“[32] Podle Vágnerové „je rodina důležitá sociální skupina, která plní celou řadu **biologických**, **ekonomických**, **sociálních** i **psychologických** funkcí.“[33] Dle Sochůrka „je rodina rozhodujícím činitelem v **socializaci** jednotlivce.“[34]

Manželé Hradečtí uvádí výčet rodin se zvýšeným rizikem pozdějšího vzniku bezdomovectví:[35]

- rodiny s dospělým alkoholikem
- rodiny s členem rodiny závislým na drogách
- rodiny s dospělými či mladistvými delikventy
- rodiny s členy s psychickou poruchou, s mentálně retardovaným dítětem
- rodiny se zneužívanou nebo týranou ženou
- rodiny se zanedbávanými dětmi

---

[30] Krebs V. a kol., *Sociální politika*, 2007, s.109
[31] Hartl, Hartlová, *Psychologický slovník*, 2004, s.512
[32] Matoušek O., *Slovník sociální práce*, 2008, s.177
[33] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.589
[34] Sochůrek J., *Vybrané kapitoly ze sociální patologie I.*, 2001, s.36
[35] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.39

- rodiny s týranými dětmi
- rodiny se sexuálně či emočně zneužívanými dětmi
- rodiny svobodných matek
- rodiny rekonstruované
- rodiny romské
- rodiny migrantů a rodiny hledající exil

Děti z výše uvedených rodin jsou v pozdějším věku postiženy výchovou svých rodičů a následky si nesou po zbytek života. Nechápou, co je ve společnosti a v normálně fungující rodině správné a co špatné. Jejich náhled na realitu je pokřiven dosavadní výchovou a chováním rodičů.

Pokud nejsou rodinné funkce v rovnováze a v rodinném prostředí panuje disharmonie, může později nevyrovnanost pramenící ve špatném rodinném zázemí vyvolat různé sociálně patologické jevy (bezdomovectví, alkoholismus, závislost na drogách atd.). A i ty v celkovém důsledku mohou být příčinou vzniku bezdomovectví. Jak uvádí ve své publikaci manželé Hradečtí „mezi bezdomovci, kteří vyhledávají pomoc u pražského hlavního nádraží, je kolem **80 %** osob poznamenaných v dětství krizí rodiny.“[36]

1.3.4 Závislosti

Bezdomovce a to nejen zde v České republice, ale i v jiných zemích, ohrožují na jejich psychickém, zdravotním a sociálním stavu různé závislosti. A to především alkoholová a drogová. Závislost jako taková může vznikat po dlouhá léta. Její nebezpečnost spočívá v nenápadnosti, ale o to má však později větší dopad na jedince. Závislost a bezdomovectví jsou spolu nerozlučně spjati, protože na počátku sociálního pádu může stát jedna z mnoha závislostí anebo opačně.

Hradečtí naopak uvádí, že „alkoholismus a toxikomanie nejsou primárními a (podle všeobecného mínění) nejsilnějšími spouštěcími vlivy.“[37] Stejní autoři k tomu dodávají, že „naproti tomu mohou být základními elementy osamělost a izolace a tak mohou reprezentovat v podmínkách bezdomovectví důležitý faktor počátku vyloučení.“

Hartl a Hartlová ve svém psychologickém slovníku uvádí, že „závislost je stav chronické nebo periodické otravy opakovaným použitím přirozené nebo syntetické drogy,

[36] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, 1996, s.24
[37] Hradečtí V. a I., *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*, 1996, s.34

která poškozuje postiženého i společnost.“[38] Zde je také nutno podotknout, že člověk jako jedinec může být závislý, nejen na přísunu drogy jako látky, ale také na nějaké činnosti (například workoholismus – závislost na práci). Zároveň Vágnerová dodává, že „závislost je onemocněním, které postupně vede k narušení *tělesných, psychických i sociálních funkcí*.“[39]
Závislost se projevuje určitými příznaky (přetrvává alespoň 12 měsíců)[40]:

- nutností a potřebou získávat a užívat látku, označováno jako bažení (craving),
- není schopen kontroly a sebeovládání (ve vztahu k jejímu užívání),
- potřebuje stále větší množství (častější dávky),
- pokud svou dávku vynechá nebo sníží, objeví se abstinenční příznaky,
- potřeba látky (drogy) je dominantní (dochází k omezení všech ostatních zájmů a potřeb).

Závislost fyzická je pak stav, kdy se, organizmus látce (droze) přizpůsobil a zahrnul ji do své látkové výměny. Při tomto typu závislosti člověk látku (drogu) potřebuje a při přerušení abúzu dochází k abstinenčnímu příznaku.“[41]
Závislost psychická „je duševní stav vzniklý podáním látky (drogy), tedy látku (drogu) brát.“[42]

Pro mnohé jedince je závislost jen únikem z reality, z bezvýchodné situace, kterou nedokáží účinně řešit. Proto mnozí mohou podlehnout zdánlivému klamu, že závislost je určitou berličkou, o kterou se mohou v těžkých chvílích opřít. Bohužel skoro vždy je opak pravdou a takováto „berlička“ se časem stává neskutečně těžkým závažím, které dokáže naopak člověka stáhnout ještě hlouběji.

1.3.5 Alkohol

U široké veřejnosti je bezdomovec nerozlučně spjat se špinavým oděvem a potřebnou lahví alkoholického nápoje. Závislost na alkoholu stojí v mnoha případech na pokraji propasti fenoménu jménem – bezdomovectví, ať se to týká žen či mužů.

Již odnepaměti je znám lidstvu alkohol, který vzniká například jako kvašení ovocných šťáv. Nejdříve byl alkohol v pradávnu používán k rituálním účelům, k povznesení do extatického stavu. Lidé se snažili pomocí alkoholu zbavit svých nesnází, obav, strachů, obtíží

[38] Hartl P., Hartlová H., *Psychologický slovník*, 2004,s. 699
[39] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.*, 2003, s.66
[40] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.*, 2003, s.66-67
[41] Sochůrek J., *Úvod do sociální patologie*, 2009, s.111
[42] Sochůrek J., *Úvod do sociální patologie*, 2009, s.111

nebo naopak vyvolat stav štěstí, euforie, všemohoucnosti. Současná společnost alkohol do určitých mezí toleruje. Alkohol již v mnoha případech patří do společnosti stejně jako pozdrav, nebo podání ruky a je nerozlučně spjat se společenskými aktivitami naší kultury. Jak uvádí Vágnerová „příslušníci dané společnosti si na ni (drogu – myšlen alkohol) zvykli, naučili se s ní zacházet a tolerovat určitou míru jejího užívání, protože se stala *TRADICÍ*. V našich zeměpisných šířkách je to *ALKOHOL*.“ [43]

„Příčinou požívání alkoholických nápojů je *etylalkohol*, který patří mezi psychotropní látky – tj. takové, které výrazně ovlivňují vyšší nervovou činnost člověka.“[44]

Stejně jako jiné drogy tak i alkohol má pestrou škálu negativ, která dokáže ovlivnit nejen zdravotní stav jedince. Vágnerová[45] k tomu uvádí: „ závislost na alkoholu vzniká jako následek dlouhodobého, pravidelného nadužívání této látky. Rozvíjí se zpravidla několik let, délka vývoje závislosti je individuálně různá.“ Závislost u jedince na alkoholu je specifická svým poměrně dlouhým rozvojem[46].

. U osob v mladším věku se závislost vytváří rychleji než u osob starších. Fischer a Škoda k tomu dodávají, že „postupně dochází k fyzickému[47] i psychickému[48] chátrání a sociálnímu úpadku. Úpadek lze charakterizovat jako debakl, postižený není schopen fungovat ani s alkoholem ani bez alkoholu.“[49]

Pro velkou část populace bezdomovců žijících na ulici byl právě alkoholismus spouštěcím činitelem, který zapříčinil jejich pád až na okraj společnosti - samozřejmě se takový scénář netýká všech. V některých případech se však alkoholismus, jako sekundární nebo přidružující se problém, objevuje až během života: „ na ulici.“ Tento fakt může zapříčinit více důvodů - neschopnost řešit svou situaci, snaha zapomenout na svůj nynější stav, snaha přizpůsobit se ostatním žijícím ve (momentálně) stejném stavu a příliš volného času, který není vyplněn smysluplnou činností směřující např. k zajištění potřebných dokumentů nebo k nastartování řešení tísnivé životní situace.

Mnohem nebezpečnější je alkoholismus pro ženy, protože jsou po tělesné stránce vůči alkoholu méně odolné. Stejné potíže, které postihují muže[50], se u žen mohou projevit v mnohem kratším období a v mnohem agresivnější formě. Zvláště se to týká zdravotních

---

[43] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.547-548
[44] Janík A., Dušek K., *Drogy a společnost*, 1990, s.59
[45] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*, 2003, s.70
[46] Viz příloha č.1(rozdělení jednotlivých stádií vývoje závislosti jedince na alkoholu)
[47] Viz příloha č.3 (somatické důsledky nadměrného užívání alkoholu)
[48] Viz příloha č.2 (psychické důsledky užívání alkoholu)
[49] Fischer S. a Škoda J., *Sociální patologie*, 2009, s.102
[50] Viz přílohy č.1, 2, 3

obtíží a návyku na alkohol, což souvisí s fyzickými predispozicemi. Obzvláště nebezpečné u žen je konzumování alkoholu v době těhotenství, kdy svým neuváženým jednáním ubližují nejen sobě ale i budoucímu dítěti či dětem. Snad i právě proto je společnost k ženám a otázce konzumace alkoholu více kritická. Jak uvádí Hosek „patrně to souvisí s úlohou a funkcí, kterou ženy zastávají v rodině.“[51] A to se týká i žen, které jsou bez domova. Proto je u mužské populace alkohol v ruce spíše přijatelnější než u populace ženské.

Avšak jak je z výše popsaného patrné, důsledky dlouhodobého požívání alkoholu[52] jsou po psychické i fyzické stránce v drtivé většině nevratné.

1.3.6 Drogy

Stejně jako alkohol jsou drogy nealkoholového tipu známy lidstvu také odnepaměti. Hroncová a Kraus považují za drogu „jakoukoliv látku, která po vstupu do živého organismu je schopná pozměnit jednu nebo více jeho funkcí, působí přímo nebo nepřímo na centrální nervový systém a může mít přiznané postavení léku.“[53]

Naproti tomu Sochůrek ve své publikaci uvádí jednodušší definici drogy „drogami nazýváme psychoaktivní látky, které mají rychlý vliv na chování, vědomí a náladu člověka.“[54] Drogová závislost je dle Krause a Hroncové „psychický a někdy i fyzický stav vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou, charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále nebo pravidelně pro její psychické účinky a někdy též proto, aby se zabránilo nepříjemnostem z její nepřítomnosti.“[55] Fischer a Škoda k závislosti na drogách dodávají „k rozvoji závislosti dochází v mnohem kratší době, než je tomu u alkoholu.“[56]

U osob bez domova se lze s drogovou závislostí nejčastěji setkat u mladých lidí. Starší bezdomovci se raději uchylují k tradičnějším a nejdostupnějším drogám - alkoholu a tabáku. Tvrdé drogy dominují spíše u mladších osob. Dle manželů Hradeckých „bezdomovecká populace mladšího věku z 80 % přiznává, že okusila nebo bere drogu.“[57]

---

[51] Hosek J., *Sám proti alkoholu*, 1998, s.32
[52] Viz příloha č.2 (psychické důsledky užívání alkoholu)
[53] Kraus B., Hroncová J., *Sociální patologie*, 2007, s.74
[54] Sochůrek J., *Úvod do sociální patologie*, 2009, s.108
[55] Kraus B., Hroncová J., *Sociální patologie*, 2007, s.75
[56] Fischer S. a Škoda J., *Sociální patologie*, 2009, s.104
[57] Hradečtí V. a I., *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*, 1996, s.52

Autorky Štěchová, Luptáková a Kopoldová dodávají, že „v podstatě vše, co umožní vyvolat euforii, je dobré, bezdomovci často kombinují analgetika, hypnotika, někteří pijí „okenu“, čichají toluen, různá lepidla a ředidla. Výhodou je pro ně finanční dostupnost.“[58] Možné je setkat se v okrajových částech velkých měst také s odvarem z makovic - které jsou dostupné zvláště v sezóně. Jak je patrné z citace výše, nejspíš nezáleží na typu drogy, ale na vyvolání účinku, který jedinci na několik prchavých okamžiků umožní zapomenout na svou tíživou situaci a připraví mu také chvíle blaženosti, spokojenosti a veselí.

Avšak s požíváním drog je dále spojena kriminální činnost, která slouží buď k zajištění finančních prostředků pro jejich opětovné získání, nebo pro holé přežití v podmínkách kruté ulice.

1.3.7 Kriminalita

Kriminalita u bezdomovecké populace se týká nejčastěji jen nahodilých nesystematických činů, které nemají nic společného s organizovaným a předem promyšleným zločinem. Spíše než pachateli se bezdomovci stávají oběťmi trestné činnosti. Viktimizace bezdomovecké populace vychází nejspíše ze všeobecného nepřátelského postoje společnosti vůči této skupině. Samozřejmě nelze s určitostí tvrdit, že se zde nenacházejí jedinci s kriminální minulostí.

Mnozí bezdomovci si aspoň jednou prošli výkonem trestu odnětí svobody a možná právě proto jejich životní pouť prozatím skončila na ulici. Jak uvádí manželé Hradečtí „mnozí z nich mají ve svém životě kriminální zkušenost, mnozí se dopouštějí drobné kriminality příležitostné nebo z nouze.“[59]

Dále v textu budou specifikována trestná činnost z pohledu bezdomovců jako pachatelů i jako obětí.

Bezdomovci - pachatelé trestné činnosti[60]

Dle Štěchové, Luptákové a Kopoldové se „mezi lidmi bez domova nalézá poměrně vysoké procento propuštěných vězňů. Těm, kteří dosud nebyli trestáni, hrozí ve zvýšené míře riziko, že trestný čin spáchají. Vede k tomu především hmotná nouze, ale i pohyb v kriminogenním prostředí.“ Přesto nebo právě proto se bezdomovecká populace stává

[58] Štěchová M., Luptáková M. a Kopoldová B., *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, 2008, s.48
[59] Hradečtí V. a I., *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*, 1996, s.47
[60] Štěchová M., Luptáková M. a Kopoldová B., *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, 2008, s.49

pachateli povětšinou drobné trestné činnosti, jako jsou například krádeže potravin. Dále se může jednat o výtržnosti na veřejnosti – rvačka pod vlivem alkoholu.

U bezdomovecké populace se trestné činnosti dopouštějí také osoby psychicky nemocné – jedná se zvláště o osoby, u nichž např. vypukla akutní psychóza (paranoidní schizofrenie).

Někdy se může jednat o účelovou trestnou činnost, kdy úmyslem takové osoby může být získání ubytování ve vězeňském zařízení (např. přes zimní období).

Bezdomovci - oběti trestného činu[61]

Přikláním se k názoru, který je uveden v mnoha pracích o bezdomovectví a to, že více než pachateli se bezdomovecká populace stává oběťmi trestné činnosti. Zvláště se jedná o různé druhy fyzického napadání ze strany:

- mládeže
- policie, bezpečnostních služeb
- národnostních menšin
- ale i ostatní veřejnosti

Nejde jen o občasné konflikty, ale o pomalý vzestup těchto útoků, které jsou cíleně zaměřené na osoby bez přístřeší. Jejich bezmoc, lhostejnost a nemožnost se účinně bránit je deklasuje do pozice, z níž není v mnoha případech východisko. Nebo spíše sami lidé z řad bezdomovců východisko nevidí.

Příklad:

Mezi nejaktuálnější případy napadení bezdomovců je případ z Brna. Zde neznámý pachatel, po předchozí slovní rozepři postřelil krátkou zbraní dva mladé bezdomovce. Velice alarmující na celé události je fakt, že k tomu došlo před budovou hlavního nádraží. Podobný brutální případ se stal v Ostravě. Zde byl dvěma muži napaden bezdomovec kvůli údajnému dvousetkorunovému dluhu. Jeden z útočníků bezdomovce pobodal nožem. A to je pouze jen drobný výčet fyzických útoků, které jsou pro svou brutálnost řešeny. Osobně jsem byl svědkem události, kdy mladý muž v centru Prahy napadl mladého bezdomovce tzv. hlavičkou do obličeje jen proto, že jej slušně požádal o drobné. A o takových drobných napadeních se nikdy nikdo nedozví, protože ani v tomto případě nechtěl napadený nic hlásit

[61] Štěchová M., Luptáková M. a Kopoldová B., *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, 2008, s.51

Autorky Štěchová, Luptáková a Kupoldová uvádí možné řešení „zvýšit informovanost bezdomovců o tom, jak se nestat obětí napadení a jak si v případě napadení počínat.“[62] Zároveň však tytéž autorky dodávají, „problémem je, že na bezdomovce se dá stěží preventivně působit jako na skupinu tak, aby se uměli napadení bránit účinně. Mnozí zůstávají mimo kontakt s jakoukoliv institucí a někteří nejsou již schopni pomoc přijmout.“[63]

1.3.8 Jiné příčiny vzniku bezdomovectví

Mezi jiné příčiny lze zařadit na přední místa nedostatek finančních prostředků v důsledku někdy nadměrného zřizování si lákavých půjček a osamělost. V současné době je bohužel jedinec velmi agresivně atakován různou reklamou, která v něm mylně vyvolává pocit nutnosti si danou věc či zboží zakoupit. S tím je samozřejmě spojeno i velké množství krátkodobých nebo dlouhodobých půjček od státních nebo soukromých subjektů.

Zvláště různé druhy úvěrů nebo půjček mohou mnohým způsobit extrémní potíže, kterým se nelze z dlouhodobého hlediska bránit. Tyto obtíže postihují také slabší sociální vrstvu, protože právě oni si nemohou dovolit takový komfort jako druzí. Rozhodnutím „půjčit si“ se člověk dobrovolně zadlužuje a přestává vnímat rizika s tím spojená. V mnoha případech až příliš pozdě zjišťují, že rozhodnutí pro půjčku, bylo špatné. Zvláště pro jedince, kteří žijí osamoceni bez možnosti pomoci příbuzných nebo známých. Zde navazuje i další příčina bezdomovectví – tou je osamělost.

Osamělost a sociální izolace

K sociální podstatě člověka patří potřeba sociálního kontaktu, která nachází uspokojení v sociálních interakcích, proto se zde ve stručnosti budu zabývat pojmem osamělost a sociální izolace. „Člověk, který je individuálně i sociálně nejistý, je ohrožen pocitem vykořeněnosti a tím i osamělosti.[64]“ Osamělost tedy patří mezi průvodní jevy bezdomovectví a bývá někdy zařazována mezi její příčiny. Téma osamělosti lze uchopit z různých směrů. S osamělostí a sociální izolací se u bezdomovecké populace setkáváme velmi často. Mezi těmito pojmy však existují určité rozdíly, jak je uvedeno dále v textu.

[62] Štěchová M., Luptáková M. a Kopoldová B., *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, 2008, s.51
[63] Štěchová M., Luptáková M. a Kopoldová B., *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, 2008, s.51
[64] SÝKOROVÁ, K., *Osamělost ve stáří*, 2003

„**Sociální izolace** je výsledkem absence, nebo nedostatku takových sociálních vazeb, ve kterých jsou sdílené společné aktivity a zájmy … takový stav nastává převážně tehdy, když člověk opustí známé prostředí.“[65]

Charakterizovat osamělost v její nejryzejší podobě nebude jednoduché, protože dle mého názoru, se osamělost pojí s mnoha dalšími pojmy. Jsou to například izolace, samota, osamění, neschopnost kontaktu.

„Samotu často zaměňujeme za osamělost, která je subjektivním emočním stavem jedince, který v reakci na samotu zažívá touhu po kontaktu s lidmi.“[66]

Osamělost lze všeobecně charakterizovat *jako neuspokojenou touhu po kontaktu se společností*.

Jinou charakteristika uvádí Sýkorová a to, že „osamělost je pocit člověka plynoucí z pocitu vykořeněnosti sociálního aktéra ze sociálních a sdílených hodnot a norem.“[67]

Osamělost s bezdomovectvím konkrétně souvisí v její plíživosti a nenápadnosti, kdy jedinec pomalu přestává vyhledávat sociální kontakt, straní se společnosti, až se postupem času ocitá na samém okraji zájmu ostatních. Ti se pomalu vytrácejí a s nimi mizí i zájem o jeho problémy a osobu vůbec.

1.4 CHARAKTERISTIKA BEZDOMOVCŮ

Pro většinovou společnost je předobrazem charakteristického bezdomovce osoba, která je zanedbaná, neupravená, má na sobě špinavé oblečení, sedí na lavičce, popíjí víno nebo pivo, nic nedělá a žebráním o drobné obtěžuje své okolí. Níže provedená charakteristika je spíše jen základní a orientační, neklade si za cíl dopodrobna rozebírat charakteristické rysy, ale rozebrat je jen v jejích základních odlišnostech. Bude spíše zaměřena na jejich charakteristický. Vzhled, schopnosti, potřeby a vztahy ze sociálního pohledu.

Charakteristickou skupinou bezdomovců jsou podle Průdkové a Novotného osoby „středního věku, které se nedokázaly přizpůsobit politicko-ekonomické transformaci v devadesátých letech“[68] . Vágnerová uvádí, že „četnost bezdomovců je těžké zjistit, protože

[65] http://losthighway.sweb.cz/uisk/socps.html
[66] http://fallcon.blog.cz/0710/osamelost-samota-izolace
[67] SÝKOROVÁ, K., *Osamělost ve stáří*, 2003
[68] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.17

chybí jejich evidence. Podle odhadů je jich přibližně 100 tisíc a předpokládá se, že každým rokem nejméně 10 %[69] přibude.“[70]

1.4.1 Vzhled

Nejvíce charakteristická a pro společnost nejviditelnější je skupina zjevných bezdomovců, u kterých je potřísněné, špinavé, opotřebované, zašlé oblečení vlastně jediným majetkem a je nošeno převážně do úplného zničení. Jedná se o oblečení získané např. v neziskových organizacích (soc. šatníky), přímo od solidárních občanů nebo vytažené z odpadků (kontejnerů, popelnic). U zjevných bezdomovců jsou hygienické návyky na velmi nízké úrovni – mnozí bezdomovci jako důvod proč vypadají zrovna takto, uvádí že díky svému vzhledu vyžebrají od kolemjdoucích na ulici více drobných.

Trochu jiná situace je u bezdomovců skrytých. U mnohých na první pohled nelze rozpoznat zvláštní rozdíly ve vzhledu oproti ostatní populaci. Svůj nynější stav se snaží ze všech sil maskovat, pečují o svůj vzhled, hygienické návyky jsou na běžné úrovni. K základní hygieně využívají v mnoha případech vlastních prostředků vytvořených v daných podmínkách bydlení. (např. koupání v sudu s ohřátou vodou, využívání veřejných záchodků v obchodních centrech, popř. i možnosti koupele v sociálních zařízeních).

U skupin potencionálních bezdomovců je situace s hygienou vyřešena v mnoha případech ubytovnou nebo zařízením, ve kterém se momentálně nacházejí (VTOS, různé ústavy, popřípadě byty) atp.

1.4.2 Schopnosti bezdomovců

Schopnosti bezdomovců pružně reagovat nebo vůbec reagovat na životní události bývají snížené. Vágnerová uvádí, že se „bezdomovci nedovedou adekvátně orientovat ve světě, nedovedou se poučit ze zkušenosti, ulpívají na nefunkčních způsobech chování, které jim připadají vhodné jen proto, že je používali vždycky. Selhávají, když se dostanou do náročnější situace. Nejsou schopni prosadit svá práva a často je ani neznají.“[71] Se svými problémy si neumí poradit. Jak píší Průdková a Novotný „ mnozí bezdomovci si nalhávají, že se v budoucnu něco změní, že na ně něco dobrého čeká, aniž by se o to snažili, něco pro to udělali. Jiní rezignovali a uvědomují si, že s každým dalším dnem na ulici se propadají

[69] Údaj platný v době vydání knihy autorky (rok 2004), pokud bychom se měli hypoteticky držet tohoto údaje tak v roce 2010 se počet bezdomovecké populace zvýší nejméně na přibližných 160 tisíc.
[70] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.748
[71] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.750

hlouběji a hlouběji, neplánují budoucnost a žijí přítomností. Přemýšlejí maximálně na několik dní dopředu a řeší hlavně to, kde složí hlavu, co budou jíst a pít, případně jak se zahřejí.“[72]

K tomu Vágnerová doplňuje, že „životní styl bezdomovce, ať už si jej takový člověk zvolil sám, nebo je důsledkem nezvládnutí základních požadavků společnosti je **typický maximálním zjednodušením**. Stejná autorka dále uvádí „chybí jim základní kompetence, které jsou nezbytným předpokladem k přijatelné sociální adaptaci, dále rovněž nemívají rozvinuté volní vlastnosti, nejsou schopni přiměřené autoregulace, nedonutí se k účelnějšímu projevu, nejsou dostatečně odolní ani vytrvalí, nedovedou se ovládat.“[73]

Jak tedy z uvedeného vyplývá, v drtivé většině stojí za vznikem bezdomovectví snížená schopnost reagovat na životní události. Jelikož bezdomovci používají neúčelné vzorce chování, může být v konečném důsledku „bezdomovectví projevem **selhání v oblasti socializace**.“[74]

1.4.3 Vztahy ze sociálního pohledu

Chování a jednání bezdomovců **postrádá prvky odpovědnosti**. Nedokáží své problémy řešit způsoby, které jsou vlastní většinové populaci. „**Celkový úpadek osobnosti** se projeví i ztrátou zájmu o vlastní zevnějšek, vymizením hygienických návyků (chodí špinaví, páchnou, vykonávají svou potřebu na veřejnosti, válí se mezi odpadky apod.).“[75] Bezdomovci mezi sebou nevyhledávají hlubší vztahy, spíše „převažují náhodné kontakty s podobnými lidmi“[76] Vytvářejí jakési podskupiny, které jsou si podobné. Ve skupinách, v nichž se shlukují, nevládne hlubší citová vazba, jedná se spíše o povrchní setkávání se, nebo sdružování do skupin, které jsou typické svou účelovostí. I mezi sebou navzájem si nedůvěřují a jsou vůči sobě ostražití. Veřejnost je vnímá jako součást dnešní doby, jako negativní důsledek tržního hospodářství. Tito jedinci mají jedno společné – tím je **sociální vyloučení**.

Termín **sociální vyloučení** (exkluze) Matoušek označuje jako „podmíněnou nedostatečnou účast jednotlivce, skupiny nebo místního společenství na životě celé společnosti, resp. nedostatečný přístup ke společenským institucím zajišťujícím vzdělání, zdraví, ochranu a základní blahobyt.“[77]

---

[72] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.22
[73] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.750-751
[74] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.753
[75] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.753
[76] Tamtéž
[77] Matoušek O., *Slovník sociální práce*, 2008, s.205

Sýkorová se domnívá, že: „pojem *sociální izolace* lze vymezit jako přechodný stav osamocení vzniklý v důsledku nedostatku sociálních kontaktů po příchodu do nového prostředí … a lze jej překonat rychlým navázáním nových kontaktů.“[78]

Jinou definici nám poskytuje Rada Evropy jako významná mezinárodní organizace, která vyvíjí řadu iniciativ v oblasti lidských, politických a sociálních práv – **Chudoba** a **sociální vyloučení** je definován jako stav, kdy „jedinec nebo skupina lidí neparticipuje plně na ekonomickém a sociálním životě společnosti nebo když jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je považován ve společnosti, v níž žijí za přijatelný. V této situaci nemají často přístup ani k základním právům.“[79]

Sociální vyloučení představuje „odsouvání určitých osob a sociálních skupin na okraj společnosti (marginalizace) či mimo ni (exkluze), pro společnost představuje mechanismus sociální kontroly, jímž společnost zajišťuje konformitu svých členů.“[80] Příčiny a důvody k sociálnímu vyloučení ze strany společnosti byly a jsou různé (porušování zvyků, norem nebo právních předpisů). V minulosti se jednalo například o označování různých skupin jedinců (prostitutky, židé, malomocní). Označení představovalo zvláštnost, která dala společnosti jasně najevo, že tito jedinci představují pro společnost něco neobvyklého.
Jednotlivé dimenze vyloučení dle Sirovátky jsou[81]:

- ekonomické vyloučení
- sociální vyloučení
- politické vyloučení
- kulturní vyloučení
- vyloučení z reflexivního zařazení
- vyloučení z bezpečí
- vyloučení z mobility

Sirovátka dále uvádí, že „mechanismy sociálního vyloučení mohou mít formu diskriminace, vyloučení jedinců i sociálních skupin ze společnosti sobě rovných – tím, že se stanou, nebo zůstanou v určitých aspektech nerovnými.“[82]

V této práci se ztotožňuji s výkladem Matouška, který sociální vyloučení chápe jako nedostatečné množství příležitostí k zařazení se do společnosti. Svůj díl viny zde klade také

[78] Sýkorová K., *Osamělost ve stáří*, 2003
[79] Krebs V., *Sociální politika*, 2007, s. 124
[80] Sirovátka T, ed., *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*, 2002, s.10
[81] Sirovátka T, ed., *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*, 2002, s. 15
[82] Sirovátka T, ed., *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*, 2002, s. 16

na bedra společnosti, která nevytváří dostatečné množství příležitostí pro osoby a jedince s omezenými možnostmi. To tedy platí v mnoha aspektech právě pro skupinu bezdomovců.

V mnoha případech se sociální vyloučení děje na úrovni, která by se dala nazvat symbolická. V dnešní společnosti, dle Sirovátky, nabývá na významu symbolické vyloučení. Jak uvádí „je členství v kolektivitě symbolicky potvrzováno (podobnost), či odmítáno (odlišnost) a kolektivita je symbolicky konstruována a pomocí symbolů i stvrzována. Proto je symbolické vyloučení spojeno se stigmatizací sociálních skupin, vnímaných jako odlišných, deviantních či cizích.“[83]

1.5 KRAJNÍ PODMÍNKY ŽIVOTA NA ULICI

Sociální vyloučení a jeho extrémní forma – bezdomovectví s sebou přináší další rizika. Těmito riziky jsou převážně fyzická poškození organismu, ale také psychické obtíže spojené s bezdomovectvím. Jistě, každý jedinec je individuální a proto se psychická a fyzická odolnost u každého z nás různí. Avšak z dlouhodobého hlediska působící zvýšený stres zanechá nesmazatelné stopy v organismu, každého jedince žijícího na ulici.

1.5.1 Sociální rizika

Mezi hlavními riziky spojenými s bezdomovectvím je uváděno sociální vyloučení. Jelikož „selhávají v oblasti socializace (nejsou schopni odpovědného chování, nedovedou se o sebe postarat standardním způsobem, který odpovídá roli dospělého)“[84], existuje u těchto jedinců vysoká pravděpodobnost, že se již nedokáží řádně začlenit zpět do společnosti. Pokud se i přes všechny obtíže dokáží resocializovat, jsou do jisté míry stigmatizováni a v budoucnu je může tento „cejch“ pronásledovat.

Příklad:
V zaměstnání jsem se setkal s mužem (cca 40 let), který se snažil, najít si zaměstnání.
Vždy ale, když se zmínil, že bydlí na ulici, přestal budoucí zaměstnavatel o takového člověka jevit zájem. Po rekvalifikaci si nakonec našel zaměstnání jako nemocniční zřízenec, kdy mu ubytování zajistila nemocnice ve svém zařízení. Ovšem i zde nastal problém v podobě exekucí na plat, v důsledku neplacení pokut za žebrání. A protože neměl dostatečné finanční rezervy,

[83] Sirovátka T, ed., *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*, 2002, s. 16
[84] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s. 753

opět začal žebrat a opět začal dostávat pokuty za žebrání. Tím se znovu dostal do sestupné spirály.

V mnoha případech se může jednat převážně o exekutorem nařízené platby za dluhy způsobené v době jejich nezaměstnanosti nebo tíživé situace, v níž se nacházeli.

Další neméně důležitou záležitostí jsou zdravotní rizika spojená s bezdomovectvím, o nichž bude pojednáno níže.

1.5.2 Zdravotní rizika

Bezdomovecká populace je ohrožena ve zvýšené míře, v důsledku rizikového života na ulici, vyšším počtem chorob. „Somatické chátrání je důsledkem životního stylu bezdomovců (90 % českých bezdomovců trpí nějakou chorobou či postižením).“[85] Na druhou stranu podle některých zkušeností jiných autorů „jsou bezdomovci fyzicky více či méně zdraví, je to paradoxní, ale oni prakticky netrpí běžnými chorobami (chřipka, angína atd.).“[86]

Ze zdravotního hlediska jsou bezdomovci ohroženi celkovým nedostatkem. Nemají žádný pravidelný a vyvážený příjem potravin. Ve vyšší míře požívají alkohol a cigarety. Pokud jsou nemocní, snaží se nemoci přecházet a neléčí je.

U bezdomovců je „riziko předčasného úmrtí značné (důsledky dlouhodobého pití alkoholu, užívání drog, smrt podchlazením v opilosti, v důsledku úrazu, celkového vyčerpání organismu apod.)“[87].

Nemoc, zdravotní komplikace, dlouhodobé onemocnění, která je postihla „v dětství nebo během života (epilepsie, dětská obrna, meningitida, encefalitida, hyperaktivita, psychosomatické poruchy, mentální retardace apod.).“[88] v mnoha případech může být i příčinou bezdomovectví.

1.5.2.1 Fyzická rizika

Jelikož bezdomovci žijí v tvrdých podmínkách ulice, přestávají dodržovat základní hygienické návyky. To je způsobeno zhoršenou dostupností zařízení, ale často i nedostatkem motivace. Jsou v kombinaci se zvýšeným užíváním alkoholu, cigaret a potravin, které již pro člověka nejsou požívatelné (zkažené, plesnivé, vyhozené v odpadcích) náchylnější

[85] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s. 754
[86] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 20
[87] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s. 754
[88] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 50

k nemocem spojeným se špatnou a nepravidelnou životosprávou a nadužíváním alkoholu a cigaret.
Převážně se jedná o:[89]

- zažívací obtíže (žaludeční vředy, průjmy),
- nemoci dýchacího ústrojí (onemocnění plic),
- kožní choroby (svrab, bércové vředy, vši),
- infekční choroby (tuberkulóza, hnisavá onemocnění),
- úrazy (zlomeniny).

Často se lze setkat také s tím, že bezdomovci jsou, v důsledku nemoci, hospitalizováni a následně u nich dochází k zlepšení zdravotního stavu. Bohužel toto je však jen dočasné řešení, protože po návratu zpět z nemocnice na ulici, bez potřebného zázemí a podmínek k uzdravení, se vrací jejich zdravotní stav velmi rychle zpět do původního stavu před hospitalizací.

Příklad:
Muž cca 60 let žije již několik let na ulici v centru našeho hlavního města. Trpí bércovými vředy. Vše umocňuje každodenním požíváním alkoholu, cigaret a zanedbáváním hygieny. Oblečení si muž vyměňuje pouze v případě úplného pošpinění nebo zničení. Jelikož muž trpí rozsáhlými bércovými vředy je pravidelně hospitalizován. Pokaždé když se vrátí z nemocnice je upravený, ostříhaný, čistý. Ovšem po týdnu stráveném opět na ulici se vše vrací do původního stavu, kdy je možné vídat jej se zakrvácenými obvazy, které v mnoha případech „žijí svým vlastním životem“, v pokálených kalhotách, pošpiněném oblečení od vína a jiných lehce vystopovatelných potravinách. A takového jej za několik týdnů odváží opět sanitní vůz do nemocnice.

Bezdomovectví přináší nejen fyzické strádání, ale také duševní. Mnohdy znamená pro bezdomovce duševní zdraví více než fyzické. A tak také špatný duševní stav může být příčinou bezdomovectví. Stejně jako jeho původním jevem a důsledkem.

[89] Šupková D., *Zdravotní péče o bezdomovce*, 2007, s.24

1.5.2.2 Psychická rizika

S fyzickými problémy jsou spojeny také problémy psychického rázu. Díky zvýšenému stresu jsou tito lidé ve vyšší míře ohroženi také po psychické stránce. „Bezdomovectví, respektive sociální marginalita obecně, ovlivňuje člověka v mnoha ohledech… postavení na okraji společnosti prohlubuje depresivní a sebevražedné tendence, může napomáhat vzniku a rozvoji psychického onemocnění, má obecně destruktivní vliv na sebehodnocení a emocionalitu.“[90]

Ve většině případů se ale bezdomovci stávají již osoby duševně nemocné. „Kazuistiky klientů z center starajících se o lidi s duševním onemocněním například dokládají i to, že většina těch, kteří trpí problémy s duševním zdravím, byli nemocní již předtím, než se stali bezdomovci.“[91] Velmi často se u bezdomovců projevuje duševní onemocnění kvůli stresu, který pramení ze života na ulici. Podobně se může časem projevit i duševní porucha na základě různých závislostí, převážně závislosti na alkoholu. Nejčastějšími duševními poruchami bezdomovců jsou:[92]

- duševní poruchy spojené se závislostmi,
- depresivní stavy,
- poruchy spánku,
- reakce na stres a poruchy přizpůsobení,
- nemoci schizofrenního okruhu,
- poruchy osobnosti,
- úzkostné poruchy,
- ostatní.

1.6 POSTOJ SPOLEČNOSTI K BEZDOMOVECTVÍ

Cílem této kapitoly je nastínit jaké zaujímá společnost vůči bezdomovectví postoje a proč. Slovo bezdomovectví vyvolává u široké veřejnosti spíše negativní emoce. Je tvořen předobraz bezdomovce jako zapáchajícího, nic nedělajícího, opilého a žebrajícího člověka. „Postoje společnosti k bezdomovectví jsou různé, pohybují se na škále, kde jedním extrémem

[90] Matoušek O., *Sociální práce v praxi*, 2005, s. 320
[91] Šupková D., *Zdravotní péče o bezdomovce*, 2007, s.26
[92] Šupková D., *Zdravotní péče o bezdomovce*, 2007, s.27

je nekritický soucit a druhým pohrdání, nenávist.“[93] Vágnerová k tomu dodává „často převažuje negativní postoj spojený s odmítání.“[94] Málokdo ve společnosti se zamýšlí nad komplexností problému a jedince odsoudí jen na základě jeho momentální situace. Velkou měrou přispívají k negativnímu pohledu společnosti i média, zvláště pak zkresleným pohledem, kterým bezdomovectví prezentují.

Neexistuje ucelený systém, který může veřejnosti přiblížit bezdomovectví ve všech polohách. A „střípky“, které společnost spatří, jsou jen vrcholem neštěstí mnohých. Základním problémem tedy je jen částečný pohled na bezdomovectví.

Veřejnost však přisuzuje bezdomovectví jako důsledek neschopnosti jedince postarat se o sebe sama. „Lidé je považují za parazity, kteří si svou situaci zavinili sami.“[95] „Postoje laické veřejnosti k bezdomovectví úzce souvisejí s atribuční chybou, která spočívá v tom, že neúspěchy druhých připisujeme jejich neschopnosti či lenosti, zatímco za příčinu vlastních neúspěchů považujeme nepříznivé okolnosti.“[96]

První, co zaujme společnost je, jak je uvedeno výše, zevnějšek, dále činnosti těchto osob na veřejnosti – respektive jejich projevy – alkoholismus, krádeže, ignorace obyčejů, mravů, odmítání sociálního systému.

Společnost chápe bezdomovectví a osoby bez domova spíše jako přítěž, současně s jinými negativními jevy vyskytujícími se ve společnosti. Neexistuje zde snaha o pochopení a jiného náhledu na problém bezdomovectví, a pokud ano, tak velmi složitá.

Samozřejmě existují lidé, kteří se snaží bezdomovcům poskytovat pomoc, ale „jejich motivy mohou být různé (hluboká křesťanská víra, bezbřehý altruismus, uplácení špatného svědomí…společná je jim představa, že svým počínáním bezdomovcům pomáhají.“[97] Bohužel tomu může být právě naopak a člověku, který potřebuje být spíše samostatný, takovýto systém nepomáhá, naopak se může na něm stát závislý.

1.7 POMOC LIDEM BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

Tato kapitola stručně popisuje přehled poskytovaných služeb pro osoby bez přístřeší, jejich další možnosti v pozdější reintegraci zpět do společnosti a v neposlední řadě také legislativní oporu v zákonech.

---

[93] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 25
[94] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s. 755
[95] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s. 755
[96] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 26
[97] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s.27

Vzhledem k praktické části, která bude zaměřena na oblast Prahy, konkrétně jejímu centru (Městská část Praha 1), bude věnována pozornost i možnostem pomoci, která reaguje na specifika této lokality.

Pro mnohé bezdomovce a někdy i nejen pro ně je byť jen náhodný kontakt s úřady a jejich zaměstnanci velmi stresující situace. Pokud se rozhodnou svůj „stav" změnit, vylepšit nebo se jen domáhat svých práv je zde na místě těmto lidem pomoci. Vedle laiků jsou zde profesionálové, kteří si vybrali pomoc sociálně potřebným jako své povolání a tedy se jím zabývají přímo. Tito lidé pracují jak ve státním sektoru, tak i v soukromém.

1.7.1 Sociální služby

Do roku 2007, tedy účinnosti zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách a zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi v platném znění byly zahrnuty osoby bez přístřeší do kategorie osob společensky nepřizpůsobených. Konkrétním právním předpisem byla prováděcí vyhláška 182/1991 Sb., zákona č.100/1988 Sb.,[98] o sociálním zabezpečení. Domnívám se, že toto označení je *diskriminační* a může v konečném důsledku jedince *demotivovat* v dalším sociálním začleňování. Dle mého názoru je nová legislativa citlivěji upravena a nahrazuje staré označení z dob před listopadem 1989.

Během mého výkonu odborné praxe jsem zaznamenal pozitivní reakce ze stran pracovníků v sociálních službách, kteří se souhlasně staví k názoru, že označení osoby společensky nepřizpůsobené je neslučitelné se současným vnímáním lidských a sociálních práv.

Sociální služby lze v současné době definovat „jako mimořádně významnou část aktivit státu, samosprávy a nestátních subjektů, která řeší problémy jednotlivců, rodin a skupin občanů, a tím pozitivně ovlivňuje sociální klima."[99] Jinou definici nám nabízí Matoušek, který uvádí, že „sociální služby jsou všechny služby, krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmů společnosti."[100]

Sociální služby se dále dělí dle poskytované pomoci, jejichž jednotlivé cíle se vzájemně liší.

[98] Archiv sekce sociálních kurátorů: Přehled platné legislativy, která upravuje činnost sociálního kurátora do roku 2007 (s laskavým svolením předsedy Sekce sociálních kurátorů SSP ČR PhDr. P. Pěnkavy)
[99] Kozlová L., *Sociální služby*, 2005, s. 17
[100] Matoušek O., *Slovník sociální práce*, 2003, s. 214

Rozdělení dle Matouška[101]:

- preventivní aktivity (sociální poradenství)
- služby zaměřené na naplnění základních potřeb
- služby zaměřené na reintegraci a soběstačnost

Jinak rozděluje sociální služby Kozlová[102]:

- sociální péče
- sociální intervence
- služby sociálních aktivit

Králová a Rážová[103] uvádí, že sociální služby lze rozdělit na:

- sociální poradenství
- služby sociální péče
- služby sociální prevence

Tato práce se bude přiklánět spíše k rozdělení dle Králové a Rážové, protože nachází legislativní oporu v zákoně č. 108/2006 Sb., v platném znění.

Sociální poradenství

„Bezplatné poskytování základního sociálního poradenství je stěžejní zásadou zákona č. 108/2006 Sb., která je vyjádřena v § 2. Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení.“[104] Cílem sociálního poradenství je klienty naučit se samostatnosti v řešení problémů například s úřady.

Služby sociální péče

„Cílem je vyrovnání příležitostí, umožňující lidem, kteří jsou v důsledku zdravotního nebo sociálního stavu znevýhodněni, zapojení do života společnosti.“[105] Mezi takové služby

[101]Matoušek O., *Sociální práce v praxi*, 2005, s. 320
[102] Kozlová L., *Sociální služby*, 2005, s. 24
[103] Králová J., Rážová E., *Sociální služby a příspěvek na péči*, 2009, s. 68
[104]Králová J., Rážová E., *Sociální služby a příspěvek na péči*, 2009, s. 68
[105] Kozlová L., *Sociální služby*, 2005, s. 24

bezesporu patří ty, které „napomáhají zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost.“[106] Jsou to například chráněné dílny, chráněné bydlení, penziony a domovy pro seniory.

Služby sociální prevence

„Tvoří takové druhy sociálních služeb, jejichž cílem je napomáhat osobám ohroženým sociálním vyloučením překonat jejich nepříznivou sociální situaci a chránit tak společnost před vznikem a působením nežádoucích sociálních jevů.“[107]

Poskytování sociálních služeb dále dělí Kozlová[108] dle délky jejich trvání na:

A) krátkodobé
B) střednědobé
C) dlouhodobé

ad A) Krátkodobou sociální službou - se rozumí poskytnutí služby nepřevyšující zpravidla jeden měsíc. Mezi takové služby lze zařadit denní centra, krizová pomoc, poradenství a noclehárny.

ad B) Střednědobá sociální služba - je specifická délkou poskytnutí pomoci, kdy vrchní hranice nepřekračuje zpravidla délku jednoho roku. Zejména se jedná o služby azylových bydlení, chráněných dílen, komunitních center, stacionáře a různé terapeutické komunity.

ad C) Dlouhodobá sociální služba – u této poskytované služby není stanoven časový limit, po který je služba poskytována. Pro tento typ služeb odpovídají například různé druhy pečovatelských domů pro seniory, pečovatelské služby, domovy pro občany s fyzickým či mentálním znevýhodněním, osobní asistence, chráněné bydlení.

1.7.1.1 Specifické podmínky pro poskytování sociálních služeb na území MČ Praha 1

Bezdomovectví v malých městech a ve velkých má svá určitá specifika. V malých městech se může jednat v důsledku menší anonymity spíše o skryté bezdomovectví. Zjevných

[106] Králová J., Rážová E., *Sociální služby a příspěvek na péči*, 2009, s. 68
[107] Králová J., Rážová E., *Sociální služby a příspěvek na péči*, 2009, s. 68
[108] Kozlová L., *Sociální služby*, 2005, s. 25

bezdomovců zde bude méně, než ve městech velkých jakým je například Praha. Právě velká rozmanitost možností, množství lidí a anonymita lákají k životu zde. Ne všem se však podaří úspěšně zakotvit, naopak mnozí ztroskotají a jejich jediným domovem zůstane ulice. Stejně jako jiná velká města ve světě se Praha potýká s bezdomovci v centru. Jejich přítomnost zde je však pochopitelná. Koncentrace obchodů, služeb, turismu v centru města poskytuje těmto lidem více možností k částečnému uspokojení základních životních potřeb.

Stejně jako jiné úřady městských částí poskytuje městský úřad Prahy 1 standardní sociální služby. Přehled, možnosti, nabídka a podrobnější vysvětlení poskytuje ÚMČ Praha 1 ve speciálně vydaných neprodejných výtiscích, které je možné získat také prostřednictvím internetu na webových stránkách úřadu[109]. Tato pomoc je zacílena jak uvádí názvy brožur[110] především občanům Prahy 1, ale zabývá se okrajově i pomocí lidem bez přístřeší. V rámci ÚMČ Praha 1 se lidmi bez domova zabývá Odbor sociálních věcí a zdravotnictví – oddělení sociální prevence, kde jsem měl možnost vykonat část odborné praxe. Zde mohou, přímo fyzicky, lidé bez domova přednést své problémy a požadavky, které se snaží ve spolupráci s nimi řešit sociální kurátoři.

Jako negativum lze spatřovat v této části Prahy nemožnost ubytování osob bez přístřeší, tak jak je to možné v jiných územních částech hlavního města Prahy. Tohle je považováno za specifikum městské části Prahy 1. Existují zde občanská sdružení, organizace podporující práva osob bez domova, ale není zde umožněno těmto lidem najít legitimní azyl pod střechou. Jedinou možností jsou zde denní stacionáře, které ale lze navštěvovat jen v pracovních dnech a to v předem určených pracovních hodinách. Další velmi omezenou možností je noclehárna vytvořená z plavidla, které bylo původně určeno na přepravu nákladů[111]. V extrémních povětrnostních podmínkách (tuhé zimy, velký mráz) poskytují občanské organizace omezené nouzové přenocování právě ve zmíněných denních stacionářích, kde lidé bez přístřeší přečkávali noc na židlích a různých částech místnosti.

Všeobecně zaznívající stanovisko úřadu a občanů Prahy 1 je bohužel takové, že samotné centrum není vhodnou destinací pro vytvoření azylového bydlení, protože zde nejsou vhodné prostory dostatečně odsunuté nebo dokonce skryté od občanské zástavby, obchodních center, historických staveb a jiných zařízení. Nelze si tedy nevšimnout narůstající nechuti učinit jakékoliv kroky ze strany úřadu směrem k nápravě, pomoci a určitému kompromisu

[109] příloha č. 2 (katalog poskytovatelů sociálních a zdravotních služeb, průvodce systémem sociální pomoci pro občany Prahy 1)
[110] Viz. příloha č. 2
[111] loď HERMES - http://www.csspraha.cz/lod-hermes

mezi elitářskou historickou částí hl. m. Prahy a reálným viděním situace, která se zlepšovat rozhodně nebude. Městská část se snaží vytlačit bezdomovectví ze samotného středu města pomocí souboru restriktivních opatření (vyhlášky hl. m. Prahy), nebo eliminací míst, kde by se mohli lidé bez domova scházet, ale taková řešení představují pouze odsunutí problému do jiných územních částí Prahy.

Příklad:
Mezi taková řešení jednoznačně patří například odstraněné lavičky v ulici Národní, protože se zde v minulosti vyskytovalo větší množství bezdomovců, kteří se zde shlukovali do skupin, žebrali zde, rozhazovali odpadky, opíjeli se zde a v takto podroušeném stavu vyspávali, na zde umístěných lavičkách, kde po sobě v mnoha případech v přilehlých uličkách a zákoutích zanechávali stopy své přítomnosti v podobě finálních produktů zažívacího a močového ústrojí.

Nelze tedy přehlížet fakt, že samotné centrum Prahy s množstvím turistů představuje pro bezdomovce mocný „potenciál“, který bude stát vždy v popředí jejich zájmu a naopak se s ním musí v budoucnu počítat.

1.7.2 Možnosti začlenění osob bez domova do společnosti

Výsledkem pomoci lidem bez přístřeší by bezesporu mělo být nejen zpětné začlenění do společnosti, ale především ukázání možností a různých cest jak všeho dosáhnout a zároveň jak si tento stav udržet. Existuje několik možností jak takového cíle dosáhnout, musí se však jednat o oboustranné přesvědčení v úspěch, jak ze strany poskytovatelů pomoci tak ze strany žadatelů o pomoc. Jednostranná snaha – ve většině případů jen ze strany sociálních pracovníků, se setkává s neúspěchem. V konečném důsledku může neúspěch zabránit v dalších snahách o pomoc. Takový člověk se vzdává, rezignuje a odmítá v důsledku negativní zkušenosti dále spolupracovat. Programy, které poskytují možnosti zpětného začleňování, jsou určeny především osobám splňujícím několik základních podmínek[112]:

- pomoc potřebují
- jsou ochotny pomoc přijmout
- jsou schopny a ochotny podřídit se integračnímu programu

[112] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 65

Proces integrace nebo resocializace je koncipován tak, že prochází několika stupni[113]. Jedná se o stupně 0 – 4, přičemž nabízené služby nultého stupně jsou poskytovány zcela zdarma. Postupným zdokonalováním sociálních a osobních návyků lze přistupovat k různým typům azylového ubytování, kdy jsou v dalších stupních testovány klientovy schopnosti a předpoklady k samostatnému životu. Zde je kladen důraz na práci, ochotu finančně se účastnit na pokrytí nákladů spojených s ubytováním, dodržování pravidelných domácích režimů a rozvoj činností podporujících dále klientovu budoucí nezávislost.

Nultý stupeň[114]

- dobré slovo, přátelský rozhovor (psychoterapie)
- osobní hygiena (sprcha, holení, desinfekce)
- ošacení a obuv (ze sbírek)
- nasycení a občerstvení (z potravinové banky)
- posezení a odpočinek v teplém, čistém a přívětivém prostředí
- nabídka a zprostředkování práce, pracovní poradenství
- nabídka azylového ubytování (dle možností)
- lékařské vyšetření a ošetření, zdravotní poradenství
- osvěta a poradenství, společenská výchova, sociální prevence
- asistence při jednání s úřady
- kulturní aktivity beneficientů
- křesťanská misijní a pastorační služba

První stupeň[115]

Jedná se o ubytování v zařízení – noclehárnách pro čtrnáctidenní pobyty. Zde se testuje schopnost a ochota k resocializaci.

Druhý stupeň[116]

Zahrnuje ubytování na dobu tří měsíců, určené pro osoby ochotné pracovat v trvalém pracovním poměru.

Třetí stupeň[117]

---

[113] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 65-66
[114] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 65
[115] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 66
[116] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 66

Třetí stupeň je dlouhodobým mezistupněm před nástupem trvalého vyřešení osobního problému klienta.

Čtvrtý stupeň[118]

Představuje již samostatné bydlení mimo střediska azylových bydlení (pronajatý byt), s občasnou docházkou, tedy kontaktem sociálních pracovníků.

Na integrační programy jsou dále navázány speciální služby, které je v mnoha ohledech doplňují a zdokonalují - například chráněná práce, ordinace praktického lékaře pro bezdomovce, terénní dobročinná služba, sociální firmy atd.[119]

Mezi další služby, které jsou zaměřené na reintegraci a soběstačnost osob bez přístřeší jsou[120]:

- vzdělávací a rekvalifikační služby
- chráněná a podporovaná zaměstnání
- veřejně prospěšné práce
- sociální firmy

Vzdělávací a rekvalifikační služby

Vzdělávací a rekvalifikační služby slouží ke zdokonalení, zlepšení nebo posílení zkušeností. Jedná se především o zpevňování pracovních návyků. Rekvalifikovaný jedinec získává nové znalosti z jiného oboru a tím si zvyšuje pracovní možnosti. To je poté spojené s vyšší šancí pracovního uplatnění.

Chráněná a podporovaná zaměstnání

Služby chráněných a podporovaných zaměstnání se vyznačují prostředím, které v největší možné míře mají chránit klienty před zátěží. Jsou zde zohledňovány zvláštní potřeby klientů. Základem je zde určitý rozvoj, který vede postupně k samostatnosti. Dalším krokem v osamostatňování a získávání pracovních návyků je podporované zaměstnání. Zde již jsou na klienta kladeny o trochu vyšší nároky v oblasti povinností, dovedností a

---

[117] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 66
[118] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 66
[119] Hradečtí V. a I., *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, 1996, s. 66
[120] Matoušek O. a kol., *Sociální práce v praxi*, 2005, s. 324-328

samostatnosti. „Cílem podporovaných zaměstnání je připravit klienta-zaměstnance ke vstupu na otevřený pracovní trh a pomoci mu na něm uspět“[121].

Veřejně prospěšné práce

Cílem veřejně prospěšných prací je nabídnout pracovní příležitost i lidem s nedostatečnou kvalifikací, lidem předdůchodového věku, kteří již mají ztížený výběr míst na aktuálním trhu práce. Důležité je zde zachování pracovních návyků popřípadě jejich upevnění a rozšíření.

Sociální firmy

„Poskytuje zaměstnání zejména lidem znevýhodněným, je však zároveň normálním podnikem vytvářejícím zisk v rámci neziskové organizace. Sociální firma je organizací třetího druhu – rozhodně není komerční firmou, není ale ani typickou neziskovou organizací: snaží se být produktivní a konkurenceschopná.“[122]

1.7.3 Legislativní podpora

V neposlední řadě je nutné se zmínit i o podpoře osob bez přístřeší ze strany zákonů. Zákony a spojená legislativa tvoří hranice, ve kterých je možné rozvíjet systémy pomoci. Předem budiž řečeno, že dle platných zákonů ČR je bezdomovectví v naší zemi vyloučeno, „protože každý občan České republiky má v občanském průkazu zaznamenáno své **trvalé bydliště**.“[123] A právě tato skutečnost velmi znesnadňuje účinnou pomoc bezdomovcům a zásadně „oslabuje jejich možnost uplatňovat své zákonné nároky, které jsou vázány na trvalé bydliště.“[124]

Tato kapitola si klade za cíl zmapovat a nastínit z právního hlediska zákony, které se třeba jen okrajově lidmi bez domova a jejich možnostmi zabývají. Nezastupitelnou úlohu zde tvoří obecné zákony vyplývající z Ústavy ČR až po zákony, které jsou zacíleny přímo na pomoc lidem v těžkých životních situacích a osobám bez domova.

Mezi základní legislativní prvky zabývajícími se právem jednotlivce patří:

- Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava ČR
- Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

[121] Matoušek O. a kol., *Sociální práce v praxi*, 2005, s. 326
[122] Matoušek O. a kol., Sociální práce v praxi, 2005, s. 327
[123] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 32
[124] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 32

- Všeobecná deklarace lidských práv

„**Dále pak**“:

- Společné memorandum o sociálním začleňování
- Národní akční plán sociálního začleňování České republiky

Zákony, které upravují pomoc lidem bez přístřeší:

- Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. v pozdějším platném znění
- Zákon o životním a existenčním minimu č. 110/2006 Sb. v pozdějším platném znění
- Zákon o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb. v pozdějším platném znění

Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava ČR

Tento zákon se přímo netýká bezdomovectví, ale je nezastupitelný, protože jeho součástí je listina základních práv a svobod. **Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod**.

Zde jsou zakotvena práva, která se bez výjimky vztahují i na osoby bez přístřeší. Bohužel se však tak v mnoha případech neděje, ačkoli jsou dle čl. 1 - lidé svobodní a rovni v důstojnosti i právech. V čl. 1. se praví: „**Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné**.“[125] Zde jsou předkládána další neméně důležitá práva:

čl. 3, odst. 1 - Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

čl. 10, odst. 1 - Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

čl. 26, odst. 3 - Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.

čl. 30, odst. 1 - Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.

---

[125] http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html

čl. 30, odst. 2 - Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.
čl. 31 - Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Ústava a její znění je příliš obecné. Není objektivní a nemůže obsáhnout všechna další úskalí upřesňujících zákonů. Na první pohled vše zní čistě a logicky, ale není tomu tak. Vždy se najdou cesty, jak lze znepříjemnit nebo dokonce znemožnit získání například práce u osob bez přístřeší. Pravda, zaměstnavatel nemůže říct otevřeně „my vás nevezmeme, protože jste bezdomovec nebo jste příliš starý“, ale zdůvodní to například plným stavem, příliš přísnými pravidly atd. Zde jsou zkrátka stanovena jen základní vodítka, jedná se o základní sadu zákonů, které se dále větví a rozrůstají.

Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv (dále jen VDLP) je nezávazný dokument, obsahující nejznámější katalog lidských práv. Podle některých teoretiků nabylo toto prohlášení závaznosti jako právní obyčej[126]. Tato deklarace byla schválena na shromáždění OSN dne 10.12.1948. K jejímu dodržování se zavázala také Česká republika. Práva obsažená v této smlouvě se týkají všech lidí a to včetně osob bez majetku, přístřeší, dokladů i trvalého bydliště – tedy bez výjimky se vztahují i na bezdomovce.
Na základě VDLP a vstupu České republiky do Evropské unie „se bezdomovectví poprvé od devadesátých let stalo předmětem oficiálních vládních dokumentů.“[127] Se vstupem do EU souvisí podepsání dalšího neméně důležitého dokumentu a tím je **společné memorandum o sociálním začleňování**, ze kterého později vychází **národní akční plán sociálního začleňování České republiky**.

Společné memorandum o sociálním začleňování

Společné memorandum o sociálním začleňování (dále jen SMSZ) bylo schváleno vládou ČR dne 10.12.2003 a podepsáno dne 18.12.2003 v Bruselu. SMSZ „je dokumentem, kterým se kandidátské země zapojily do unijní strategie sociálního začleňování (resp. boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení).“[128] V tomto dokumentu Česká republika stanovuje „zásadní výzvy týkající se boje s chudobou a sociálním vyloučením, seznamuje

[126]http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C5%A1eobecn%C3%A1_deklarace_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v
[127] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 34
[128] MPSV, *Společné memorandum o sociálním začleňování*, 2004, s. 2

s nejvýznamnějšími politickými opatřeními, která byla přijata na základě dohody o zahájení přenosu cílů EU do národních politik, a specifikuje hlavní politické problémy pro budoucí monitorování nebo přezkoumávání.“[129]

Národní akční plán sociálního začleňování České republiky

Hrubou kostru jako základ pro tento dokument tvoří SMSZ. „Zatímco SMSZ nastiňuje výzvy a shrnuje již podniknutá opatření, Akční plán má již obsahovat cíle, úkoly a opatření vedoucí k naplnění těchto cílů.“[130] „Národní akční plány sociálního začleňování jsou jednak národními strategiemi jednotlivých zemí v boji s chudobou a sociálním vyloučením, ale současně základním prvkem Otevřené metody koordinace, která je nyní aplikována v politikách zaměstnanosti, sociální ochrany a sociálního začleňování a v oblasti zdravotní a dlouhodobé péče.“[131] Samozřejmě s tím částečně souvisí i zákony v sociální oblasti, které mohou být poupravovány nebo ve výjimečných případech zcela změněny. Bohužel v případě bezdomovectví se tak neděje.

Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. v pozdějším platném znění

Tento zákon upravuje „podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.“[132] Například jsou zde vymezeny některé pojmy, jako je *sociální služba*, *nepříznivá sociální situace* nebo *sociální vyloučení*. V § 34 jsou vymezena jednotlivá zařízení poskytující sociální služby. § 35 uvádí základní činnosti při poskytování sociálních služeb.

Dále jsou zde mimo jiné vyjmenovány služby sociální prevence, které se dotýkají přímo bezdomovectví. Jsou uvedeny například v § 57 (azylové domy), § 58 (domy na půl cesty), § 61 (nízkoprahová denní centra), § 63 (noclehárny).

Zákon o životním a existenčním minimu č. 110/2006 Sb. v pozdějším platném znění

[129] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 34
[130] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 34
[131] http://www.mpsv.cz/cs/9087
[132] Králová J., Rážová E., *Sociální služby a příspěvek na péči*, 2009, s. 196

Výše jmenovaný zákon upravuje minimální hranice příjmů, které jsou nutné k zajištění základních osobních potřeb a dále existenční minimum, které je považováno za nezbytné k přežití. „Životní ani existenční minimum nezahrnuje náklady na bydlení.“[133] Dle zákona je stanoveno životní minimum měsíční částkou ve výši 3 126 ,- Kč. Existenční minimum je stanoveno měsíční částkou ve výši 2 020 ,- Kč. „ V České republice byla první oficiální hranice chudoby stanovena koncem roku 1991 a stala se významnou součástí sociální záchranné sítě, která se ukázala být nezbytnou v souvislosti s uskutečňováním sociálně ekonomické transformace.“[134]

Zákon o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb. v pozdějším platném znění

Zákon upravuje podmínky poskytování pomoci k zajištění základních životních potřeb. A to zvláště osobám, které se ocitli v hmotné nouzi – prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi. Dotýká se to zvláště rodin, které nemají dostačující finanční prostředky a jejichž majetkové a sociální poměry nejsou schopny uspokojovat základní životní potřeby. § 2 stanoví, kdy je osoba považována a za osobu v hmotné nouzi. (např. se jedná o osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, propuštěné z léčeben atd.). § 4 vyjmenovává dávky vyplácené v systému pomoci v hmotné nouzi – těmi jsou: *příspěvek na živobytí*, *doplatek na bydlení* a *mimořádná okamžitá pomoc*. § 6 vyjmenovává orgány pomoci v hmotné nouzi. Jsou jimi:

- pověřené obecní úřady
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- krajské úřady
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- újezdní úřady

Pro potřeby osob bez domova jsou mnohé zákony obtížně aplikovatelné, týká se to zvláště ve svých důsledcích sociálních dávek, které jsou vypláceny příslušným úřadem v místě trvalého bydliště, což je mnohdy jen adresa obecního úřadu. Další zákony počítají s osobami, které jsou sice ohroženy chudobou, ale žijí v místě trvalého bydliště, žijí v podnájmech, a tudíž jsou vhodnějšími kandidáty na některé z vybraných dávek nebo pomocí (např. doplatek na bydlení).

---

[133] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 36
[134] Průdková T., Novotný P., *Bezdomovectví*, 2008, s. 36

V neposlední řadě komplikuje skutečně účinnou pomoc netransparentnost zákonů, jejich složitost a samozřejmě neochota úředních osob nabídnout opravdu vyčerpávající informace a pomoc. V některých případech složité byrokratické vyřizování a s tím spojená neochota spoluvytváří špatné prostředí, které mnohé „potřebné“ od jejich používání odradí.

Jedná se dle mého názoru o jeden ze „základních kamenů“, na kterých lze v budoucnu dále stavět a rozvíjet účinné strategie boje proti bezdomovectví. Samozřejmě se nelze domnívat, že vytvořením dobrých a účinných zákonů se vyřeší palčivý a v dnešní době aktuální problém bezdomovectví. Může ovšem svým způsobem výrazně pomoci ulehčit kompetentním lidem najít správná a účinná řešení aktuální situace.

PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl průzkumu

Hlavním cílem je zjistit, co vedlo osoby bez přístřeší navštěvující oddělení sociální prevence ÚMČ Praha k životu na ulici. Tedy zjistit, co předcházelo jejich propadu sociální sítí mezi subkulturu osob bez přístřeší.

2.1.1 Předpoklady průzkumu

1. předpoklad

Lze předpokládat, že se na společenském vyloučení u jednotlivých respondentů podílelo více negativních událostí současně.

Za společenské vyloučení bude pro účely tohoto průzkumu považován propad mezi subkulturu osob bez přístřeší. Dále je zde negativní událostí myšlena každá událost, která přispěla k sociálnímu propadu (např. nedokončení vzdělání, rozvod, ztráta zaměstnání, vznik finančního dluhu, smrt v rodině, vznik závislosti a další, které pojmenují sami respondenti)

2. předpoklad

Lze předpokládat, že více než 50% osob z průzkumného vzorku jsou rozvedení muži.

3. předpoklad

Lze předpokládat, že více než 50% respondentů jsou osoby se základním a nižším středoškolským vzděláním.

Za nižší středoškolské vzdělání považuji ukončené středoškolské vzdělání výučním listem.

4. předpoklad

Lze předpokládat, že osoby bez domova pocházejí z nefunkčního rodinného prostředí.

Pro potřeby tohoto průzkumu považuji za nefunkční rodinu takovou, ve které chybí jeden z rodičů (např. úmrtí, rozvod) a jsou zde narušené sociální vazby. Současně s tím zde chybí

řád a pořádek ve smyslu dodržování společenských pravidel a norem. Toto bude ověřováno souladnou výpovědí respondentů.

5. předpoklad

Lze předpokládat, že více než 50% osob z průzkumného vzorku bylo již ve výkonu trestu odnětí svobody.

2.2 Popis respondentů a jejich výběr

Na základě konané praxe v zařízení - oddělení sociální prevence ÚMČ Praha, jsem se rozhodl pro respondenty navštěvující toto zařízení. V převážné většině se jedná o osoby bez domova, které se zdržují v samém centru hlavního města Prahy. Tuto lokalitu jsem si zvolil záměrně, protože právě zde žije v neutěšených podmínkách větší množství osob bez přístřeší. Pro osoby bez přístřeší se jedná o lukrativní lokalitu z pohledu zvýšených možností získání jídla nebo finančních prostředků (vyšší výskyt restaurací, jídelen a také vyšší kumulace turistů). Výzkumný vzorek je tedy vybírán záměrně z osob využívajících služeb sociálního kurátora. Bude se jednat o vzorek 7 osob, které se dostaví v pracovních hodinách určených pro zařízení sociálního kurátora. Pro výsledná data je tato skutečnost velmi významná, jelikož se jedná o osoby bez domova v situaci, kdy sami vyhledávají kontakt se sociální institucí a využívají některého typu služby, což rozhodně nepatří mezi vlastnosti všech osob bez přístřeší. Získaná data budou tedy vztažena právě k cílové populaci osob bez domova v centru Prahy, které využívají sociálních služeb.

Klienti po příchodu na oddělení převážně žádají o pomoc při zřizování osobních dokladů, poskytování mimořádné okamžité pomoci, při zřizování ubytování nebo potřebují zprostředkovat různé charitativní služby (např. ošacení, návštěva u lékaře-o.s. Naděje). Klienti – respondenti byli osloveni ve dvou vlnách. První vlna rozhovorů proběhla dne 06.04.2011 v dopoledních hodinách, během této doby vznikly čtyři rozhovory. Druhá vlna rozhovorů proběhla dne 20.07.2011 také v dopoledních hodinách a vznikly během této doby rozhovory tři. Celkem bylo osloveno deset klientů, z toho sedm souhlasilo s rozhovorem. Rozhovory jsem dokumentoval na záznamové zařízení a poté převedl do psané podoby.

I. respondent - p. Pavel (57 let) muž

- Protože nemá zaměstnání a je cizinec, žije a nocuje střídavě venku nebo v noclehárnách
- Vyučen, rozvedený, v minulosti soudně trestaný. Matka zemřela, o otci se nezmiňuje,

má jednu sestru.

- Oddělení sociálního kurátora navštěvuje zhruba čtyři roky.
- Dle zahnědlých konečků prstů náruživý kuřák.

Je útlejšího menšího vzrůstu. Jeho delší šedivé vlasy byly pečlivě učesané, lehce obrostlý vousem. Byl čistě oblečený, na sobě měl zimní bundu, kterou během hovoru nesundal, riflové kalhoty a sportovní boty.

Aktivity během hovoru:

- usměvavý
- ochotný k rozhovoru
- velice hovorný
- ze začátku rozhovoru seděl v nabídnuté židli mírně předkloněný, nohy zkřížené
- později během hovoru se uvolněně opřel a nohy si mírně natáhl
- své odpovědi doprovázel gesty rukou

II. respondent – p. Luboš (47 let) muž

- Pro neplacení nájemného byl vystěhován, momentálně spí pod mostem.
- Vyučen, svobodný, bezdětný, netrestaný. Rodiče stále žijí, ale jsou rozvedeni, nestýká se s nimi, bratr je po smrti.
- Oddělení sociálního kurátora neví, jak dlouho navštěvuje, nechodí sem pravidelně

Mírně zarostlý, rozložitější postavy, lehce neudržovaný. Na sobě měl během rozhovoru čepici s kšiltem, kterou nesundal, dále mírně ušpiněnou plátěnou bundu tmavší barvy, plátěné kalhoty a s sebou měl igelitovou tašku s nějakými drobnostmi.

Aktivity během hovoru:

- k rozhovoru si přinesl čerstvě uvařenou kávu v hrnečku
- měl mírně vystrčenou bradu dopředu
- v židli seděl v jedné poloze, kterou měnil, pouze pokud se nakláněl pro hrnek s kávou
- na některé otázky odpovídal velmi stroze
- více se rozpovídal spíše o svých zaměstnáních
- na některé otázky např. týkající se závislostí reagoval tzv. únikem z odpovědi

III. respondent – p. Karel (39 let) muž

- Po rozvodu odešel z domu, teď spí v parcích v Praze.
- Základní vzdělání, rozvedený, jedno dítě, v minulosti soudně trestaný. Rodiče a prarodiče nežijí, má čtyři sourozence, se kterými se nestýká.
- Oddělení sociálního kurátora navštěvuje čtyři roky.

Vyšší hubené postavy, zanedbanějšího vzhledu, zarostlý, mastné vlasy. Na sobě měl tmavou mikinu s kapucí, černé riflové kalhoty a při sobě měl obnošený špinavý batoh, ze kterého vyčuhovala bunda.

Aktivity během hovoru:

- během hovoru byl jeho pohled upřen do země
- měl vadu řeči – při rozhovoru se trochu zadrhával
- odpovídal spíše stručně
- jevil se jako člověk, který dlouho nespal
- během hovoru stále zaměstnával ruce drobnou činností
- stále si hrál se svými prsty (čistil si nehty, odlupoval starou kůži, občas si i odkousl kousek nehtu)

IV. respondent – p. Pavel (38 let) muž

- Jako bezdomovec přespává střídavě ve stanu nebo v dočasném obydlí na stavbách.
- Vyučen, svobodný, v minulosti soudně trestaný. Otec a matka se rozvedli, otec již nežije, sourozence nemá. S rodinou není v kontaktu.
- Oddělení sociálního kurátora navštěvuje asi čtyři a půl roku

Drobnější postavy, energického vystupování. Byl udržovaného vzhledu, učesaný a oholený. Na sobě měl čisté oblečení, košili a modré rifle, bundu měl odloženou ve vedlejší místnosti na věšáku.

Aktivy během rozhovoru:

- zpočátku odpovídal stručně, během hovoru se později rozpovídal
- při rozhovoru měl při sobě na stole položený mobilní telefon
- seděl na židli v poloze, ve které se opíral lokty o kolena. Tuto pozici střídal, tak že se narovnal a ruce si položil na stůl a zase opačně.
- při rozhovoru o budoucí práci si lehce mnul ruce

V. respondent – p. Roman (38 let) muž

- Po propuštění z věznice se stal bezdomovcem, žije s přítelkyní a společně přespávají v zahradní chatce.
- Středoškolské vzdělání s maturitou, rozvedený, jedno dítě, v minulosti soudně trestaný. Rodiče žijí, má tři vlastní sourozence. S rodinou nekomunikuje.
- Oddělení sociálního kurátora navštěvuje s přestávkami osm let.

Vyšší lehce ohnuté postavy. Byl udržovaného vzhledu, učesaný, oholený. Na sobě měl sportovní tričko, čistou sportovní soupravu. Bundu si později sundal a složil do batohu.

Aktivy během rozhovoru:

- na začátku rozhovoru jsme se vzájemně domluvili na tykání
- během hovoru si v rukou pohrával s plastovou lahví od nápoje
- zády se opíral o opěradlo židle
- seděl na židli a občas si lokty opíral o nohy, přitom si stále pohrával s plastovou lahví
- během rozhovoru se lehce na židli pohupoval

VI. respondent – sl. Monika (24 let) žena

- Ve 24 letech žije s přítelem v zahradní chatce, kde pouze přespává.
- Základní vzdělání, svobodná, v minulosti ani současnosti soudně netrestaná, svobodná matka zatím dvou dětí. Rodiče žijí, má čtyři sourozence. Komunikuje se sourozenci.
- Oddělení sociálního kurátora navštěvuje jeden rok

Zde se seznámila s Romanem (5. respondent), se kterým čeká třetí dítě. Menší drobnější postavy, delší černé vlasy, udržovaného vzhledu. Na sobě měla tmavé kalhoty, světlou čistou mikinu a větrovou bundu tmavší barvy.

Aktivity během rozhovoru:

- na začátku rozhovoru jsme se vzájemně domluvili na tykání
- k rozhovoru byla přemluvena klientem Romanem
- trochu se styděla
- během hovoru odpovídal spíše stroze
- stále pohledem neklidně těkala po diktafonu, který celý hovor zaznamenával

- v židli seděla strnule až napjatě

VII. respondent – p. Štefan (22 let) muž

- Ve svých 22 letech žije bez domova, přespává venku nebo na lodi Hermes.
- Vyučen, svobodný, v minulosti soudně trestaný. Jeho rodiče jsou rozvedení, má nevlastního otce a jednoho vlastního sourozence – sestru.
- Oddělení sociálního kurátora navštěvuje jen občas.

Vyšší, pevnější postavy, černé vlasy, mírně zanedbaného vzhledu. Na sobě měl světlou trochu špinavou mikinu a prodřené riflové kalhoty.

Aktivity během rozhovoru:

- na začátku rozhovoru jsme se vzájemně domluvili na tykání
- na židli seděl s rozkročenýma nohama
- ruce měl zkřížené na prsou, později je složil do klína
- příliš nevyhledával oční kontakt

2.3 Popis prostředí průzkumu

Oddělení sociálního kurátora se nachází v samotném centru Prahy v její historické části. Pracoviště je umístěno v ul. Karolíny Světlé č.p. 7, Praha 1. Tato lokalita se nachází několik kroků od jedné z hlavních ulic vedoucí k Národnímu divadlu a zastávky tramvají. Jedná se o detašované pracoviště ÚMČ Praha 1, které je umístěno nenápadně hned vedle oddělení ztrát a nálezů. Zřejmě i s ohledem k tomu, že se zde pohybují převážně osoby bez přístřeší, je odkloněno do postranní ulice. Oddělení je vytvořeno ze dvou místností a přiléhajícího sociálního zařízení, umístěného v přízemí obytného domu.

Lokalitu centra Prahy jsem si vybral hned z několika důvodů. Jeden z hlavních důvodů je, že centrum Prahy je více než ostatní lokality navštěvován bezdomoveckou populací (místo s vysokým výskytem turistů, umístění nedalekého hlavního vlakového a autobusového nádraží), i když katastrální výměra centra Prahy 1 činí pouhých 5,53 km² a stálých obyvatel je v této části pouze 32 552 (31.12. 2004)[135]. Osoby bez přístřeší jsou sem lákány převážně možnostmi snadnějšího obstarávání potravin, alkoholu, vyžebráním hotovosti na procházejících turistech. Svou roli zde hraje i to, že mají možnost se setkávat mezi sebou.

[135] http://cs.wikipedia.org/wiki/Praha_1

Zároveň převážně v denních hodinách Praha a její centrum pulsuje životem a je tu tudíž vytvořena pro soby bez přístřeší vyšší míra anonymity. Další z důvodů proč mě zajímá tato lokalita je i to, že se oddělení sociálního kurátora pro mě stalo místem, kde jsem vykonával odbornou praxi pod vedením p. Pěnkavy, který byl velmi vstřícný a vždy se snažil zodpovědět všechny dotazy týkající se činnosti sociálního pracovníka. V neposlední řadě mé rozhodnutí ve výběru lokality ovlivnilo i místo zaměstnání, které se také váže k centru Prahy.

Oddělení sociální prevence celkově poskytuje mimořádnou okamžitou pomoc, poradenství v oblasti sociálně právní a právní, veřejné opatrovnictví osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům, návštěvy klientů ve vězení, pomoc s vyřizováním dokladů (převážně občanských průkazů, rodných listů, příp. dokladů o vzdělání), zprostředkovávání charitativních služeb, pomoc se zajištěním ubytování a dále dle potřeb klientů (např. pomoc při sepsání dopisu příbuzným atd.).

2.4 Průzkumná metoda

Pro potřeby této práce se věnuji prvotní deskripci výzkumného terénu. Za tímto účelem byla využita metoda rozhovoru, která bude realizována na odboru sociální prevence a zdravotnictví ÚMČ Praha 1 - v prostorách detašovaného pracoviště oddělení sociální prevence v úředních hodinách se souhlasem vedoucího oddělení pana PhDr. Pavla Pěnkavy.

Zde mi bude pro účely průzkumu poskytnut vhodný klidný prostor pro samostatné šetření. Průměrná doba potřebná k vyhotovení rozhovoru by měla činit maximálně 20 – 30 minut s ohledem na míru soustředění dotazovaných osob. Prostředí průzkumu bylo zvoleno záměrně hned z několika důvodů:

- s klienty bude pracováno ve známém prostředí
- cítí se zde více bezpečně
- budou v prostředí mezi známými lidmi

Zároveň tyto podmínky napomohou snížit míru stresu během rozhovoru. Očekávaným přínosem šetření bude získání informací, na základě kterých bude možné se více přiblížit okolnostem, jež vedly klienty navštěvující a využívající služeb sociálního kurátora k životu bez střechy nad hlavou.

Způsob výběru byl ovlivněn skupinou, která je odlišná od většinové společnosti. Pro skupinu osob bez přístřeší byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, která skýtá hned několik výhod[136]:

- minimalizace variant otázek kladených dotazovanému
- redukuje se pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně lišit
- účelem je minimalizovat efekt tazatele na kvalitu rozhovoru
- takto získaná data se snadněji analyzují
- struktura informací je dána sekvencí otázek

Částečná otevřenost umožňuje se více uvolnit a přiblížit rozhovorem k osobě respondenta. Respondent poté necítí příliš velký tlak na odpovědi v daném tématu a může se volněji rozvyprávět o jiných, pro něj důležitých aspektech života.

nevýhody polostrukturovaného rozhovoru[137]:

- spočívají v restrikci na předem daná témata
- různým respondentům jsou kladeny stejně formulované otázky
- omezení individuálních rozdílů a okolností
- omezení variety poskytovaných informací

2.5 Zpracování dat

Pro získání dat bylo použito záznamové zařízení, které snímalo rozhovor mezi tazatelem a klientem. Dalším krokem ve zpracování zaznamenaných informací bylo přepsání rozhovorů do písemné podoby, která umožňuje bližší vhled na události předcházející jejich propadu mezi subkulturu osob bez přístřeší.

Před započetím vlastního průzkumu byli respondenti plně seznámeni s účelem, cílem i způsobem, kterým bude celý průzkum zaznamenán, k čemuž dali ústní souhlas. Zároveň s tím jsem každého z nich zvlášť ujistil, že vše bude probíhat v naprosté diskrétnosti, která je s ohledem na citlivá osobní data samozřejmostí. Ještě je zde třeba podotknout, že převážnou část klientů oddělení sociální prevence pro Prahu 1 tvoří muži, mezi kterými se ženy objevují spíše vzácněji. Proto bylo celkem osloveno deset klientů (jen 2 ženy a 8 mužů), z nichž s rozhovorem souhlasilo sedm osob (1 žena a 6 mužů). Z osob, které s rozhovorem

[136] Hendl J., *Kvalitativní výzkum*, 2008, s. 173
[137] Hendl J., *Kvalitativní výzkum*, 2008, s. 173-174

nesouhlasili, byla 1 žena a 2 muži. Starší z mužů, který byl osloven, bez jediného slova odešel. Žena s druhým mužem tvořili pár, jako důvod proč s rozhovorem nesouhlasí, uvedli nedostatek času, protože si musí neodkladně zařídit osobní záležitosti na městském úřadě jiného pražského obvodu. Jednotlivé rozhovory byly uskutečněny ve dvou návštěvách. První čtyři rozhovory proběhly v dubnu 2011 a další tři proběhli v červenci 2011.

2.6 Výsledky a jejich interpretace

Následující stránky seznamují s výsledky průzkumu, které jsou podrobněji rozebrány a poté graficky znázorněny. Pro snadnější vyhledávání jsou v textu jednotlivé odpovědi kódovány, např. R9 označuje jméno klienta - respondenta a číslo identifikuje jednotlivou odpověď v rozhovoru.

Vzhledem k určenému cíli praktické části bakalářské práce jsem měl připraveno několik základních oblastí, ke kterým jsem se chtěl během rozhovoru s klienty postupně propracovat nebo alespoň přiblížit. Původním záměrem byl polostrukturovaný rozhovor, ale již během prvních dvou rozhovorů jsem od tohoto částečně upustil a více se přizpůsobil uvolněnějšímu způsobu rozhovoru a tématům o kterých chtěli respondenti sami hovořit. Tomu jsem se také snažil uzpůsobit i své vyjadřování, které mělo blíže spíše k vyjadřování hovorovému. Pro respondenty jsem měl připraveno několik otázek týkajících se základních údajů a dat k jejich osobě a zároveň jsem je chtěl nepřímo dovést, pro průzkum, k jednotlivým klíčovým životním situacím, které mohli negativně ovlivnit jejich budoucí sociální roli ve společnosti. Rozhovor tedy probíhal spíše na bázi přátelského popovídání, během, kterého postupně vyplouvaly na povrch zajímavé okamžiky a skutečnosti ze života jednotlivých respondentů. Prvotním záměrem bylo přivést respondenty k tématům z oblasti:

- práce
- vzdělání
- bydlení
- rodiny
- budoucnosti

Po převedení rozhovorů do písemné podoby bylo následně identifikováno několik stěžejních témat, která se vzájemně prolínala. Vzhledem k aktivitám respondentů během hovoru nebyla některá témata plně rozebrána. Původně byla témata tazatele jiná, respondent však kladl důraz na něco, o čem mluvit chtěl, mohl a uměl. Respondent ovšem na některé oblasti reagoval raději než na jiné. Zřejmě se jednalo o témata, o kterých mu nebylo příjemné

hovořit. Některá se více dotýkala jeho osobnosti, a proto v těchto případech spíše odpovídal k tématu jinému. V případech, kdy otázka mířila příliš blízko k osobnosti respondenta, volil raději respondent cestu úniku, aby kladenou otázku nemusel zodpovídat. Toto je situace, která se v podobně zaměřených průzkumech stává, čehož důkazem je i bakalářská práce, která se pro mne stala inspirací.[138]

Podrobnějším studiem jednotlivých rozhovorů postupně vypluly na povrch témata, kterým respondenti dávali přednost a která byla v rozhovorech nejčastěji diskutována. Jednalo se převážně o tyto témata:

- práce
- peníze
- rodina
- bydlení
- trestná činnost
- závislosti
- budoucnost

Výše jmenovaná témata jsou vybrána z rozhovorů na základě společných znaků uvedených v odpovědích respondenta. Převážně se jedná o témata, o kterých respondenti hovořit chtěli, ke kterým měli co říci nebo o nich něco věděli a popřípadě je aktuálně řešili. V následující tabulce je uvedeno barevné rozlišení těchto oblastí přesně, tak jak jsou identifikovány v textu rozhovoru, které jsou zároveň uvedeny v přepisech rozhovorů v přílohách.

tabulka č.1 rozlišení jednotlivých témat

RODINA	BYDLENÍ	PRÁCE	PENÍZE	TRESTNÁ ČINNOST	ZÁVISLOSTI	BUDOUCNOST
ZELENÁ	ŠEDÁ	ŽLUTÁ	ČERVENÁ	HNĚDÁ	TM. ŽLUTÁ	RŮŽOVÁ

V provedených rozhovorech jsou nalezeny společné znaky, které v celkovém souhrnu zvyšují riziko společenského vyloučení pro jednotlivé klienty. U těchto jednotlivých témat byl kladen největší důraz na zaměstnání a tedy i jistotu výdělku. Respondenti navštěvující pracoviště sociálního kurátora, vzhledem ke své sociální situaci pokládají, dle diskutovaných témat, za důležitá především témata bydlení, práce, peníze. Všeobecně je pro osoby bez přístřeší nejdůležitější mít kde bydlet, mít své zázemí, poté zaměstnání a jistotu výdělku, díky kterému

[138] Honeger D., *Pachatelé majetkové trestné činnosti*, 2011

si mohou zajistit přiměřený sociální standard a určitou pozici ve společnosti. Jako první téma zde představím téma **rodiny** a její roli u jednotlivých respondentů:

Pavel I. uvedl: *PI.4) já som... **rozvedený.** PI.5) Tricať rokou (30 let). No jak mi **mama zomriela** už tam nič na Slovensku nemam. PI. 57) **Mám sestru**. Ale keď dojdem k sestre, tak eeech…máš peniažky? Ale to neni ani kvóli peniazům, to je kvůli něčemu inému. Ani najlepšia rodina vám niepomože, keď vás cudzí je schopný potopiť, tak vás vlastný je schopný utopiť. Len píší, keď dojdeš tak nezapomeň donésť peniaze, abyzme mali z čeho urobiť jedlo.*

Luboš k rodině uvedl: *L10) svobodnej. L23) bez dětí. L38) Brácha je mrtvej. L39) Ten se nedožil ani padesátky. Ten by byl o pět let starší? By byl, kdyby byl. L49) …se rozvedli, to už sem byl já po vojně snad… Hm, tátovi, tomu…ten je vlastně stejně starej jako Karel Gott. **Já nevim jestli ještě žije**. Je Zbraslavi, má barák, že jo. V něm je macecha, ta je mladší o jedenáct let. **Já vim, že moje máma bydlela** v Košířích...**To je dávno,** já nevim, tý mohlo bejt…pětačtyrycátej ročník.*

Karel k rodině uvedl: *K28) Rodiče umřeli…je to osmnáct let, v autě. K30) Noo…tři ségry a bráchu…**ty sem opustil, no**. Když sem měl prachy...noo tak sem byl dobrej…pak…radši ne. K5) Rozvedenej, Já mám kluka patnáctiletého. K9) Tak sem se rozved, Noo a manželce, jako byt a všechno sem přepsal na kluka, **vzal sem si tašky a šel sem**.*

Pavel II. k rodině uvedl: *PII6)Svobodný. PII.26) Na ženu, na ženu a nějakou známost, jo teď není ani pomyšlení. PII.27) Nejsem v situaci takový, abych si to mohl dovolit. . PII.33) : Já **sem taková černá ovce rodiny**. Já sem jedináček, syn…jakoo sourozence nemám, no. A oba dva bratranci to sou doktoři a strýček je ředitel pojišťovny. PII.40) defakto pocházím z **rozhádaný rodiny, táta umřel.** PII.44) : Noo tak byt, byt byl psanej na matku. PII.45) **Noo takže… prostě jsem se sebral a odešel.** PII.46) **prostě jsme si nerozuměli**. Po smrti mýho otce. PII.52) naši se rozvedli a já sem tam teďka byl s mámou… nějaký problémy, že chodim za tátou… táta pak byl nemocnej umřel, zemřel. PII.53) **S matkou jsem si nerozuměl.***

Roman k rodině uvedl: *R5) **Rozvedený.** R59) Sem se voženil, rozved. No a to sem vlastně ještě nebyl rozvedenej a už sem stál na radnici s touhle tou, co s ní mám tu dceru. R52) Jedno. Dceru, čtrnáct je holce. R28) **mám jednoho ten je postiženej.** R29)...Já sem nejstarší, takže všichni sou mladší, pak mám o 16 let mladšího. Noo a ten….ten snad nemá ani práci teďka. No a pak mám nějaký nevlastní, ale to už je nepočítám….sem viděl tak dvakrát. R12) Já nevim. Já ani nechci. **Já sem je úplně vodepsal**, protože vlastně, když voni se dostali do problémů, tak více méně já sem měl ten podvod, aby se udělalo něco dlužnýho a pak se na mě vykašlali. R13)...**Nekomunikuju s nima. Vůbec o ně nemám zájem**.*

Monika k rodině uvedla: *M7) Nejsem vdaná. M8) Nooo svobodná matka. M22) Já mám dvě děcka ano. M23) A třetí na cestě. M24) Nooo, ve čtvrtym měsíci. M29) To už mi sebrali a to druhý dítě sociálka v nemocnici a dali ho do děcáku a pak mi ho dala do pěstounský péče tetě. Je to lepší než, aby se mnou byl na ulici nebo to. M11)* ***Nepohodla jsem se*** *s rodičem, vodešla sem vod rodičů a. M12) Hmmm, sem* ***se hádala s mámou****. M13)* ***Hodně moc****, nedělalo to dobrotu. M68)* ***Máma to je hodně velká alkoholička****... M50) Sourozence mám štyry. M51) Já sem jako čtvrtá nejmladší. M125) Se sourozencema mám dobrý vztahy M52) S příbuznýma moc nevycházim. Ségry, ty maj toho…ty maj vlastní potíže. Teďkon* ***ségra nejstarší*** *ta* ***se dostala do Bohnic kvůli alkoholu*** *a rodiče,* ***máma ta nepracuje****. No a* ***táta****, ten* ***je rád, že to uživí****... M126) Babička, dědeček…eee s mámový strany, ty už zemřeli a z tatovi strany to žije akorát babička už. A ty nenavštěvuju.*

Štefan k rodině uvedl: Š5) *Nenene, svobodnej. Š49) Noo ségru o tři roky mladší. Mámu mám tady v Praze se svým nevlastnim otcem, kvůli kterýmu vlastně se jako nacházim nebo ne jenom kvůli němu.* ***Kvůli kterýmu se vlastně nacházim jako v takovýhle situaci.*** *Š26)* ***Rozvedli se v mejch 16ti letech****. Š27) Táta ten... No a vlastně* ***máma si****, tak já nevim, po pěti šesti měsících* ***našla tady toho blázna****. Š120) Máma mi řekla, že je to moje věc, že sem plnoletej prostě...* ***já ho prostě nemusim****.* ***Prostě radši tam nebudu*** *než, abych tam byl a byly nějaký konflikty, jo to. Bych stejně šel pryč takže jako prostě. Noo jinak jako, ona jako ví, že se dokážu postarat částečně o sebe.*

Souhrnně z výše uvedených informací vyplývá, že rodinné zázemí, z průzkumného vzorku, opustilo po neshodách s jedním z rodičů celkem tři respondenti z celkových sedmi. Pro další respondenty byly důvody jiné například úmrtí rodičů (jednoho rodiče) nebo dlouhodobé vyhasnutí kontaktů s rodinou a příbuznými. Vzhledem ke zjištěným skutečnostem jsou zde patrny znaky, které ukazují na narušená nebo nefungující rodinná prostředí a to u všech respondentů. Rodina v užším, základním smyslu by měla být sociálním zázemím, které v případě selhávání jedince ve společnosti poskytuje „záchrannou síť“. U respondentů je z odpovědí patrné, že mnohým jsou rodiče nebo sourozenci lhostejní. Část respondentů uvádí, že rodina pro ně byla důvodem odchodu z domu. Dva respondenti jsou s rodinou nebo sourozenci stále v kontaktu, ale zbytek respondentů ztratil s rodinou kontakt

Další důležitou a velmi diskutovanou oblastí je bydlení. Bydlení představuje útočiště, soukromý prostor určený pro relaxaci, stává se místem kde člověk uspokojuje své základní životní potřeby. Společným rysem osob bez domova je ztráta střechy nad hlavou, proto zde jako další téma uvádím **bydlení**:

Pavel I. uvedl: *PI.62) My zme mali, ale **ja som něchal ženě komplet celý byt zariaděný** a ja som odcházel kvóli tomu, že jak ho rozobrala vtedy... ja som býval v Bratislave, **mňa mama hradila byt**. **Ja som býval u něj.** PI.7) nás vyhodil z ubytovně. PI.51) ... pokjal je leto, to sa da vydržat aj vonku. Horšie je to v zime. PI.8) čtyry alebo šest měsacou bol **pri mínus Dvacaťštyri (-24 stupních celsia) stupňou spaval venku**. Na stromovke som spával… potom som dostal prvé peniaze a na ubytovni som bol až do dvetisícosem (až do roku 2008).*). PI.*14) Vyspím sa někde v přírodě… Tak som prakticky rok vonku na ulici..*

Luboš uvedl: *L14) Sme bydleli na Topolový, na zahradním městě. L15) Sem bydlel ve Vršovicích. L17) **Sem měl dluh na nájmu**, ale 11 tisíc jenom. To taky byl prosinec, ňák, třináctýho nebo tak ňák. Ale to bylo roku 2000 nebo 2001, **mě přišli vystěhovat**. L18) **Sem neplatil nájem**, no. L22) Sám! Dyť já sem měl jedna jedna. L24) **Teďkon sem v Hlubočepích pod tramvajovým mostem.** L55) Nee, ja nežiju na ulici pořád. Todle je jen taková přestupní stanice.*

Karel uvedl: *K9) Tak sem se rozved, Noo a manželce, **jako byt a všechno sem přepsal na kluka**, vzal sem si tašky **a šel sem**. K22) **Teď bydlim** na tom,eee, jak máte. Víte kde je loď Hermes. K23) No tak, tak jak je park hned. **V** tom **parku s kámošem** tam. K24) to máme i přes zimu, no.*

Pavel II. uvedl: *PII.29) Bydlel, bydlel. Na moravě, na moravě. PII.42) Néé my jsme měli vlastní družstevní byt. PII.44) Noo tak byt, **byt byl psanej na matku**. PII.53) **S matkou jsem si nerozuměl**, začli sme se hádat... **tak sem se zebral**... sem **šel do Prahy**. PII.70)... bydlel sem u kamaráda, joo. No u kamaráda, důchodce noo... Ale přestěhoval se na Spořilo. PII.74) **Teď nebydlim u kamaráda**… tak **teď sem ve stanu**.*

Roman uvedl: *R36) **sebrali mi byt**. R37) **Teď bydlim v takový chatičce** prostě kousek za Skalkou aaa abych pravdu řek, představa, že se budu stěhovat na nějakou ubytovnu, kde budu poslouchat nějaký ukrajince, budu hlídat nějaký cikány, aby mi tam něco neukradli tak to mě snad ani neláká. R27) Když to člověk vidí na těch squoootech jak se tam zabydlujou.... **Jo já to prostě beru, že tam přespim a du do hajzlu.** R9) Nemám kde bydlet takže skončim tady. R17) a bydlet někde v takovejdle těch zařízeních do toho ani nejde chodit snad. R19) . Dejme tomu, že už bych bydlel na ubytovně teda, jo? **Ale k tomu se nedopracujete**. Deláte, takže voni vám nic nedaj, tady vám to postrhávaj a máte zaplatit 3 700,- za ubytovnu a voni mi dejme tomu 3 800,- daj no tak jako.*

Monika uvedla: *M14) Ze Slaného. M21) Nooo to **sem** celou dobu **bydlela u rodičů**. M72) **Dva plus jedna.** M73) Noo, to. To sme tam bydleli štyry, pět, šest. M74) **Šest lidí v pokojíčku**, no.. M11) **Nepohodla jsem se s rodičem, vodešla sem** vod rodičů a. M103) Jak*

sem spávala dřív a teďko spim na ulici, že ***sem spala na ulici, vlastně u Vltavy****. M106)* ***Asi 14 dní. Pak sem šla na squat****. M87) Já nevim, to sme tam nebyli.* ***Sme tam*** *teďkon* ***přes léto*** *akorát. M118) V Hostivaři, na Skalce… v lese. M46) Noo* ***bydlíme*** *spolu* ***v chatce****. M124) Není jako rozpadlá, ale* ***tam jenom*** *vyloženě* ***přespáváme****, že si tam vyloženě* ***deme jen lehnout a ráno vod tamtud*** *deme zase pryč.*

Štefan uvedl: *Š97) Já sem jako byl spokojenej do těch sedmnácti, dyž…Š28) To sem jí řek mámě svůj názor hnedka prostě ze startu, že mě prostě nezajímá. Noo ale pak jako, dyž jako* ***sedim doma****, na počítači a* ***von vožralej příde*** *a teďka* ***vidim, jak v kuchyni dává mámě facku,*** *že to jako ne to.* ***Prostě v tom afektu sem to asi nějak přehnal*** *no. Š17) No a pak prostě* ***sem řek, že dokavaď on tam bude, tak prostě já tam nevkročim****. Š18)* ***Teďka*** *jako* ***bydlim*** *na jedný jako noclehárně…****na lodi*** *tady. Š20) Noo nono, prostě ráno to opustit. Jako věci si tam asi nemůžeš nelze nechat a je to. Š41)* ***Já sem bydlel*** *ještě rok a půl* ***u kámoše****. Š43) U rodičů byl no. Von měl celý dvě místnosti a já sem mu dával tři a půl (3 500,-) jako měsíčně. Měli sme jako to, každej svůj pokoj plus tady to, já nevim, koupelnu společně. Noo pak byl, pak to nějak jako s prací se to nějak zkazilo. No tak vlastně* ***vod tý doby sem*** *nějak* ***na tý vodě*** *no. Š64)* ***Vobčas*** *teda jako* ***spíme ve stanu****, že jo. Když jako se mi zrovna nechce tam mezi ně (bezdomovce). Tak kvůli hygieně hlavně, že tam je sprcha nebo to no.*

Problematika bydlení je u osob bez přístřeší velmi aktuálním problémem, se kterým jsou denně konfrontováni. Ať se jedná o bezdomovce zjevné, skryté nebo potenciální, musí si každý z nich po určité době najít nějaké místo k odpočinku. Ztráta bydlení je ve většině případů úzce spjatá s rodinným zázemím a jeho kvalitou. Z uvedených informací vyplývá, že někteří respondenti přišli o střechu nad hlavou v důsledku např. neplacení nájmu, odchodu z rodiny, rozvodem nebo exekuce. **Na základě uvedených odpovědí je možné předpokládat, že pro osoby bez domova je bydlení silně spjato s rodinným zázemím, s pocitem bezpečí a intimity a mělo by být i v takovém vztahu zkoumáno**.

Dalším důležitým tématem je práce a výdělek s ní spojený. Práce pro mnohé lidi bez domova představuje záchranný kruh, díky kterému se mohou znovu postavit na vlastní nohy a získat tak zpět své místo ve společnosti. Ztráta bydlení ovlivňuje i práci a zaměstnání, zvláště u osob bez přístřeší, protože jen velmi těžce si lze obstarat adekvátní bydlení bez možnosti stálého zaměstnání a pravidelného měsíčního výdělku. Mnoho osob bez přístřeší pracuje bez pracovní smlouvy, tedy tzv. na černo nebo si přivydělávají různými brigádami, které jsou však jen dočasným řešením. Z tohoto důvodu zde nyní uvádím téma **práce**:

Pavel I. uvedl: *(PI.2) Já som elektromechanik železničný. (PI.3) Nie maturitu som nerobil. (PI.19) Nooo ja som končil na železnici v devadesátomtrieťom-1993. Od devadesatiehotrietieho som sem tam čas podarilo naisť přes pracovnů agenturu, ale něbolo toho moc. PI.20) Lebo* ***ma jeden zlanaril do Anglicka****.... ale ten chlap čo to vybavoval tak sa za záhadných okolností ztratil a neviem kdě je,* ***tak som zostal v Čechách****.* ***Už keď máte 40 rokou sa niechytátě do práce****. (PI.13)* ***Já už som ta kategória, ktorá jak sa povie, može nacvičovat skok do truhly nie dostávat jakoo prácu****. (PI.31) celý život som podstivo pracoval…* ***teraz jak mátě tu věkovů kategoriu, že už vás nikdo nezamestná v padesatisiedmi rokoch (v 57 letech).*** *Snažíme sa hladať robotu, alebo niečo také, alebo najdě sa i taká brigáda, alebo niečo také robit sociálnů sféru. (PI.47) Budem na podpore, budem tu chodit na brigadu na čierno vola čo. (PI.48) Všetkó, čo možné. Na nejaký inzerát automaticky píšem, mejla, že mám zájem. (PI.49) Nie…noo keď je najhoršie tak čó, keby jako viem, že je tu nějaká charita, ktorá se stará o týchto ľudí v nemocnicích. Lenže oni berů nějakých sedm osm tisíc korůn. Já by som to aj zobral, šak já nepotrebujem zase, jak se povedá ľudovo, každé ráno jest hemenexy a šunkové sýry a také vola čo. (PI.62) No, hovorim, já som, pre mňa není problém isť robiť,* ***lenže je problém sa dostať do roboty****. (PI.65) …****v dnešnej době sa něchytáme, my generácia staršia ak sme my. Už keď dosiahnetě tych štyrycatpeť (45 let) je velky problém zohnať robotu.***

Luboš uvedl: *L7) Sem* ***vyučenej*** *lakýrník. L8) Sem měl živnost, 14 let. L31) Já sem ďál lakýrničinu. L32) Čtrnáct let. L33) Já sem na něj neďál jako furt, nebyly kšefty. L2) Takhle, já sem vlastně dělal popeláře, jo teďkon. L12) Sem jezdil na kukačce, že jo popelářský. L27) Voni nás pak dali na tu spalovnu na ranní… vy jste* ***nebyl včera v práci****, voni to vědí hnedka. Řikám, no jo, já jsem byl to no.. Zítra ale určitě, jako na spalovnu, zase na ranní.* ***Já jsem se na ně vykašlal.*** *L31) Hele, já* ***bych měl vodjet totiž někam na Blansko****, jo. S tím Jirkou... Já na něj mám telefon tady, v mobilu. Já mám kredit, že jo. Můžu zavolat od pana Pěnkavy. Von je totiž v Brně v nemocnici.... Řikám, já* ***pojedu někam na Blansko****, kde je nějaká* ***rekonstrukce hotelu, je to práce na dva roky****....* ***bydlení tam je zařízený...***

Karel uvedl: *K4)* ***Základní****, já sem se učil na zednika a. K 21) Teď* ***mám****, pořád* ***brigádu na černo****. K30) sem jezdil kamionem po Mostě. K38) Kamionem no, dafem. K39) Na šachtě sem dělal, jeřábníka, v toyotě v TPCA hmm…*

Pavel II. uvedl: *PII.3) středního, středního. PII.4)* ***Vyučený*** *strojní mechanik. PII.5) Jinak svářeč z povolání. PII.28) Měl sem stálou práci. Dělal sem, dělal sem tady v Letňanech a pak* ***sem odešel za výhodnou nabídkou, ale za cenu tedá, že budu dělat na černo****, no.*

PII.59) ***Pořád, pořád budu dělat na černo****. PII.60)* ***No jo, ale větší rizika sou, dyž děláte na smlouvu.****.*

Roman uvedl: *R3)* ***Mám maturitu****. R17) a dycky* ***někam přijdu*** *tam* ***mi naskáčou exekuce*** *žejo. Takže mě vlastně donutěj abych s tý práce odešel, protože jako chodit do práce. R30) Já dělám popeláře teďko. R31) Ehm přes agenturu, kdybych to měl na plnej úvazek tak. R32) Jezdim s autem normálně. Prostě voni se ke mně chovaj jako k zaměstnanci, ale vědi, že prostě* ***kvůli exekucím normálně dělat nemůžu****. Takže tam chodim přes agenturu a.. R68) Tam neni, tam neni cesta vejš že jo.* ***Tam sem odkázanej na to, že prostě víc nevydělám, neposkočim nikam, nemůžu.*** *R69) To nikam nevede jo, kdyby to šlo, třeba že by na člověka přišli já nevim za půl roku, jo. Tak dejme tomu, za ten půl rok se dá někam doskákat, poskočit nebo vydělat nějaký peníze. Měsíc, to je, to je…****to je fakt lepší sehnat si něco přes nějakou agenturu****. R79) ať řeknou, ať řeknou budem ti brát půlku není problém, fakt by nebyl problém dělat někde za nějakejch dvacet (20 000,-) abych nepřeháněl tady časem člověk vyskáče že jo. Za nějakejch dvacet by nebyl problém dělat jako jo. To bych ty místa i měl snad, v tom TESCU taky tam. Volali jestli se něco změnilo, jo. Sou prostě firmy, kerý si to nedovolej, že jo zaměstnat někoho na černo. Todle sou takový pozice, že přes agenturu to nejde.*

Monika uvedla: *M5)* ***Základní****. M6) Dělala sem kuchařku, ale pak sem přišla do jiného stavu, tak sem toho nechala. M19) Rok a půl (1,5 roku). M20)* ***Potom sem otěhotněla a přestala sem chodit do školy****. M31)* ***Ssssem tam nějakou tu brigádu****. Na unisu sem. M32) No, na unisu, tam se zametá. Tam sou ty úklidový práce. M33) Na Strahově u pražských služeb a občas zametat. M58) To sou uklízečský práce. Dělala sem v masně ve Slanym, pak sem prodávala nějaký ty plyšáky pro dětskej domov, pro psí útulek teďkon. A jinak sem nedělala. M114) Že* ***chodim prodávat ty plyšáky, pro tu charitu****.*

Štefan uvedl: *Š4)* ***vyučenej*** *kuchař číšník. Š15) Ne to sem ukončil učňák. Š44) Noo* ***nevyplatili jako****. No tak jako řek mi, v pondělí ti to dám na sto procent. Řikám, jo tak počkám.... No nedal mi to ani v pondělí, řikám, tak jako já už tady čekat nebudu... Támdle to, von furt druhej den, zejtra zejtra. Š46) Přes známí, přes kamarády. Protože se s nima v hospodě někde domluvil. Jako řikal proč ne no. Š56) Joo tak jako vobčas kšeft jako jo. Dneska teď du zrovna z jednoho Š57) Teď sme sekali jako strunovkou… Š59) Přes jednoho týpka, kerej dělá v nějaký zahradnický firmě, já teď nevim jak se menuje. Ale,* ***bez smlouvy****, že prostě potřeboval pár lidí, že nikdo nepřišel nebo co, tak jako mi zavolal, že to, takže tak. Š92)* ***I práce na černo****. jako přímo dostávám oddělaný prachy na ruku. Š93)* ***Spíš přes ty známý****. Že voni za mnou přijdou, jestli jako nechci ject nebo jestli bych neměl zájem. Takže jako no.*

Všichni respondenti shodně uvádějí, že jsou zaměstnáni buď jen brigádně nebo pracují bez platné pracovní smlouvy, tedy tzv. na černo. Pro některé z tázajících je taková práce jediné východisko (viz Roman), jiní považují práci na černo za jednodušší (viz Pavel II.), další se nechávají spíše pasivně oslovovat (viz Štefan) nebo jednoduše na černo pracují a nijak svou situaci neřeší (viz Karel). Jeden z respondentů uvádí, že vzhledem k věku se rapidně snižují jeho šance k získání práce, což považuje za hlavní překážku (viz Pavel I.). Jiný respondent se upíná k budoucímu zaměstnání, které má slíbené a domluvené prostřednictvím svého kamaráda (viz Luboš). Jediná žena z dotázaných uvádí, že momentálně pracuje – brigádně nabízí a prodává plyšové hračky prostřednictvím charitativní organizace (viz Monika). Na základě uvedených výpovědí lze předpokládat, že pro respondenty je práce významově velmi důležitá. Většina respondentů pracovat chce a díky práci se cítí soběstační. Práce je silně spjata s jejich vlastním sebevědomím. Díky tomu se necítí méněcenní, ale jako plnohodnotní jedinci, kteří nepotřebují být závislí na sociálních institucích.

Neméně důležitým tématem jsou peníze a neustálý koloběh kolem jejich získávání. Bez finančních prostředků nelze získat adekvátní životní podmínky, proto jsou dalším tématem **peníze**:

Pavel uvedl: *PI. 59) som zarabal tych okolo tri a pól až štyroch tisíc korůn miesačně (3 000 – 4 500 Kč). A za komunistů to býl velký peniaz… ale, štyry a pól možno někedy pet (4500 někdy 5000) som vyťiahol…PI.14) mal som dostať vyplatu osemtisíc euro aa nedostal som ani korunu, som robil pro jednu zapadoněmecků firmu, teda pro německů firmu a nevyplatili ma. PI. 40)* ***Nemám peniaze****, šak já vam je zoženiem. To je všetkó, všetko* ***teraz otázka peniazí, jiné nič…len otázka peniazí.*** *PI.51) No, tak ráno niekradněm a vždycky sa niekde niečo kus a někde niečo najdě, alebo vám niekde niekdo pomože, alebo sa najdě krátkodobá brigáda čim si prirobitě.*

Luboš uvedl: *L14) No, ale voni* ***mě nedávaj sociálku*** *už vod února, jo. Sem se bavil přímo s doktorem Novotným, že jo. Říkal, jak je to možný, že na pracovním úřadě sem. Sem tam byl ve středu. Říkám, tak si tu práci nechte****. Mě nedávaj ani korunu****, voni chtěj totiž vejplatní pásku. To jako jim povezu až z Humpolce, jo. Tak na to já s..u.*

Karel uvedl: *K21)* ***Teď' mám stodvacet na hodinu*** *iii zz jídlem, na Kobylisích, pivečko, cigárka mám, co víc si přát. K30) Noo…tři ségry a bráchu…ty sem opustil, no.* ***Když sem měl prachy****, sem jezdil kamionem po Mostě, noo* ***tak sem byl dobrej****…pak…radši ne.*

Pavel II. uvedl: *PII.48) Tak babička už je po smrti, matka má peníze. PII. 63) Jinak sem po tatovi,* ***po tatovi sem zdědil nějaký pozemky****. PII.65) exekuce na pozemky. PII.68) Sedmnáct hektarů mě zastavili. Joo, jako vzali na mě zástavní právo,no.*

Roman uvedl: *R9) Nooo jako celej problém je v tomhle systému,* ***že když člověk udělá nějaký problémy, mladej blbej nebo blbosti, tak prostě voni vás nenechaj vrátit.*** *Prostě dycky dělám někde dokud to de za peníze. V momentě kdy na mě skočej tak mi nechaj nějakejch 3 800 ,-. R17) Takže sem vylez a teď se tluču tady* ***a dycky někam přijdu tam mi naskáčou exekuce žejo****. Takže mě vlastně donutěj abych s tý práce odešel. R19)* ***Patová v tom, že kdyby mě nechali splácet nějaký rozumný peníze****, nechali nějaký rozumný peníze na to abych moch žít. Deláte, takže voni vám nic nedaj, tady vám to postrhávaj a máte zaplatit… a voni mi dejme tomu 3 800,- daj no tak jako. R77) To je šance, to je šance, já nevim asi to hulení. R78) To je východisko jak se dostat k penězům prostě. Je to zoufalej způsob, ale nikdy sem to nějak ne to, ale je to způsob. Je to způsob no.* ***Ae, já si myslim, že zoufalý už na tom je, že vo tom člověk nad tím už musí přemejšlet, že to bere jako východisko****, jo. R78) Ale prostě realita je taková, že dyž to tady za 70 korun koupim tak to potom odvezu na Slovensku a tam to potom prodám za 14 eur, což už je..*

Monika uvedla: M35) *Eee no, dlužim,* ***dlužim za pojišťovnu.*** *M37) Hmm ne, ja sem si ji dneska chtěla jít zařídit, ale nevyšlo to nějak s penězma tak příští tejden pojedu na sociálku a na úřad. M113) Prostě hledám, schánim peníze a. M114) Že chodim prodávat ty plyšáky, pro tu charitu. M115) Pro psí útulek.*

Štefan uvedl: *Š75) Noo. Dyž to jako je na míň hodin tak určitě né tolik, že dostanu míň. Ale pak jako kolik si vydělám tolik dostanu. Š74) Tak v průměru tak pětset denně, šestset. Š92)* ***I práce na černo****. jako přímo dostávám oddělaný prachy na ruku.*

Ze souhrnu zjištěných dat vyplývá, že někteří respondenti se k penězům spíše nevyjadřují. Spíše hovoří o výdělcích, které získali v minulosti nebo v posledních několika zaměstnáních (Pavel I., Luboš). Pro jiné respondenty je důležité, že mají práci a za ni výdělek, který jim stačí k uspokojení základních potřeb. Jeden respondent cítí jistou beznaděj, která vyvěrá z negativní zkušenosti. Po výkonu trestu odnětí svobody za podvod mu byla vyměřena exekuce. Vzhledem k tomu nemá možnost oficiálně pracovat, protože jakmile nastoupí do zaměstnání, je mu ihned strháván dluh z platu a zůstatek, který je ponechán na účtu nestačí na pokrytí všech ostatních výdajů (viz. Roman), sám přiznává, že legální šance na dostatečný výdělek není, proto přemýšlí i o nelegálních strategiích jak potřebné peníze získat. Respondenta Monika uvedla, že má také na sebe uvalenou exekuci týkající se pojištění. I přes tento fakt se snaží získávat finanční prostředky prodejem plyšových hraček prostřednictvím

charitativní organizace. Souhrnně řečeno, finanční prostředky v současné době představují nepostradatelnou část, bez které se nelze ve společnosti obejít. Na penězích je ve společnosti závislý každý jedinec. Bez finančních zdrojů a rezerv není možné zajistit základní životní podmínky a pokud ano, tak jen ve velmi omezené míře. Pokud si tedy jedinec nedokáže zajistit finanční prostředky, které přímo souvisí s prací, zvyšuje se zde riziko sociálního vyloučení a následného sociálního propadu. Peníze stejně jako u všech ostatních jsou významově důležité. Význam pro respondenty je ten, že si za ně mohou pořídit určitý luxus.

Peníze jsou pro ně nutností k životu zvláště pro ty mladší respondenty, kteří si chtějí zvednout úroveň svého života. Na základě uvedených odpovědí je možné předpokládat, že pro osoby bez domova jsou peníze prostředkem jak uniknout ze zoufalé situace bezdomovectví. **Získáváním zkušeností v oblasti financí se mohou postupně odnaučit své nefunkční zastaralé stereotypy, díky kterým se možná v minulosti dostali až mezi bezdomovce.**

Mezi rizikové faktory, které mohou negativně ovlivnit sociální situaci jedince ve společnosti je i trestná činnost. Proto zde dále uvádím téma **trestná činnost**:

Pavel I. uvádí: *PI.9) Dvetisícosem potom mňa zavreli, dvetisíc seděm **mňa potom zavreli na šest měsacou, som mal nedoplatky na alimentoch.** PI.25) Niee já som nebyl trestaný.*

Luboš uvedl: *L28) Vůbec. L29) Ne.. L30) Jasně.*

Karel uvedl: *K15) No mám, já sem seděl za vojnu, **sem dostal tři měsíce**, ale to mám už vymazaný. Dvacet let to už je, to je vymazaný. Tak to bylo v Litoměřicích na tom soudě a já nemůžu zjistit…**to sem trefil jednoho borce.***

Pavel II. uvedl: *PII.11) Noo, **já sem byl ve výkonu trestu.** PII.12) paragraf 221. PII.13) Nenene, to bylo **ublížení na zdraví**, ale soud to viděl jinak. PII.14) I když **to bylo v sebeobraně**, skutková podstata trestného činu byla naplněná. PII.15) Tudíž jsem byl odsouzen k trestu nepodmíněnému **v délce trvání čtrnácti měsíců.** PII.23) **Se zákonem občas**, ale todle je drobný, drobnosti, drobnosti, takže. PII.71) já sem byl proviněném z roku dvatisícedva (2002), tak **sem byl šest (6) měsíců v Plzni.** PII.72) **Ve výkonu**, noo. Ale jelikož se tam lidi nemění, sou tam pořád skoro stejní, tak sem se tam dostal do kuchyně. PII.73) **Hodiny za rok dvatisíce dva.***

Roman uvedl: *R9) Mě pustili v nějakym roce 2003 v únoru. R10) Co to bylo? **Podvod nějakej.** R12) . Já sem je úplně vodepsal, protože vlastně, když voni (rodiče) se dostali do problémů, tak více méně **já sem měl ten podvod**, aby se udělalo něco dlužnýho a pak se na mě*

vykašlali. R16) Nooo a tak jsme přemýšleli, že uděláme tu restauraci a ***tak se to udělalo jak se to udělalo a já sem si to šel v klidu odsedě****t a. R116)* ***Nooo jasně****, prostě, prostě* ***byly*** *prostě* ***potřeba peníze na*** *tu* ***restauraci.*** *R17) Noo jasně, nee to bylo domluvený****, to bylo prostě domluvený, že já to vodsedim****, že jo. Já nevim poprvé, nikdy nic. Von to zvládne, vylezu no a jedem dál. Noo akorát, že to tak nefungovalo no.* ***Takže sem vylez a teď se tluču tady****. R33) Ten podvod to by nebylo až takovej problém, ale prostě to naskákalo...(nesrozumitelné)…teď támhle metro, támhle zdravotní že jo. R75) Jako krást, krást nemá cenu, protože neni co, jo.. R121)* ***Já si nestopnu ani tuu sanitku, že jo*** *(myslel tím pojízdný stacionář pro bezdomovce) To je to. To radši pudu támhle do loděnic a chytnu si tam dva tři kapry, a.* ***Pytlačim****, chytnou mě jasně, daj mi pokutu, to je kolotoč jako, jo. R124) Prostě nepojedu támhle na chovnej rybník,* ***tam by mi to dali jako trestnej čin****, že jo. R122) No ale teďko ne sportovně, teď si tam beru dva pruty,* ***jdu si tam sednout, chytim dva tři kapry****, když se zadaří a potom pudu do tržnice* ***a prodám je vietnamcům****. R123) Normálně* ***toho hladkýho, dvoukilovej tak za stovku*** *(100,-)R129) Támdle do nějaký restaurace, to maj nasmlouvaný, jenom zavolá, že potřebuje sumce a voni ho tam potom udělaj a maj x tisíc z jedný ryby a frajerovi tam daj štyry tisíce(4 000,-) . A samozřejmě všechno bez bloku, všechno nemusej zdanit, že jo.* ***Dělal sem to, vim to****.* ***To je na tom to špatný****. R125) Nooo. To prostě mám radost, že sem tady něco obešel. Dám příklad, chytnu pět za tejden, vydělal sem pětset (500,-). Aspoň má člověk radost, jo, to je taky průser. Není to skvělý zase, ale je to lepší než vybírat něco z popelnice nebo venku čekáš, že ti někdo nechá půlku klobásy, jo. Sem pozoroval kolikrát a nechápal docela*

Monika uvedla: *M66) Ne vůbec.*

Štefan uvedl: *Š10) Vlastně praštil vožralej, jako nevlastní fotr- co je teďka s tou matkou mojí. Tak ji praštil přede mnou, jo.* ***Tak jako sem ho trošku****, já jako sem jo, trošku víc než. Š11)* ***Trošku ublížil****, víc než sem chtěl. Š12) Noo, zbil sem ho,* ***prostě sem ho zbil****.. Š13) Nooo jasně. Prostě sem mu zlomil… Noo* ***seděl sem za to štyry a půl měsíce*** *a a prostě… Š14) No na třikrát* ***měl zlomenou sanici****, prostě sem ho rozsekal úplně. Š16) sem se vyučil. A v červnu sem dostal to. Aaaa vlastně, já nevim na to dva měsíce sem tady to dostal.. Š17) Nooo tak sem* ***byl štyry a půl měsíce na Pankráci****.*

Respondenti uvedli, že se v minulosti dopustili trestných činů, za které byly odsouzeni. U některých z nich se trestné činy staly tzv. spouštěčem – tedy jsou důvodem proč se ocitli bez domova (viz. Štefan, Roman). Pro jiné neměl VTOS[139], dle zjištěných informací přímý dopad na ztrátu bydlení. Avšak lze se domnívat, že zápisem do rejstříku trestů se

[139] Výkon trestu odnětí svobody

budoucí získávání zaměstnání minimálně komplikuje. Někteří z respondentů ve stručnosti uvedli, že jsou netrestáni. Možná pro klienty výkon trestu znamená určité postavení ve své subkultuře, je projevem určité odbojnosti a životních zážitků. Například Štefan je skoro pyšný na to, že se zastal své matky a pěstí zaútočil ne jejího přítele, který měl potom zdravotní následky. Na základě analýzy dostupných informací získaných rozhovorem s klienty je možné předpokládat, že pro osoby bez domova je výkon trestu něčím, co je v určitém směru vyzdvihuje nebo každopádně staví mimo běžné hranice ostatních bezdomovců. Je tedy možné, že výkon trestu představuje v bezdomovecké subkultuře jedinečnost, která je mezi nimi zvláště ceněna.

U osob bez přístřeší mohou být rizikovými faktory ovlivňujícími sociální propad například také různé závislosti. U této subkultury se nejčastěji může jednat o alkoholismus nebo jiné závislosti. Proto se na následujících stránkách společně s respondenty věnuji **závislostem**:

Pavel I. uvedl: *PI.26) Jako já mám jednu výhodu, že **nepijem**. PI.40) Vietě onó. ono totiž je ta jedna nevýhoda u týchto bezdomoucou, tu keď podlahně vínu…PI.41) Alebo nějakému alkoholu, tak aj keď, aj keď ste na začiatku bahna, to značí, že sa nemosítě, že sa stále vyhrabetě… vždycky vám dá někdo pomocnů ruku, ale pokjal začněte piť vo velkom už vás z bahna nikto nievitahně.*

Luboš uvedl: *L34) Sme se znali z hospody od Klofoně. To jo, hlavně do hospody na pivo a… L35) Nee, To já vždycky po práci, že jo, šli sme ke Klafoňovi a pak domů a do práce. Kořalku já nepiju vůbec a tydlety škatuláci, co to tady vlastně takzvaně kurvili. L36) Jooo, ale jinak já to vyhrál fernet. sme vždycky chodili z nemocnice někdy do tý hospody u kříže tam, noo. Fernety, vždycky kolega jich měl vepředu bedny. **No a já už byl vožralej po těch fernetech. Sem nebyl dva dny v práci, že jo…a výpověď**. L44) bratr se upil – odpověď –**Noo**. L60) No a sme vyjížděli v pondělí a ve čtvrtek odpoledne už sem byl v Praze v hospodě. L61) Teďko žádný. L62) Teďka vůbec do hospody nemá cenu chodit dneska, dyť to je pětadvacet korun za jedno pivo. Já sem, když sem byl ještě … sem si kupoval ještě lahvový. L63) **Ne**. L64) **Ne**. Jó to byste si musel zajít na naději nebo někam, tam sou ty alkoholici, škatuláci.*

Karel uvedl: *K16) Jako, nevim, jako **piju pivo** a to je tak. K17) Noo, moc ne, tak dvě tři…K18) V životě ne, ani, tuu trávu. K19) Já nevim co s toho maj ty pakani. K40) V životě sem je nebral…každej řika, že se chovám, no…**sem spíš unavenej** a taky **jsme popili trochu**.*

Pavel II. uvedl: *PII.22) Nenene, s drogama vůbec žádnou zkušenost. PII.37) Problémy s alkoholem? Nene. PII.38 Ne neřešil jste? ne nene.*

Roman uvedl: *R20) Tráva. R21) Tráva, no tak tráva…**já nepiju** takže, takže tráva. R22) **V tomdle stavu každej den furt prostě.** R23) Každej den v kuse. R25) …obojí. Seženu, vyměním, znám ty lidi. R26) Předtím to byl k takový rekreaci. **Teď už je to více méně, aby člověk utek vod tý, vod tý reality.** R27) Prostě je pravda, že **kolikrát ráno vstanu a už se preventivně radši zhulim.** R69) Ale jo, já sem byl docela soutěživej typ, ale teď, **teď se člověk radši zhulí**. A vydržim sedět 4 hodiny na Střeleckym ostrově a vlastně koukám do blba.*

Monika uvedla: *M43) Ne vůbec. Mnoo občas toho jointa aaa nic. M55) Ne. Jako **párkrát sem se napila, ale nemusim to**…alkohol. M56) **Cigarety kouřim** no. M57) Noo, sice málo, ale kouřim. Jinak alkohol ne. M108) Tady na…u Pěnkavy. Sme si dali brko a vo měsíc později sme se dali dohromady. (seznámení s výše uvedeným Romanem) M109) **Omezuju to,** ale tak jednou za čas si to dám. M110) Tak dvakrát za tejden. Jinak **sem hulila jako docela hodně**, ale **teď to omezeuju**.*

Štefan uvedl: *Š29) Joo. Š30) Jako běžně. No né běžně, tak **jednou za čas si dám jointa** jo to. Š31) Jako prostě mladej. Nooo a jako **vyzkoušel sem perník**. Š33) **Nitrožilně**. Š34) Jooo asi **asi patnáctkrát**. Š35) Neee, to sem si tak jako, **jednou za půl roku, jednou za tři měsíce** co to, tak to. Š36) **Kamarádi** no. Š37) Noo tak, pobavit sme se chtěli trošku. Tak říkam proč ne, že jo, jednou za čas. Když by to bral člověk každej den, tak jako neřeknu, ale dyž je to jednou za čas. Š60) Noo tak asi si sednu, **dám si jointa a popřemejšlim nad tim**.. Š61) Nooo, tak **každej den** . Š62) No tak **já mám známého**, kterej vlastně **von to pěstuje**. Nee ve velkym jako, **pro sebe** že jo tak. Takhle na pohodu občas příjdeme, dáme pivko zahulíme takže to. Š83) No pravidelně né. **Pivko si dám** taky **dvě do tejdne**. Š84) No, **tvrdej nemůžu vůbec**. Š86) **Jako pivo, pět jich vypiju**, víc bych jako a tvrdej to vůbec nepiju, to vůbec. Ten nemůžu. Š95) To ne. Tak **tak trávu to si dám, to je jasný**. Ale to ostatní to je, to jako to ne. To mě vůbec nebere. Š96) To **já si radši zahulim** jako. **Si myslim, že to je lepší**.*

Ze zjištěných informací vyplývá, že z dotázaných alkohol nepijí tři respondenti. Ostatní uvedli, že pijí alkohol, ale v rozhovoru nenaznačili žádné problémy spojené s jeho konzumací. Pouze jeden respondent (viz. Luboš) v rozhovoru uvedl, že kvůli své opilosti nebyl dva dny v práci, načež následovala výpověď. Zároveň v odpovědích zaznělo, že tři respondenti kouří pravidelně marihuanu. Monika uvedla, že teď to omezuje (v době rozhovoru byla ve 4 měsíci těhotenství). Roman otevřeně uvedl, že marihuanu kouří každý den, někdy ihned po ránu. Dříve jen rekreačně, ale teď, aby utekl z reality. Štefan uvedl, že kouří marihuanu občas, ale později zazněla odpověď, že každý den. Stejný respondent také uvedl, že vyzkoušel společně s přáteli nitrožilně i tvrdou drogu-pervitin, kterou si vzal pouze asi 15x. jen jednou za půl roku nebo za tři měsíce. Z odpovědí tedy vyplývá, že jeden ze

sedmi respondentů otevřeně poukázal na svůj únik z těžké životní situace pomocí drogy. Ostatní se v této věci dále nevyjadřovali. Droga, ať je to alkohol nebo jiná látka na níž si lze vypěstovat závislost znamená pro bezdomovce únik z reality. Jak popsal jeden z respondentů (Roman), kouří marihuanu proto, aby unikl z bezvýchodné reality bezdomovce. Předpokládejme, že souhrnem zjištěných informací vyplývá přímá souvislost mezi závislostmi a mírou bezvýchodné situace jedince. Otázkou dalšího výzkumu pak je zjistit výši bezvýchodné situace, která má vliv na spouštěcí mechanizmus závislosti jedince.

Posledním tématem, které zde představím je budoucnost, která z pohledu jiných může vypadat pro osoby bez přístřeší negativně. V pohledu na budoucnost se u jednotlivých respondentů projeví jak dalece jsou schopni nahlížet, jaké cíle si stanovují, jak vnímají svůj stav a jestli se již neztotožnili s ostatními, kteří ztratili sílu, rezignovali a plně se přizpůsobili roli bezdomovce. K tématu **budoucnost** uvedli:

Pavel I. uvedl: *PI. 21) mňa to bolo v podstatě jedno, já si s toho nič nierobim no. Já sa držím hesla vola kolem bolo, vola kolem bude. PI. 31) já už ..* ***poviem čakám kedy dojdě ta zubatá pre mě aa.***

Luboš uvedl: *L6) Já mám totiž odjet někam na Blansko. L31) Hele, já bych měl vodjet totiž někam na Blansko, jo. Řikám, já* ***pojedu někam na Blansko, kde je nějaká rekonstrukce hotelu, je to práce na dva roky, jo.*** *L55) Nee, ja nežiju na ulici pořád. Todle je jen taková přestupní stanice. L56) No jak vodjedu stim Jirkou, na to Blansko. To je na dva roky, to se z nějakýho hotelu asi dělá něco jiného.*

Karel uvedl: *K26) K otázce jestli chce zůstat dále v této situaci jako bezdomovec? Nee, to ne…vůbec. K27) chtěl byste to změnit? To jo no. K34)* ***No tak teď je sezona, takže budou prachy****. Buď pudu na ubytovnu nebo sem na hotel, tam bylo fajn za stodvacet korun, takže nějak tak, no.*

Pavel II. uvedl: *PII.24) No tak to hlavně neřešim. PII.25) Nene, ne budoucnost neřešim, no. Tak trošku, trošku se..dostat se nahoru a trochu,* ***trochu zkvalitnit život****. PII.26) Osobně, tak bych si to představoval, trošku…****trošku úroveň bydlení*** *a nějakou ani přítelkyni ani nehledám nebo. trošku…no trošku…dát se dohromady, dohromady a mít trošku stálej…no jak bych to řekl****. Stálej příjem, stálou práci*** *abych nemusel schánět nějaký brigády a hotovo.* ***Takžeee,hlavně to je otázka bydlení****, no.*

Roman uvedl: *R35) (delší mlčení) Ta už asi neexistuje.* ***Já už to beru, že dožívám****, ale prostě já nevim. R37) To už nebude..budoucnost nějaká. Teď bydlim v takový chatičce prostě kousek za Skalkou aaa abych pravdu řek, představa, že se budu stěhovat na nějakou ubytovnu,*

kde budu poslouchat nějaký ukrajince, budu hlídat nějaký cikány, aby mi tam něco neukradli tak to mě snad ani neláká. R38) je tam zase cesta nějaká, že jo, ***ale to už zase porušení zákona****. Tam není nic legálního. Jak? Nenechaj prostě. Za ten měsíc, zas tak chytrej nejsem prostě, abych vydělal tolik peněz jo.* ***Budoucnost špatně asi no****. No špatně se mi taky nechce no ale… R43) Nooo to prostě, to prostě nejde jo. Tam je jediný východisko, že že by doopravdy člověk někam přišel… R73) Vidim, vidim, vidim, ale ale nechce se mi do toho. R74)* ***Je to špatný no prostě tady****. R75) Jako krást, krást nemá cenu, protože neni co, jo. Takže východisko jedna je z bodu A převést něco do bodu B. A východisko dvě je…to je snad ještě horší. To je, východisko jedna stačí. R80) Takhle,* ***když se o tom teď bavíme, tak nesmiřuju****, to ne to ne. R81)* ***Ale už stárnu a za chvilku zjistim****,* ***že už…žže už nemůžu skoro nic, a že nemám nic****. Nevim… R82) To si nedovedu vybrat nic z tohohle toho, jo.* ***Kdyby člověk moh jít do tý práce tak, tak z toho postaví všechno****. R129)... To nejde prostě,* ***s tímhle příjmem nejde nic****. Nejde. Lovit kapry. R131) Tak co,* ***s tim se nedá smířit****... R132) No je to furt takový dokolečka. Vždycky vylíže a potom, že už to de zase do hajzlu, tak mívá deprese, ale no.*

<u>Monika uvedla</u>: *M27) No tak tady v tom* ***spokojená nejsem****… M46) Noo bydlíme spolu v chatce. Chceme vod tamtud vodejít no M49) Nějakej azyl bych si našla pro matku nebo něco. Pro tu matku a dítě, kdyby sme nenašli do tý doby nějaký bydlení. Nebo si chci zažádat vo příspěvek na bydlení. M60)* ***Abych byla se svýma dětma, s vobouma klukama*** *M62)* ***Chtěla bych se dostat z ulice a žít normální život****. M63)* ***Přemešlim, že bych se vrátila zpátky do školy****… Abych měla nějakej ten papír. M64) Nooo, někam do kuchyně M65) Nebo i do restaurace třeba M85) Aaa, asi ta střecha nad hlavou M86) Hmm,* ***dostat se z tý chatky a střecha nad hlavou****. To by bylo asi. M88) Trávit zimu už tam nechci. M89) Ne. To už* ***chci normálně bydlet*** *M90) Nooo, buď garsonka nebo ubytovna. Buď jedno nebo druhý.*

<u>Štefan uvedl</u>: *Š20) Noo ale jako* ***chceme jet do Španělska*** *za dva měsíce asi. Š52) No jelikož sem teďka už přes měsíc s kamarádem na facebooku v kontaktu, že von je ve Španělsku, pracuje tam a tady to. No a sme se defacto shodli,* ***že vodsud odjedem za nějakej ten čas*** *no. Š88) No* ***chci se tam jako usadit*** *Š89) Noo bydlení a jako bejt s kámošem, že jo. Vlastně ve štyrech by sme tam bydleli, platili by sme jako nájem a tak. Š90) To já, to vůbec, to já vůbec nevim co bude. Š91) No* ***tak určitě****, jako tak* ***rodina****, tady to, to je jasný. Jako to, jako mám představu to je jasný.*

Z uvedených odpovědí lze vyčíst jaké jsou cíle a plány do budoucna jednotlivých respondentů. Jeden z respondentů svou budoucnost shrnul do několika slov, ve kterých se vyjádřil o smrti (viz. Pavel I.). Tři respondenti upírají svou budoucnost k získání práce a další dva respondenti chtějí najít vhodnější bydlení. Respondent Roman vyjadřuje bezmoc nad

svou situací a přiznává že budoucnost vidí špatně. Jeden z respondentů se těší na nastávající sezónu a možnost výdělku. Celkově lze říci, že většina z respondentů svou budoucnost upíná k zaměstnání a k lepšímu bydlení, které chtějí do budoucna změnit. Téma budoucnost pro respondenty znamená, že přemýšlí o zítřku, přemýšlí o svých cílech. Na základě uvedených odpovědí je možné předpokládat, že osoby bez domova, které se nevzdávají svých cílů jsou motivovány nalézt vhodnější , metody, taktiky nebo způsoby jak svého cíle dosáhnout a tím se opět reedukovat zpět do společnosti.

Z odpovědí, které zazněly z úst respondentů, lze uvést souhrn rizik působících na sociální vyloučení. Z uvedených rozhovorů se jedná o:
- **rodinu** (s matkou jsem si nerozuměl, sem je úplně vodepsal)
- **bydlení** (Teďkon sem v Hlubočepích pod tramvajovým mostem)
- **práci** (práce na černo, uvalená exekuce na plat)
- **trestnou činnost** (ublížení na zdraví, podvod)
- **vzdělání** (nedokončené střední, základní)

Průzkumnou skupinu osob bez přístřeší navštěvující sociálního kurátora je možné považovat za rizikovou vůči negativním důsledkům sociálního vyloučení, protože se zde objevuje více znaků, které jsou projevem sociálního vyloučení. Tyto znaky samostatně představují jednotlivá rizika, která se však, pokud se vyskytnout u jedné osoby násobí.

Vyhodnocení platnosti předpokladů

Na začátku praktické části práce jsem vypracoval pět předpokladů, které je nutné ověřit průzkumem. V této části kapitoly bude ověřována jejich platnost.

1. předpoklad

Lze předpokládat, že se na společenském vyloučení u jednotlivých respondentů podílelo více negativních událostí současně.

Průzkumem bylo zjištěno, že se u všech dotazovaných respondentů vyskytlo hned několik rizikových faktorů současně, které mohly ovlivnit sociální propad jmenovaných. Studium rozhovorů dalo vyniknout znakům, které jsou označeny jako negativní v životě respondenta. Sloučením nebo kombinacemi více znaků dohromady jsou vytvořeny události, které mají v celkovém důsledku negativní dopad na další sociální vývoj respondenta. Například se jedná o úmrtí jednoho z rodičů, následné neshody s žijícím rodičem a odchod z domu. Nebo se

může jednat o výskyt alkoholika v rodině v kombinaci s nezaměstnaností, vlastním mateřstvím a neshodami s rodiči, které vyústí opuštěním domova. I přesto, ale respondenti uvádí, že se etablovali do subkultury bezdomovců na základě jedné jediné události (např. Luboš-jen nezaplatil nájem, Karel-jen se rozvedl). Ovšem zůstává zde mnoho jiných předchozích událostí, které nejsou přímou příčinou propadu, ale postupného oslabování sociální pozice v současné společnosti. Vlivem předchozích rizikových faktorů se natolik oslabila sociální stabilita respondentů, že poté stačila již jen jedna událost, která, odstartovala sled událostí nezadržitelně vedoucí k sociálnímu vyloučení. V tomto znění se tedy **předpoklad nepotvrdil**. Pro další ověření jeho platnosti by bylo třeba rozhovory opakovat a zaměřit se specificky na vnímání vztahu mezi jednotlivými událostmi samotnými respondenty. V tomto šetření měla formulace předpokladu č.1 spíše funkci orientační, umožnila zúžit možná témata rozhovorů s respondenty.

graf č. 1

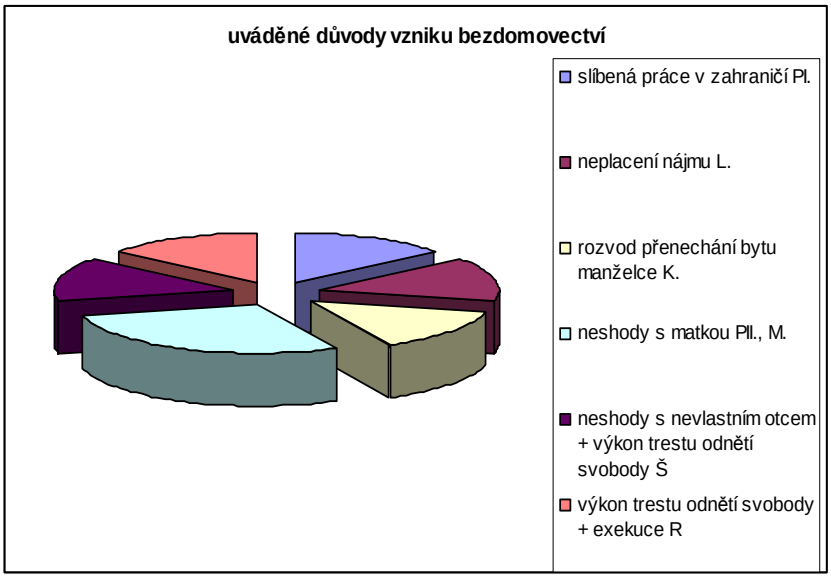

2. předpoklad

Lze předpokládat, že většina osob z průzkumného vzorku jsou především rozvedení muži.

Analýzou získaných dat bylo zjištěno, že z celkového počtu respondentů jsou tři muži svobodní a tři muži rozvedení. Jediná žena v průzkumném vzorku je svobodná. Na základě zjištěných dat proto **nelze průzkumem potvrdit tento předpoklad.** Ovšem tento předpoklad je zúžen pouze ne průzkumný vzorek. Pro objektivnější zjištění by bylo třeba provést šetření na větším množství respondentů.

graf č. 2

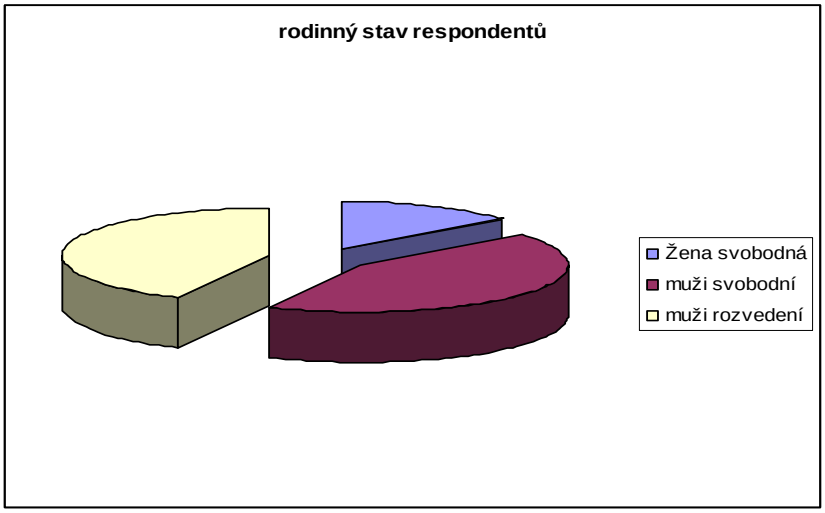

3. předpoklad

Lze předpokládat, že většina respondentů jsou osoby se základním nebo nižším středoškolským vzděláním.

Předem je nutné dodat, že pro potřeby tohoto předpokladu je považováno za nižší středoškolské vzdělání ukončené středoškolské vzdělání výučním listem. Následnou analýzou získaných dat bylo zjištěno, že z celkového vzorku sedmi respondentů jsou dva respondenti se základním vzděláním, čtyři se středoškolským vzděláním zakončeným výučním listem a jeden respondent se středoškolským vzděláním zakončeným maturitní zkouškou. Tímto zjištěním se **předpoklad potvrdil**.

graf č. 3

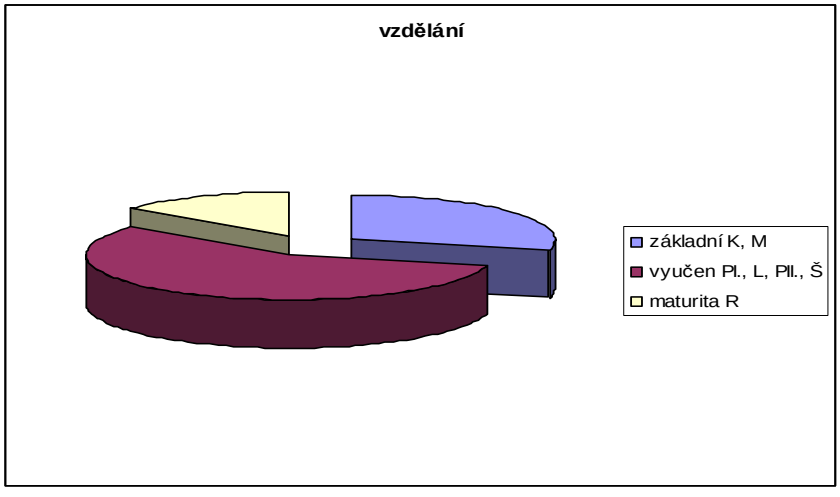

4. předpoklad

Lze předpokládat, že osoby bez domova pocházejí z nefunkčního rodinného prostředí.

Předem je nutné dodat, že pro potřeby tohoto průzkumu považuji za nefunkční rodinu takovou, ve které chybí jeden z rodičů (např. úmrtí, rozvod) a jsou zde narušené sociální vazby. Současně s tím zde chybí řád a pořádek ve smyslu dodržování společenských pravidel a norem. Jak následně z rozboru odpovědí respondentů vyplývá a je v grafu č.4 znázorněno, byl nejvíce rodinným prostředím ohrožen Pavel II., protože jeho rodiče se nejdříve rozvedli, poté zemřel otec, následovaly neshody s žijící matkou, které vyústili v odchod z domu do Prahy. V současné době se s rodinou nestýká. Pavel I. uvedl, že matka zemřela, proto ho již doma nic nedrželo. Luboš uvedl, že otec s matkou se rozvedli a z jeho odpovědí vyplývá, že s rodinou již delší čas není v kontaktu. Karel uvedl, že jeho oba rodiče zemřeli a s dalšími rodinnými příslušníky se nestýká. Roman uvedl, že rodiče nechce vidět z důvodů neshod a není s nimi nadále v kontaktu. Monika uvedla, že matka je alkoholička, zároveň má však u rodičů jedno dítě v péči a v kontaktu je se sourozenci. Štefan po neshodách s přítelem své matky, které vyústili ve fyzický konflikt, odešel z domu, ale nadále je v kontaktu s matkou. Lze tedy prohlásit, že **předpoklad byl zjištěnými daty ověřen jako platný,** pro danou skupinu respondentů můžeme tedy tvrdit, že osoby bez domova pocházejí z nefunkčního rodinného prostředí, což sami respondenti pojmenovali.

graf č. 4

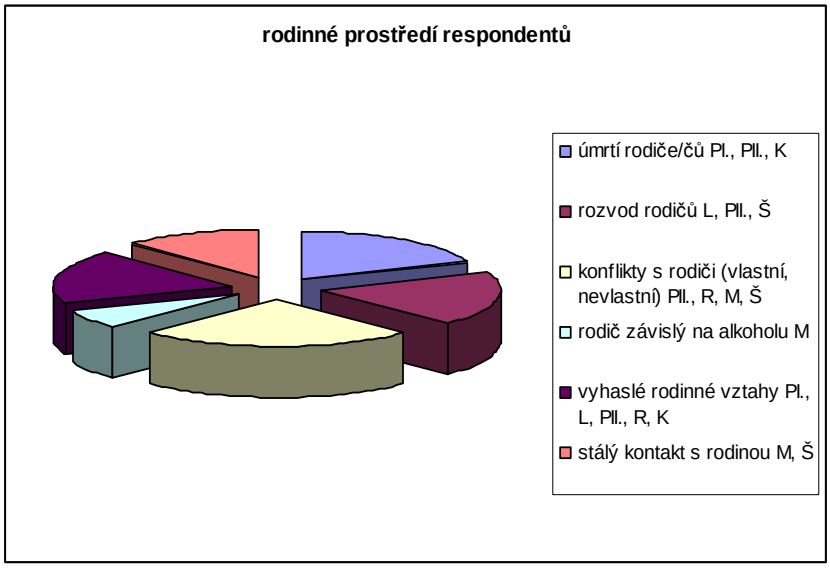

5. předpoklad

Lze předpokládat, že převážná část osob z výzkumného vzorku bylo již ve výkonu trestu odnětí svobody.

V závislosti na získaných a analyzovaných datech, vyplývá, že většina respondentů má již za sebou trestní minulost. U jednotlivých respondentů se jedná o: Pavel I. - neplacení výživného, Luboš – netrestán, Karel – ublížení na zdraví, Pavel II. – ublížení na zdraví a neodpracované hodiny, Roman – podvod, Štefan – ublížení na zdraví. Pro lepší přehled je zde grafické znázornění viz. graf č.5. Ze získaných informací od jednotlivých respondentů vyplývá, že předpoklad **byl ověřen jako platný,** pro danou skupinu respondentů můžeme tedy tvrdit, že převážná část osob bez domova bylo již ve výkonu trestu odnětí svobody, což sami respondenti pojmenovali.

graf č. 5

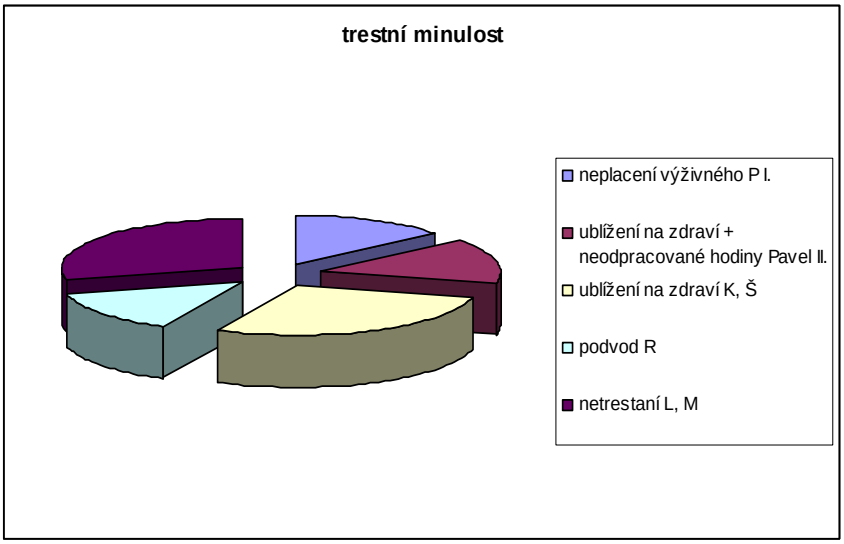

2.7 Shrnutí výsledků praktické části

Průzkumná část se zaměřila na to, co vedlo jednotlivé respondenty k životu bez přístřeší. Na okolnosti, které vedly k sociálnímu pádu mezi subkulturu bezdomovců. Poskytuje zde pohled na další perspektivy osob bez domova, přístřeší s minimálními jistotami. Okolnosti vzniku bezdomovectví lze vysledovat již v primární rodině, která v základu utváří jedince a jeho pohled na společnost. Určuje, jak takový jedinec ve společnosti participuje na jejím správném fungování. V rámci zjišťování fakt, která se týkají respondentů a jejich vyjadřování o rodině převládají negativní postoje. Za jejich vyjadřováním stojí zkušenosti z rodinného prostředí,

které vytváří především rodiče. Za potenciálními příčinami stojí rozvod rodičů, smrt jednoho z nich nebo obou, nový přítel nebo přítelkyně jednoho z rodičů, ale také závislost na alkoholu projevující se u matky jedné z respondentek. Rodiče svou výchovou předávají potomkům zkušenosti v podobě, ve které ji sami získali. Respondenti uvádějí různé neshody, některé vyústily až ve fyzický útok na přítele matky. Po takových neshodách následoval odchod z domova. U všech respondentů byly patrny znaky, které ukazují na narušené nebo nesprávně fungující rodinné vztahy.

Bydlení a jeho ztráta představuje další z možných rizikových faktorů, které mohou být příčinou sociálního pádu. V otázce bydlení, která je považována za důležitou složku současné společnosti, vyplynulo, že všichni respondenti mají zkušenost s nestandardním ubytováním, přes spaní pod stromem, stan, loď Hermes až po spánek pod tramvajovým mostem. Snad nejvíce jistoty a bezpečí při spánku zažívají dva respondenti, kteří nocují v chatce na okraji Prahy a jeden respondent, který přespává na noclehárně. Důvodů proč přišli o domov, byt, střechu nad hlavou je hned několik. Jedná se o odchod z domu, rozvod a neplacení nájemného.

Dalším rizikovým faktorem, který mohl ovlivnit důvody vzniku bezdomovectví je práce a výdělek. Ze sedmi respondentů jsou dva se základním vzděláním, čtyři se středoškolským vzděláním ukončeným výučním listem a jeden s maturitou. V minulosti dva z respondentů podnikali na živnostenský list, ostatní pracovali na trvalý pracovní poměr, brigádně nebo jen tzv. na černo. Vzhledem k trestní minulosti některých z respondentů je pro ně obtížné najít vhodné stálé zaměstnání. A to i z důvodu uvalených exekucí na plat. Práce představuje pro respondenty velmi důležitou životní složku, bez které se cítí nevyužití a zbyteční. Zároveň však u starších respondentů začíná převládat jistá bezmoc a frustrace z toho, že stále nemohou nalézt zaměstnání trvalejšího rázu. Jeden z respondentů se vyjádřil, že „člověk, kterému bylo již 45 let, je skoro nezaměstnatelný."

S nezaměstnaností je spojen také nedostatek peněz, který je také rizikovým faktorem. U jednoho z respondentů stála finanční nesolventnost za vystěhováním z bytu. Peníze stejně jako práci považují za důležitou složku, která ovlivňuje životní úroveň daného jednotlivce. Význam peněz a práce byl nejvíce diskutovaným tématem rozhovorů především starších respondentů.

Riziko, které zvyšuje neschopnost najít vhodné zaměstnání a přestat být závislý na institucích věnujících se bezdomovcům je také prodělaný výkon trestu odnětí svobody. Ze sedmi respondentů bylo pět v minulosti soudně trestaných a jeden dokonce opakovaně. V současné době je součástí přijímacího řízení v mnoha odvětvích i prokazování trestní bezúhonnosti.

Tato metoda ze svého středu vylučuje zaměstnávat trestané jedince, byť se nutně nemuselo jednat o závažné trestné činy. Jeden z respondentů uvedl, že musí až zbytečně pykat za svou hloupost, kterou udělal v mládí a teď se nemůže opět vrátit zpět. Protože po výkonu trestu následovala exekuce na byt.

Podstatným rizikovým faktorem se může stát také závislost. Výsledky shromážděných dat ukazují nejčastěji na požívání alkoholu. Dle zjištěných informací však respondenti neuvedli žádné potíže spojené s alkoholem. Ovšem také se ukazuje, že mladší generace respondentů ve zvýšené míře kouří marihuanu. Jeden z respondentů se přiznal, že je pro něj únikem před drsnou realitou bezdomovectví. Jeden z nejmladších respondentů v rozhovoru potvrdil i zkušenost s tvrdou drogou – pervitin. Tuto si dává jen občas a zatím ji měl „pouze asi 15x."

Závěrem byla společně s respondenty probírána budoucnost. Nejvíce si respondenti přáli v budoucnosti zlepšit kvalitu bydlení, po té mít zaměstnání, spokojenou rodinu. Jeden respondent uvedl, že „už jen čeká, až si pro něj přijde zubatá". Svým projevem dal najevo jistou rezignaci, kterou pronesl sice napůl v žertu, ale humorně rozhodně nevyzněla. Svými plány respondenti dávají najevo chuť změnit svůj dosavadní život, trochu si zlepšit podmínky své sociální situace nebo pouze jako jeden respondent uspokojit své potřeby jídla, pití, cigaret a noclehu.

3. NÁVRH OPATŘENÍ

Bezdomovectví a s tím spojené obtíže v současné době trápí všechny státy. Česká republika a poměrně krátká historie bezdomovectví v ní je konfrontována tímto fenoménem nepoměrně kratší dobu než okolní vyspělejší státy. Instituce fungující v České republice na potíže s bezdomovectvím neuměla v samém začátku polistopadové doby pružně reagovat. Pro mnohé byl tento fenomén nepříjemným překvapením.

Návrh opatření se týká v prvé řadě prevence, která je finančně nejméně náročná. V této fázi lze předejít pozdějším vznikům bezdomovectví. Řešení již nastalé situace si vyžaduje mnohem více prostředků, času a energie než preventivní opatření. Mezi která patří:[140]

- **primární** předchází ohrožujícím situacím v celé sledované populaci
- **sekundární** zaměřuje se na rizikovou skupinu zvlášť ohroženou negativním jevem
- **terciární** zaměřuje se na jedince, u nichž se už negativní jev projevil. U nich se snaží o zmírnění následků nebo následné recidivě.

Primární prevence by měla být specificky zacílená již na děti školního věku, které se tak mohou v pozdějším věku rizikovým jednáním vyhýbat. Sekundární prevence je zacílena již mnohem úžeji na rizikové skupiny, které jsou ohroženy propadem mezi osoby bez přístřeší. Jedná se především o mládež, starší populaci nebo menšiny. Zde je důležité, zvláště v dnešní době, naučit rizikové skupiny **finanční gramotnosti**. Vysvětlit, jak fungují půjčky z nebankovních sektorů a popsat následná rizika spojená s více půjčkami[141]. Terciární prevence již pracuje s lidmi, kteří se již etablovali do bezdomovecké subkultury. Zde je hlavním úkolem snaha o znovu začlenění takovýchto jedinců zpět a zmírnit dopady bezdomovectví na jejich osobu nebo jeho nejbližší. To představuje ovšem mnohem hlubší spolupráci organizací a státu, který se bezdomovectvím zaobírá jen velmi zevrubně. Protože kroky vedoucí z populace bezdomovců zpět do společnosti stojí finanční prostředky, proto nechává stát iniciativu spíše na příspěvkových nestátních organizacích. Ty mohou poskytnout v prvních momentech jen základní pomoc, která je ve svém důsledku nedostatečná. Existuje velké množství organizací zabývajících se bezdomovci a jejich potřebami, ale to je jen vrchol ledovce. V každých výročních zprávách je možné se dočíst, kolik bylo poskytnuto chleba, šatstva atd., ale již žádná organizace nepopíše kolik konkrétních osob, které přišly, jako

[140] Hartl, Hartlová, Psychologický slovník, 2004, s.450
[141] http://www.nuov.cz/financni-gramotnost-1

bezdomovci do jejich zařízení již žije samostatně v pronájmu nebo kolik se jich vrátilo zpět do zaměstnání a stále tam ještě pracuje. Myslím si, že takové statistiky by veřejnost spíše zajímaly. Zároveň by se v takto koncipovaných statistikách mohla projevit účinnost poskytovaných služeb a akcí zaměřených na prevenci dané příspěvkové organizace. To by konečně mohlo být v budoucnu i určitým měřítkem pro udělování dotací nebo grantů ze strany státu nebo jiných institucí.

Bezdomovectví ve své velikosti obsáhne mnohem více než jeden konkrétní problém. Klienti navštěvující oddělení sociálního kurátora jsou oproti ostatním sdílející stejnou subkulturu v malé výhodě. Stále se snaží aktivně zapojovat do řešení své situace. I když sociální kurátor vychází každému vstříc, musí stále pracovat v mezích určujících zákonem. Například je velice problematické získávání náhradních dokladů u cizinců. Nejinak tomu může být i u občanů ČR.

Příklad:
Setkal jsem se osobně s případem, kdy si mladý muž nemůže vyřídit doklady totožnosti, protože po hádce s otcem odešel z domu a později ztratil doklady. Chtěl získat nové, ale musí je zařídit až na úřadě v místě bydliště. Zde se již několik let společně s otcem nezdržoval. K tomu, aby si zařídil občanský průkaz potřebuje rodný list, ten nemá, chce si tedy zařídit rodný list, ale bez dokladu totožnosti mu jej nikdo nevydá, musí mít u sebe např. úmrtní list matky, ten mu nevydá jeho otec. Zároveň mu bylo řečeno, že pokud si najde dvě důvěryhodné osoby z místa hlášeného trvalého pobytu, které s ním přijdou na úřad a dosvědčí, že se jedná skutečně o toho a toho člověka, úřad mu vyhoví. Byl zde dokonce s výpisem a fotografií, kterou získal na místním oddělení policie ČR, ani to však nestačilo. Na úřady nakonec rezignoval a nadále už odmítá jakkoliv spolupracovat.

Tímto příkladem jsem chtěl poukázat na roztříštěnost zákonů a spolupracujících institucí. Proto zde za důležité doporučení považuji **sjednocení systému spolupráce institucí a zjednodušení byrokracie s ohledem na osoby bez přístřeší**. Dále zvýšit zájem o sociální práci a její specifika pro různé oblasti působení. To se dotýká bezesporu i finančního ohodnocení jednotlivých sociálních pracovníků. Dalším opatřením by měla být těsnější spolupráce s obcí nebo městskou částí, ve které se ve zvýšené míře jev bezdomovectví projevuje. Konkrétně se jedná a výstavbu zařízení určených pro osoby bez domova, nabídka pracovních příležitostí nebo i zkušebních podnájmů. Projevovat vyšší zájem o potřeby osob bez přístřeší.

ZÁVĚR

Jsem zaměstnán v Praze, kde pracuji v samém centru. Zde se denně setkávám s lidmi bez domova, kteří se snaží na ulici přežít do dalšího dne. Vzhledem k tomu, že v centru během dne prochází velké množství turistů nebo jen osob, které tady pracují, stává se tato lokalita velmi vyhledávanou převážně bezdomoveckou populací. Centrum je lukrativní pro osoby bez přístřeší v tom, že je zde možné si vyžebrat drobné, sehnat si jídlo, pití nebo jen setkat se s ostatními v rámci své subkultury. Někteří se pohybují jen v centru a jinam nechodí, hlídají si svá místa na žebrání nebo i restaurace, kde večer například pomohou uklidit židle a stolky z předzahrádky a za to získají něco k snědku. Někteří jsou zde k vidění v kteroukoliv denní či noční dobu. Možná i právě proto mě existence fenoménu bezdomovectví začala zajímat více do hloubky.

Tématem této bakalářské práce byly okolnosti, které stály za tím, že se někteří lidé ocitli bez domova, bez přístřeší nebo bez práce, což je katapultovalo mezi bezdomovce. Vzhledem k tomu jsem se po společné dohodě se sociálním kurátorem rozhodl pro průzkum v oblasti bezdomovectví, právě klientů navštěvujících oddělení sociálního kurátora. Dříve, když jsem zde byl několik dní na praxi, byla návštěvnost zařízení velmi frekventovaná. Později, při zpracovávání bakalářské práce jsem chtěl této návštěvnosti využít, ale po dřívějších problémech s několika klienty byla návštěvnost omezena. Poukazuji na to s důvodu toho, že v době uskutečňování rozhovorů nebyla návštěvnost nijak vysoká a několik osob, u kterých jsem se domníval, že rozhovor s nimi bude možný zde nebylo nebo mě odmítlo.

Tato bakalářská práce se převážně zaměřuje na popis sledovaného problému. Cílem provedeného průzkumu mezi klienty oddělení sociálního kurátora bylo zjistit, co vedlo osoby bez přístřeší k životu na ulici. Zároveň zde několik dílčích předpokladů odhalovalo jiné rizikové znaky, které mají vztah k sociálnímu propadu. Průzkumem bakalářské práce byly zjištěny skutečnosti, které vedly dotazované respondenty k životu bez domova. Nelze jednoznačně určit nebo ukázat na jedinou příčinu vedoucí k bezdomovectví, ale lze označit rizikové faktory, které k bezdomovectví vedou. Zkoumaný vzorek respondentů u některých ukázal na souběh více rizik vedoucích k sociálnímu vyloučení. Avšak současně s tím byl jako důvod ztráty bydlení u většiny uváděn jen jeden důvod. Průzkumným vzorkem bylo identifikováno několik oblastí, které ovlivnily sociální propad. Mezi tyto oblasti patří především rodinné zázemí, bydlení, práce, trestná činnost a závislosti. Důležitým zjištěním

bylo, že většina respondentů žila v nefungujícím rodinném prostředí. V prostředí, které by mělo být naopak jakýmsi ochranným prvkem. Zde se analýzou získaných dat projevila skutečnost, že v každé rodině respondenta se objevil rizikový prvek, který ovlivnil budoucí pozici na okraji společnosti. Nejčastěji se jednalo o neshody s rodiči, úmrtí jednoho z rodičů nebo se zde objevila i závislost rodiče na alkoholu. U respondentů je z odpovědí patrné, že mnohým jsou rodiče nebo sourozenci lhostejní. Část respondentů uvádí, že rodina pro ně byla důvodem odchodu z domu.

Téma bydlení bylo pro respondenty velmi aktuální. Většina z nich v době rozhovorů problém bydlení řešila. Výskyt odpovědí spím pod mostem, ve stanu, v parku nebo v některé z nocleháren nabylo zase až takovým překvapením. Mezi respondenty byla i mladá žena, která byla těhotná a čekala dítě společně s dalším respondentem. Ta uvedla, že nějaký čas po odchodu od rodičů sama přespávala u Vltavy. Na základě vedených odpovědí je možné předpokládat, že pro osoby bez domova je bydlení silně spjato s rodinným zázemím, s pocitem bezpečí a intimity a mělo by být i v takovém vztahu zkoumáno.

V oblasti práce nebylo překvapením zjištění, že většina respondentů pracuje jen brigádně nebo bez platné pracovní smlouvy. To také navazuje na bydlení, protože není možné adekvátně bydlet bez stálého příjmu. Na základě uvedených výpovědí lze předpokládat, že je pro respondenty práce významově velmi důležitá. Většina respondentů pracovat chce a díky práci se cítí soběstačtí. Práce je silně spjata s jejich vlastním sebevědomím.

Podstatným a diskutovaným tématem byla i oblast financí. Zde bylo možné z přepsaných odpovědí získat určitý přehled o příjmech respondentů a jejich vztahu k financím. Význam pro respondenty je ten, že si za ně mohou pořídit určitý luxus. Peníze jsou pro ně nutností k životu, zvláště pro ty mladší respondenty, kteří si chtějí zvednout úroveň svého života. Na základě uvedených odpovědí je možné předpokládat, že pro osoby bez domova jsou peníze prostředkem jak uniknout ze zoufalé situace bezdomovectví. Zároveň zde vyvstává další výzkumná otázka a to zda by se získáváním zkušeností v oblasti financí mohli postupně odnaučit své nefunkční zastaralé stereotypy, díky kterým se možná v minulosti dostali až mezi bezdomovce.

Mezi další témata, která byla zároveň považována za rizikové faktory ovlivňující postavení ve společnosti, patřila trestní minulost. Tohle bylo zároveň i předmětem ověřování předpokladu, který měl za cíl zmapovat, zda respondenti mají již z minulosti zkušenosti s trestem odnětí svobody. Ze vzorku respondentů vyplývá že, pouze dva respondenti nebyli v minulosti ve výkonu trestu odnětí svobody. Zároveň tento fakt ukazuje na budoucnost jednotlivých respondentů a jejich šance včlenit se zpět do společnosti. Zároveň zde byl

identifikován fakt, že jeden respondent svůj trest považoval za něco výjimečného, za akt, který jej v bezdomovecké subkultuře staví do jiného světla. Vyvstává tu tedy otázka, zda je možné, že výkon trestu představuje v bezdomovecké subkultuře jedinečnost, která je mezi nimi zvláště ceněna.

Navazující oblastí, která mohla mít dopad na aktuální sociální situaci respondentů, byly závislosti. Analýzou získaných odpovědí bylo zjištěno, že respondenti například pijí alkohol nebo kouří marihuanu, ale zároveň se nepotvrdilo, že by tyto závislosti stály za vznikem bezdomovectví. Zajímavé však je zjištění, že se i mezi mladší bezdomoveckou populací šíří kouření marihuany. Ze sedmi respondentů tři uvedli, že si zakouří marihuanu. Jeden respondent dokonce uvedl, že kouřením marihuany uniká od reality bezdomovce. Zároveň
se jeden z nejmladších respondentů přiznal k požívání tvrdé drogy-pervitinu. Tedy předpokládejme, že souhrnem zjištěných informací vyplývá přímá souvislost mezi závislostmi a mírou bezvýchodné situace jedince. Otázkou dalšího výzkumu pak je zjistit míru bezvýchodnosti situace, která má vliv na spouštěcí mechanizmus závislosti jedince.

Posledním okruhem, který respondenti zmiňovali, byla jejich budoucnost. Během rozhovorů na povrch vyplynula míra ambivalence vůči bezdomovectví. Vyjádřením svých přání, tužeb nebo cílů vlastně dali najevo, jak moc se snaží z této sociální pozice vymanit. Rozborem odpovědí byla zjištění, která se převážně týkala zlepšení životní úrovně, nalezení adekvátního ubytování nebo pronájmu, ale třeba také jen uspokojení svých potřeb. Lze také hovořit, že na základě uvedených odpovědí je možné předpokládat, že osoby bez domova, které se nevzdávají svých cílů, jsou motivovány nalézt vhodnější, metody, taktiky nebo způsoby jak svého cíle dosáhnout a tím se opět reedukovat zpět do společnosti.

Shrnutím lze říci, že u osob bez přístřeší se vykytuje široká variabilita životních situací, které vedou k bezdomovectví. Není možné jednoznačně ukázat na ty, které způsobují sociální vyloučení, ale z provedeného průzkumu vyplývá, že lze mezi bezdomovci vysledovat rizikové chování, situace nebo podmínky. Některé předpoklady nebyly naplněny. Aby všechny předpoklady měly správnou validitu, museli by být ověřovány u většího vzorku klientů. Jedná se o předpoklad, který se týkal více negativních událostí působících na pád mezi bezdomovce. Tento předpoklad byl spíše orientačního rázu a pomáhal zúžit témata rozhovorů. Druhý předpoklad, který byl nejednoznačný se týkal aktuálního rodinného stavu respondentů. Ostatní předpoklady se průzkumem potvrdily a poukázaly na možné spouštěcí mechanismy, které přispěly k sociálnímu úpadku daného respondenta.

Stěžejním bylo provedení průzkumu za pomocí rozhovoru, který se odehrál s každým klientem samostatně. V rozhovoru a během něj bylo možné se o klientovi dozvědět mnoho zajímavého. Rozhovor byl pro mne přínosem především v oblasti komunikace, ale i ve výměně názorů již mimo dokumentovanou část. Role tazatele není záviděníhodná, zvláště při prvním kontaktu s klientem. Tímto bych rád poděkoval klientům, protože bez jejich rozhovorů by tato práce jen těžko vznikala, zároveň také děkuji za jejich vlídné přijetí.

Zkušenost, kterou jsem získal díky této práci, tkví především v jiném úhlu pohledu. V pohledu osoby bez domova. Mohu doporučit další průzkum v oblasti financí a to zda by se získáváním zkušeností v oblasti financí mohli postupně odnaučit své nefunkční zastaralé stereotypy, díky kterým se možná v minulosti dostali až mezi bezdomovce. Případně navrhuji provedení výzkumu vztahu v oblasti bydlení a to jak silně je osoba bez přístřeší spjata s rodinným zázemím, s pocitem bezpečí a intimity.

Bakalářskou prací byl získán pohled na příčiny vedoucí ke vzniku bezdomovectví. Dále se podařilo zjistit rizika, která dala vzniknout pozdějšímu sociálnímu pádu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1) DISMAN M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*, 5 dotisk, 3 vydání Praha : Karolinum 2008, 372 s., ISBN 978-80-246-0139-7
2) FERJENČÍK J., *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, 1 vydání Praha : Portál 2000, 256 s., ISBN 80-7178-367-6
3) FISCHER S., ŠKODA J., *Sociální patologie*, 1. vydání Praha: Grada 2009, 224 s., ISBN 978-80-247-2781-3
4) HARTL P., HARTLOVÁ H., *Psychologický slovník*, 1.vydání Praha : Portál 2004, 776 s., ISBN 80-7178-303-X
5) HENDL J., *Kvalitativní výzkum, základní teorie, metody a aplikace*, 2 vydání aktual. Praha : Portál 2008, 408 s., ISBN 978-80-7367-485-4
6) HOSEK JAN, *Sám proti alkoholu*, 1.vydání Praha : Grada1998, 184 s. ISBN 80-7169-624-2
7) HRADEČTÍ, V.a I., *Bezdomovectví – Extrémní vyloučení*, 1. vydání Praha : Naděje 1996. 85 s. ISBN 80-902292-0-4
8) JANÍK A, DUŠEK K., *Drogy a společnost*, 1.vydání Praha : Avicenum 1990, 344 s., ISBN 80-201-0087-3
9) KOZLOVÁ L., *Sociální služby*, 1. vydání Praha : Triton 2005, 79 s., ISBN 80-7254-662-7
10) KRÁLOVÁ J., RÁŽOVÁ E., *Sociální služby a příspěvek na péči 2009/2010*, 3. aktual. vydání Ostrava : ANAG s.r.o. 2009, 423 s., ISBN 978-80-7263-559-7
11) KRAUS B., HRONCOVÁ J. a kol., *Sociální patologie*, 1. vydání Hradec Králové : GAUDEAMUS 2007, 325 s., ISBN 978-80-7041-896-3
12) KREBS V., *Sociální politika*, 4. vydání Praha : ASPI 2007, 504 s., ISBN 978-80-7357-276-1
13) MATOUŠEK O. a kol. *Sociální práce v praxi*, 1. vydání Praha : Portál 2005, 352 s., ISBN 80-7367-002-X
14) MATOUŠEK O., *Slovník sociální práce*, 1. vydání Praha : Portál 2003, 288 s., ISBN 80-7178-549-0
15) MATOUŠEK O., *Slovník sociální práce*, 2. přeprac. vydání Praha : Portál 2008, 272 s., ISBN 978-80-7367-368-0

16) MLČÁK Z., *Základy psychopatologie*, Ostrava : Ostravská univerzita 2003, 70 s., ISBN 80-7042-263-7
17) MPSV – bez autora, *Společné memorandum o sociálním začleňování*, 1. vydání Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí 2004, 64 s., ISBN 80-86552-81-0
18) NEŠPOR K., CSÉMY L., *Alkohol, drogy a vaše děti*, Praha : Sportpropag 1993, 144 s., bez ISBN
19) NEŠPOR K., PERNICOVÁ H., CSÉMY L., *Jak zůstat fit a předejít závislostem*, 1.vydání Praha : Portál 1999, 120 s., ISBN 80-7178-299-8
20) PRŮDKOVÁ T., NOVOTNÝ P., *Bezdomovectví*, 1. vydání Praha : Triton 2008, 93 s., ISBN 978-80-7387-100-0
21) PUNCH K.F., *Úspěšný návrh výzkumu*, 1. vydání Praha : Portál 2008, 232 s., ISBN 978-80-7367-468-7
22) SIROVÁTKA T., *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*, 1. vydání Brno : Masarykova univerzita 2002, 355 s., ISBN 80-210-2791-6
23) SOCHŮREK J., *Úvod do sociální patologie*, 1. vydání Liberec : Technická univerzita v Liberci 2009, 186 s., ISBN 978-80-7372-448-1
24) SOCHŮREK J., *Vybrané kapitoly ze sociální patologie I.*, 1. vydání Liberec : Technická univerzita v Liberci 2001, 81 s., ISBN 80-7083-494-3
25) SÝKOROVÁ K., *Osamělost ve stáří*, Diplomová práce. Filosofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2003. 135 s.
26) ŠTECHOVÁ M., LUPTÁKOVÁ M. a kol., *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, 1. vydání Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci 2008, 111 s., ISBN 978-80-7338-069-4
27) ŠUPKOVÁ D. a kol., *Zdravotní péče o bezdomovce*, 1. vydání Praha : Grada 2007, 64 s., ISBN 978-80-247-2245-0
28) VÁGNEROVÁ M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby I.*, 1. vydání Liberec : Technická univerzita v Liberci 2003, 102 s., ISBN 80-7083-702-0
29) VÁGNEROVÁ M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.*, 1. vydání Liberec : Technická univerzita v Liberci 2003, 102 s., ISBN 80-7083-703-9
30) VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3 vydání Praha : Portál, 2004, 872 s. ISBN 80-7178-802-3

Internetové zdroje:

1) http://losthighway.sweb.cz/uisk/socps.html
2) http://fallcon.blog.cz/0710/osamelost-samota-izolace
3) http://www.csspraha.cz/lod-hermes
4) http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html
5) http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C5%A1eobecn%C3%A1_deklarace_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v
6) http://www.mpsv.cz/cs/9087
7) http://cs.wikipedia.org/wiki/Praha_1

SEZNAM PŘÍLOH

1. Rozdělení jednotlivých stádií vývoje závislosti jedince na alkoholu

2. Psychické důsledky nadměrného užívání alkoholu

3. Somatické důsledky nadměrného užívání alkoholu

4. Brožury vydané ÚMČ Praha 1 věnované sociální oblasti

5. Fotografie dočasných obydlí osob bez domova

6. Vzhledem k velikosti, zde uvádím, na ukázku jen jeden přepis rozhovoru s klientem

Příloha č.1

Rozdělení jednotlivých stádií vývoje závislosti jedince na alkoholu[142]

1) *stádium občasné konzumace*
2) *stádium prodromální, varovná*
3) *stádium kritické*
4) *stádium terminální, období úpadku*

ad 1) v tomto stádiu se jedinec dostává k alkoholu příležitostně (např. oslavy, večírky atd.). Jedná se spíše o přizpůsobení se společnosti okolo sebe. Aby se rychleji přizpůsobily nebo byli přijati mezi takové členy společnosti, musí se i v této „aktivitě" přizpůsobit ostatním. Jak uvádí Vágnerová[143]: „ konzumace alkoholu může být projevem sociální konformity a v některých sociálních vrstvách se postupně stala i normou".

ad 2) v tomto stádiu si alkohol postupně získává „důvěru" jedince. Ten zjišťuje, že díky alkoholu dokáže zvládat lépe zátěžové situace, cítí se sebevědoměji, vše mu jde rychleji a bez potíží. V této fázi zvyšuje jedinec dávky alkoholu, aby byl nadále schopen pracovat stejně jako předtím. Postupně se zvyšujícími se dávkami se objevují četněji i alkoholové výpadky paměti „okna", tzv. palimpsesty. Dle Fischera a Škody[144] se v této fázi jedinec za své pití začíná stydět, dochází k výčitkám či racionalizacím. Toto stádium odpovídá již škodlivému užívání.

Ad 3) v této fázi je jedinec na alkoholu již závislí i přesto, že se domnívá, že: „má vše pod kontrolou a kdykoliv pořád může s alkoholem skoncovat". V tomto stádiu již své pití přestává kontrolovat. Alkohol již potřebuje téměř každý den. V důsledku toho vyhledává podobnou společnost, která jej přijímá za sobě rovného – poskytují mu sociální oporu[145]. Začínají se objevovat změny v osobnosti, dochází ke změně hodnotového žebříčku, k rozpadu vztahů (rodinných, kamarádských, pracovních).

ad 4) čtvrté stádium se vyznačuje ve většině případů poškozením jater, což v důsledku znamená, že takto postižený jedinec se opije rychleji. Není schopen už bez alkoholu vydržet. Alkohol požívá již denně, objevují se psychické a fyzické potíže, i když pije nebo nepije. Díky závislosti na alkoholu je již narušena sociální interakce a to závažným způsobem.

---

[142] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II. díl*, 2003, s.71-72
[143] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II. díl*, 2003, s.71
[144] Fischer S. a Škoda J., *Sociální patologie*, 2009, s.101
[145] Fischer S. a Škoda J., *Sociální patologie*, 2009, s.101

Příloha č. 2

Psychické důsledky nadměrného užívání alkoholu

- *změny emočního prožívání*
- *změny v oblasti kognitivních procesů*
- *změny v celkovém chování*
- *změny v osobnosti jedince*[146]

změny emočního prožívání: výkyvy nálad, větší podrážděnost, které mohou vyústit až v agresivní chování. Dle Vágnerové[147] je příčinou dysforie (dysphoria) – mrzutá depresivní nálada, často provázená nepokojem a depresivním prožíváním.[148] S tímto prožíváním roste podezíravost a nedůvěřivost. Mění se celkový náhled k okolí.

změny v oblasti kognitivních procesů: zhoršuje se paměť, při řešení problému se hůře jedinec zaměřuje na jednotlivé úkony. Jeho výkon je pod vlivem dlouhodobého abúzu alkoholu podstatným způsobem snížen. Podle Vágnerové[149] je uvažování alkoholiků méně kritické, častěji ulpívavé, vztahovačné, nemívají náhled na situaci, mají narušené nebo kolísající sebehodnocení. Postupné zhoršování kognitivních funkcí může vést u alkoholiků až k tzv. „alkoholové demenci."

změny v celkovém chování: postupně ubývá odhodlání, schopnost „krotit" své emoce. Postupné zúžení a zaměření na získání alkoholu se projevuje egocentrickým chováním, nedostatkem ohledu k jiným lidem[150].

změny v osobnosti jedince: osobností změny jsou velmi variabilní a u každého jedince individuální. Vágnerová[151] je dělí na dvě možné oblasti:

1) narušení sebekontroly – projevuje se nezdrženlivostí, impulzivitou, nekonformností a zvýšenou dráždivostí.
2) negativní emoční ladění – projevuje se pocity napětí, zvýšenou úzkostí, a sklonem k depresivním náladám.

---

[146] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.557-558
[147] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.díl*, 2003, s.73
[148] Hartl, Hartlová, *Psychologický slovník*, 2004, s.126
[149] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.díl*, 2003, s.73
[150] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.díl*, 2003, s.74
[151] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.díl*, 2003, s.74

Pokud jedinec dlouhodobě požívá alkohol, nemění se jen jeho povahové a osobnostní rysy, ale je také vystaven vyššímu riziku vzniku některých psychických a somatických poruch, které mají přímou souvislost s jeho nadužíváním.

Mezi psychické poruchy patří:

- *alkoholový abstinenční syndrom*
- *alkoholová psychóza*
- *halucinóza*
- *amnestické alkoholové poruchy*
- *demence*[152]

Příloha č. 3

Somatické důsledky nadměrného užívání alkoholu

Nejčastěji trpí alkoholici obtížemi, které zasahují vnitřní orgány. Mezi nejvíce postižené orgány patří:

- především játra (cirhóza jater),
- slinivka břišní,
- ledviny,
- zažívací ústrojí,
- dýchací ústrojí atd.

V neposlední řadě se mění takový jedinec i navenek. Nejmarkantnější znaky lze rozpoznat v obličejové části. Takto je popisuje ve své publikaci autorka M. Vágnerová[153]:

- *„ prosáklý, rudomodrý, těstovitě mastný obličej, rozšíření cév, vodnaté oči, váčky pod očima, předčasně zestárlý výraz.*“

[152] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby II.díl*, 2003, s.74-75
[153] Vágnerová M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2004, s.560

Příloha č. 4

Brožury vydané ÚMČ Praha 1 věnované sociální oblasti

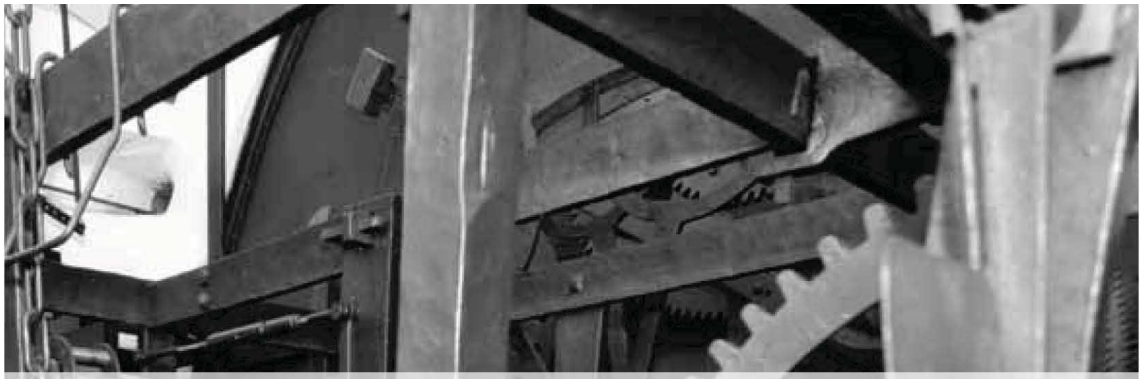

Průvodce

SYSTÉMEM SOCIÁLNÍ POMOCI

pro občany Prahy 1

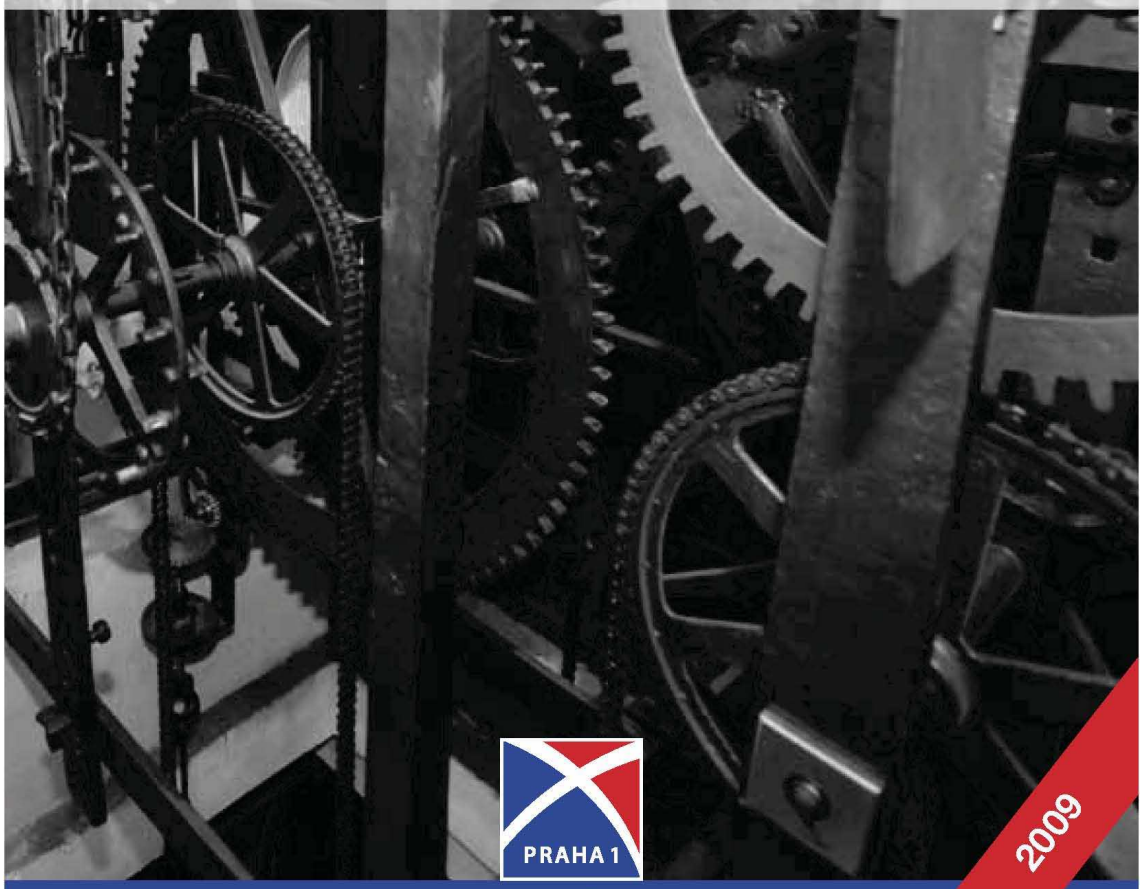

PRAHA 1

2009

www.praha1.cz

Příloha č. 5

Fotografie dočasných obydlí osob bez domova na území MČ Praha 1

MKD
BG

18/08/2011

18/08/2011

18/08/2011

18/08/2011

Příloha č. 6

Přepis rozhovoru s klientem

5. klient p. Roman (20.07.2011, středa dopolední hodiny cca 09:06 hod.)

T: já vás poprosím o vaše jméno?
R 1 : K… Roman

T: Já se jmenuju Radek, můžu vám tykat?
R 2 : Jasně, jasně

T: Romane rád bych se tě zeptal, ohledně mé diplomové práce, dejme tomu kolem dvaadvaceti otázek. Jakého jsi dosáhl vzdělání?
R 3 : Mám maturitu. Vlastně to byl tenkrát učební obor jako prodavač s maturitou, ekonom obchodního provozu to bylo takže člověk bude dělat vedoucího někde v potravinách nebo to co dělal otec. Nebo česká obchodní inspekce.

T: Můžu se zeptat na věk?
R 4 : 37 let

T: rodinný stav?
R 5: Rozvedený

T: Kvůli čemu rozvedený?
R 6: Manželka šla do Španělska

T: Manželka šla do španělska a jiné důvody v tom nebyly?
R 7: Voni , voni tooo byly vlastně devět let s tchánem v Riu. On byl na ambasádě, takže celou základku chodila tam. Nooo a pak ji tady…. furt byla nemocná, prostě byla ji furt zima….nezvládala ty podmínky.

T: Byla to češka?
R 8: byla to češka

T: Co se stalo, že navštěvujete tohle zařízení, nebo vy jste bez domova, teď momentálně?
R 9: Nooo jako celej problém je v tomhle systému, **že když člověk udělá nějaký problémy, mladej blbej nebo blbosti, tak prostě voni vás nenechaj vrátit**. To je úplně jednoduchý. Mě pustili v nějakym roce 2003 v únoru a vlastně vod tý doby je to takový na střídačku. Prostě dycky dělám někde dokud to de za peníze. V momentě kdy na mě skočej tak mi nechaj nějakejch 3 800 ,- Nemám kde bydlet takže skončim tady. Takže se na to vy..ru a jdu na jinou agenturu.

T: A co se stalo, že jste, teda že jsi seděl, za co tě pustili v roce 2003?
R10 : Co to bylo? **Podvod nějakej**

T: Podvody aaa necháme to uzavřený?
R11 : Nooo jasně

T : A co rodiče ty by ne pomohli s něčím?
R12: Já nevim. Já ani nechci. Já sem je úplně vodepsal, protože vlastně, když voni se dostali do problémů, tak více méně já sem měl ten podvod, aby se udělalo něco dlužnýho a pak se na mě vykašlali.

T: To byly špatný vztahy, nebo?
R13: Nevim prostě **se jim za mnou asi nechtělo jezdit**. Měli představu, že je to všechno jejich, tak sem je z toho vyved a…. **Nekomunikuju s nima. Vůbec o ně nemám zájem**.

T: To byly od dětství špatný vztahy?
R14: A néé, to bylo všechno v pohodě. Řekněme si, to v minulým režimu to bylo v pohodě. Aaa voni se nějáák nedokázali adaptovat do tohohle.

T: Do tohohle režimu, v jakým smyslu, abych to dobře pochopil?
R15: Nooo to je úplně jednoduchý, že jo, protože za komunistů, že jo otec vedoucího v TUZEXU. Matka nemusela nic, jezdili jsme do Jugoslávie, do Ruska, do Bulharska prostě dávali kamkoliv. No a tady najednou to co vydělal vlastně aaa našetřil, nakrad, to je jedno

T: Jasně vydělal prostě, získal nějakým způsobem
R16: Nějakym způsobem získal. Já nevim za komunistů postavit chalupu s bazénem za nějakejch 6, 5 milionu korun-vodhad po revoluci jo. Nooo tak to bylo najednou všechno pryč a neměli z čeho. Nooo a tak jsme přemýšleli, že uděláme tu restauraci a **tak se to udělalo jak se to udělalo a já sem si to šel v klidu odsedět** a

T: A Takže to bylo jako na vás ušitý nebo teda na tebe ušitý?
R17: Noo jasne, nee to bylo domluvený**, to bylo prostě domluvený, že já to vodsedim**, žejo. Já nevim poprvé, nikdy nic. Von to zvládne, vylezu no a jedem dál. Noo akorát, že to tak nefungovalo no. Takže sem vylez a teď se tluču tady a dycky někam přijdu tam mi naskáčou exekuce žejo. Takže mě vlastně donutěj abych s tý práce odešel, protože jako chodit do práce a bydlet někde v takovejdle těch zařízeních do toho ani nejde chodit snad. Ty lidi sou uplně úplně v jiný dimenzi.

T: Tady (myšleno zařízení sociálního kurátora)?
R18: Nemyslim, nemyslim třeba tydle ty starší nebo to, ale dyž vylezete na to áčko nebo já nevim, co sem tam byl tydle ty charity todle to. Ty prostě vylezou z děcáku nebo vodněkad je vyhoděj, jako že nic neměli takže těm todle to vyhovuje. Ty prostě žijou z jedný charity na druhou, aby se najedli a večer jdou spokojeně spát na nějakou lavičku nebo někam. Takže ty nemaj vo co přijít. **Noo ale člověk se tady ubíjí. To je patová situace todle žejo**…

T: V čem patová ?
R19: **Patová v tom, že kdyby mě nechali splácet nějaký rozumný peníze**, nechali nějaký rozumný peníze na to abych moch žít, i kdybych přes tu sociálku dostával nějakej příspěvek na to bydlení. Dejme tomu, že už bych bydlel na ubytovně teda, jo? **Ale k tomu se nedopracujete**. Deláte, takže voni vám nic nedaj, tady vám to postrhávaj a máte zaplatit 3 700,- za ubytovnu a voni mi dejme tomu 3 800,- daj no tak jako. K čemu mě nutěj s tou

stovkou? Buď budu chodit do práce a budu chodit krást nebo prodávát drogy nebo, jo? To je prostě..

T: takovou zkušenost s drogoma nebo něčim takovým nemáte z minulosti?
R20: Tráva

T: Tráva(marihuana) ?
R21: Tráva, no tak tráva…já nepiju takže, takže tráva

T: Jasně
R22: **V tomdle stavu každej den furt prostě**

T: Každej den si dáváte?
R23: Každej den v kuse

T: To sháníte někde nebo si pěstujete?
R24: Obojí

T: Obojí, jasně, tohle to je interní takže se nikdo nedozví
R25: Jasně jasně to neberu jako to, ale prostě obojí. Seženu, vyměním, znám ty lidi

T: Hmmm, takže každej den
R26: Předtím to byl k takový rekreaci, když člověk byl normální, když se někam šlo nebo jelo na ryby. **Teď už je to více méně, aby člověk utek vod tý, vod tý reality**. Je to tak prostě.

T: Teď jsem se chtěl právě zeptat proč trávu každý den, jestli to máte jako náhražku třeba, protože tady hromada lidí má alkohol jako náhražku a aby zapomněli na svoje potíže nebo aby trošičku unikly s tý reality a s tý tížívý situace?
R27: Tak voni sou na tom podstatně hůř, když to vidim jak se to pak potom válí po těch lavičkách nebo to má absťáky a klepe se to někde. Že to sebere nějaký babičce kabelku. Prostě je pravda, že **kolikrát ráno vstanu a už se preventivně radši zhulim**, ale aaa tak to je prostě vo ničem že jo. Když to člověk vidí na těch squoootech jak se tam zabydlujou, voni si tam věšej záclony to je prostě ty lidi tam sou a chovaj se jako kdyby tam měli zůstat do konce života, že jo prostě. Dokud je tam policajti někam nevyženou, tak tam prostě zůstanou. **Jo já to prostě beru, že tam přespim a du do hajzlu**, ale prostě je to tak no.

T: A teda rodina, rodiče nebudem rozebírat to je uzavřená věc, ale co třeba sourozenci?
R28: To je těžký, mám jednoho ten je postiženej

T: Ehmm
R29: takže tam. Ten byl v nějakym ústavu. Já sem nejstarší, takže všichni sou mladší, pak mám o 16 let mladšího. Noo a ten….ten snad nemá ani práci teďka. No a pak mám nějaký nevlastní, ale to už je nepočítám….sem viděl tak dvakrát…ty sou vo dvacet (let mladší). Ty už sou moc mladý.

T: Takže teď pracujete nebo si sháníte práci na černo?
R30: Já dělám popeláře teďkom

T: Popeláře? A Tak to je dobrý ne? To máte na plnej úvazek nebo to máte jen brigádně?

R31: Ehm přes agenturu, kdybych to měl na plnej úvazek tak…

T: Přes agenturu, takže chodíte s tím vozíčkem anebo jezdíte přímo s autem?
R32: Jezdim s autem normálně. Prostě voni se ke mně chovaj jako k zaměstnanci, ale vědi, že prostě **kvůli exekucím normálně dělat nemůžu**. Takže tam chodim přes agenturu a…

T: A ty exekuce souvisí s tím podvodem nebo to souvisí s úplně jinou věcí?
R33: No tak to naskákalo, že jo. Ten podvod to by nebylo až takovej problém, ale prostě to naskákalo...(nesrozumitelné)…teď támhle metro, támhle zdravotní že jo. Protože voni neplatily, chvilku platěj pak zase neplatěj ta agentura. Ty to taky mlátěj jak se dá, že jo. Prostě tam příjdu a chvilku budu chodit na jiný jméno, protože na tohle už nemůžu. Ale je to paradox, přes tu agenturu, když mi to strhávali teda, když na mě skočily tak mi brali jeden den stejnak, jo. Já sem dělal od pondělí do pátku, tak prostě každej pátek sem tam nechal a bylo to vyřešený. Takže sem za měsíc nějakejch 1 800,- zaplatil, jo. A takhle z nějakýho platu, když jsem končil v TESCU, z nějakejch 27 mi prostě, mi strhli – **nenechali mi pět jo**.

T: No jasně nechali vám životní minimum
R34: Takhle sem to vodep, zahodil prostě, dal sem jim čip a šel sem to vysvětlit tomu manažerovi, tomu angličanovi. Ten to prostě nepochopil. Prostě nepochopil proč já nevim mě nenechaj splácet z 26 000,- 10 000, že jo třeba například. To tam nastrkám, ale dostanu to. **Takhle budu stát stát akorát prachy**. Teď prostě, já nevim nebude tři dny práce se na to vykašlu a pudu na sociálku. No pudu na sociálku, zajdu za doktorem vemu si berle, budu chvíli marodit, tam se nepohybuju, takže nemusim ani na pracák potom, jo? To je prostě realita jo, přinesu akorát papír od doktorky mi na nějakej den převodní lístek napíše, že sem stále v léčení a nemusim vypisovat ani ty. Dyť to stejně píšou tady, otevřou noviny a vopíšou si to, že schánijou práci? Některý nevěděli ani co to je.

T: Co budoucnost, jak si to představujete dál? Co byste chtěl tak dosáhnout, jaká úroveň by pro vás byla přijatelná, aby jste se cítil štastnej a spokojenej?
R35: (delší mlčení) Ta už asi neexistuje. **Já už to beru, že dožívám**, ale prostě já nevim

T: Vždyť jste mladej člověk…
R36: No vite jasně, ale…sebrali mi byt, vysadili mě z auta já nevim za 1 300 000,-. Já prostě..jo. To už nebude…

T: Takže jste byl zvyklej na jinej standard?
R37: Jako legálně jo. To bylo všecko legálně, to bylo všechno v pohodě. To už nebude..budoucnost nějaká. Teď bydlim v takový chatičce prostě kousek za Skalkou aaa abych pravdu řek, představa, že se budu stěhovat na nějakou ubytovnu, kde budu poslouchat nějaký ukrajince, budu hlídat nějaký cikány, aby mi tam něco neukradli tak to mě snad ani neláká.

T: Jedině na ubytovnu zkusit se přestěhovat
(V tuto chvíli nás vyrušil jiný klient, který otevřel dveře a slovy: „čus autobus vešel do místnosti, kde byl právě prováděn rozhovor). Slovy: „dobrý den, já bych potřeboval jestli tady můžu být chviličku ještě sám“ Klient odpovídá: „aháá pardon“ a slušně odchází. Slušně mu poděkuji: „děkuju mockrát“. Zároveň nás jiný klient prosí o kelímek, který leží zde vedle nás na stole : „Romane pošli mi kelímek“. Klient se kterým hovořím odpovídá: „ to je votravnej a když zavírá dveře utrousí poznámku „dej si panáka“.

T: Takže jsme skončili u budoucnosti
R38: To jako, je tam zase cesta nějaká, že jo, **ale to už zase porušení zákona**. Tam není nic legálního. Jak? Nenechaj prostě. Za ten měsíc, zas tak chytrej nejsem prostě, abych vydělal tolik peněz jo. Já můžu jít dělat támhle nějakýho vedoucího potravin nebo todleto, ale. Byl sem v KAUFLANDU, sem tam vypsal nějaký papíry na nějaký výběrový řízení na nějakýho provozního, jak je tam točej v těch skladech. V tom skladu v Modleticích jo, ale prostě to je, to je na měsíc jo. Ten měsíc a druhej měsíc se už dozvim vod účetní nebo vod někoho, že **mám exekuci** noa tak jim to hodim a udělám ze sebe debila a jdu ve zkušební době pryč. To nemá cenu jako, to nejde furt. Budoucnost špatně asi no. No špatně se mi taky nechce no ale…

T: A tak vypadáte slušně nic nenasvědčuje tomu, že byste bezdomovec byl
R39: to je těžký. Jo, ale už jen to že mezi nima musim běhat.

T: To je frustrující?
R40: Jo prostě nevydělávám na to, abych šel tamhle do nějakýho blbýho landromatu si vyprat hadry, jo. Ale nesu to tamhle na nějakou charitu, jo. Teď se mezi nima musim promotat, proto tam zase du jo.

T: Takže nejste žádnej takovej typickej bezdomovec?
R41: **To sem, protože sem tady že jo**. Tady sedim, protože si tady nechávám nabíjet telefon, ale jo. I i to je problém jo prostě.

T: Nabít si telefon? Vy v tý chatičce…
R42: Né to je prostě chata, tam je papír na to, že tam můžou bydlet. Že tam můžem bydlet vod tý firmy co to spravuje. Tam chodí i policajti na kafe, to je v pohodě. Ale není to jako, tam nikdo neotravuje, ale je to prostě chatička nějaká bezcenná zbitá z prken, když se to zamkne dobře. Není to 3+1 v paneláku jako lepší varianta

T: Jasně takže když to nějak shrnu…
R43: Nooo to prostě, to prostě nejde jo. Tam je jediný východisko, že že by doopravdy člověk někam přišel… Já **sem ještě přemejšlel** když už jsem u tohohle tak já jezdim přes Vršovice a tam je nějaká ta firma **na ten osobní bankrot**, jo. Ae vůbec nevim zatím co to obnáší, zatím sem se nechtěl do toho nějak to, ale prostě dát to nějak, já nevim dohromady, aby to člověka nechali splácet, že jo.

T: Ale to byste mohl zkusit udělat
R44: Jo ale u tědle těch

(jelikož se v této místnosti nacházejí vstupní dveře skladu, byl náš hovor přerušen příchodem odborného referenta, který zde něco nutně potřeboval vyhledat. Odborný referent se neobtěžovat ani se omluvit natož ctít soukromí hovoru. Hovor pokračoval i přesto, že dveře zůstali otevřeny.)

u tedle těch pitomců- to je špatný slovo, ale prostě nechtěj dělat, tak to sou pitomci. Tědle těch lidí je prostě mraky, jo a ten stát je živí jo a dyž budu chtít tak mě bude živit víc než je, protože jim někde něco vyberu a voni koukaj a nevěděj tak se na to radši vyserou a dou pryč, jo. Šedesát procent z nich nemá ani tu sociálku, dyž nedělaj na co prostě. Voni radši dou a skočí do kontejneru a vytahnou si nějaký jídlo.

T: K tomu by jste se nesnížil?
R45: **Jako představa, že mě tam někdo uvidí, sem z Prahy ne**

T: Takže přesto, přes svou těžkou situaci si udržujete nebo udržuješ nějaký standard?
R46: Noo jasně, je to sice hroznej standard, ale dá se tim tady žít.

T: A ten standard se u tebe týká čeho všeho?
R47: To je, nemůžu si koupit všechno co chci že jo, ale nepřemejšlim co budu jíst, nepřemejšlim jestli budu mít co kouřit, nepřemejšlim já nevim kde budu spát jako voni že jo. **Tak člověk má nějaký svý jistý**. Ví že když tam pude tak nějaký prachy dostane. **Ale jakej to může bejt standard** za nějakejch 1 500,- nebo 1 700,- měsíčně. Já sem to třeba u popelářů mezi těma vánocemi dohonil nebo to, ale je to špatný ne.

T: Jak dlouho jsi s manželkou rozvedenej?
R48: S manželkou?

T: Hmm
R49: Šest…Vosum let (8 let)

T: Můžu se zeptat na důvod rozvodu nebo proč jste od sebe odešli?
R50: Já sem se měl dobře tady, protože tchán byl ne ve vládě, ale seděl v nějaký tý…

T: Ano vlastně to jsi mi už říkal
R51: No on byl na ambasádě a pak zpátky v nějaký tý komisi co uděluje ty licence těm zahraničním firmám.

T: Děti spolu nějaké máte?
R52: Jedno. Dceru, čtrnáct je holce. ta už je vlastně, ta už vlastně česky asi jo. Jooo jako vídame se. I si jako bezdomovec tam jezdim do toho Španělska, takže jako jo. Vona vlastně uměla španělsky, portugalsky že jo z toho Ria, takže v pohodě no. Voni se tam asi líp a voni uměj mluvit a kdybych se tam domluvil třeba v tu dobu, tak já nevim s těma prachama co člověk měl tak by sem tam dalo něco. Jako tchán támdle někde to je jedno na ministerstvu zahraničních věcí, tchýně bejvalá ta dodneška sedí na tom na magistrátě. Prostě furt dělá někomu poradkyni. Nejdřív to bylo Kaslovi, potom já nevim Koukal, takže jako ja nevim. Ten řešit nic nemusela, když člověk vidí jak to funguje tak ho to sere potom ještě víc, když se dostane do takový situace, to je jedno. Tchán umřel a oni přijeli a rozebrali půlku bytu jo, protože všechny věci co tam byly, tak byly toho ministerstva. Jo, vod ledniček, mrazáků, prostě televize.

T: Takže si to ten úřad odvezl?
R53: Nooo nějaký ty lidi že jo prostě to chtěli zpátky. To samý ten byt, vona platí korunu, jo za 4+1, Zahradníčkova támdle na Plzeňský. Tam bydlí Kubišová vedle, Sokol tam bydlí a tydle. To sou byty magistrátu a prostě má odpracovaný roky a byty za korunu. Nic prostě, nic se neplatilo, jo. Já měl živnosťák, tak já sem jel do velkoobchodu, co sem přivez účty vod nějakých plen po dobrou vodu a toaletní papír. Dyž to nemohl zaplatit magistrát, tak to mohlo zaplatit to ministerstvo. Pak tady člověk přemejšlí co si koupí za salám, to je jako, to je děsný no. No ne pro ně je jednodušší, pro některý ty devatenáctiletý – ty tady ještě nejsou (u kurátora). Jestli tu budete, tak vám ho ukážu, to by možná stálo za to si s ním promluvit jestli by šel. Ty prostě sou schopný, choděj po Praze a sbíraj kde hulej před těma barákama, sbíraj ty vajgly aby si to mohli ubalit. Já dyž sem to viděl, tak sem nevěřil, že se něco takovýho dá

kouřit. Ale voni žijou jenom pro to, že dneska tam před tim barem, tam před tou hospodou bude v popelnici vyhozený jídlo. Ještě z toho maj radost jaký maj štěstí, to je masakr v devatenácti letech.

T: Nejedná se třeba o lidi, kteří jsou z dětského domova?
R54: Asi jo no. Ale ty prostě taky jako básněj jak jim daj šanci a potom je vypustěj. Najednou maj svobodu a nikdo je nehlídá. Buď to je zavřou nebo ztratí rozum a dopadnou takhle…to je jedno.

T: Kdyby si mi chtěl povyprávět o svém životě, třeba začal od dětství jak by jsi to všechno popsal?
R55: Že už to dožívám jenom?

T: Ne třeba od toho dětství až po dnešek?
R56: tak já nevim, to dětství, to dětství bylo v pohodě, že jo. Protože doma se peníze nijak neřešili.

T: Můžeš říct, že si byl rozmazlovaný dítě?
R57: **Noo, to sem asi byl**. Jasně já sem měl sourozence po osmi letech, takže ten druhej **co se narodil tak sem ho úplně nenáviděl** že jo. protože do tý doby se všichni motali jenom kolem mě a najednou se začali motat kolem něho. Noo a pak nějak, já sem hrál ping pong víceméně vlastně do nějakejch 16 let. V šestnácti sem skončil

T: A závodils někde, nebo to bylo jen tak rekreačně?
R58: Noo i reprezentace prostě jako na sportovní školu. Pak sem si zlomil ruku a jak sem byl rozmazlenej tak se mi něchtělo prohrávat, takže se potom znova učit. **Zjistil sem, že prachy jdou vydělat i jinak**. Tak vlastně já sem hrál nějakou druhou ligu, normálně za chlapy v těch 15 nebo možná už i ve 14. Noo takže vlastně rodiče za mě dostáváli nějaký peníze že jo. No pak, pak byl ten převrat, že jo, sem šel pracovat a pak každej něco vymejšlel. Sem vymejšlel taky. Sem tady vobíral cizince po centru a to. Nooo **sme jim**, já nevim jestli **měnili peníze za nastříhaný noviny, různý ruličky a takový nesmysly**. To byly všechno podvody, pokusy o podvod.

T: Takže takový vekslování jakoby trošku?
R59: Nooo to je silný slovo asi. Todle byly ty přiblblí turisti co chtěli vydělat, já nevim na 100 dolarech 100 korun českejch, tak prostě místo, aby šel tam tak to tady někde za rohem prohodil. Tenkrát toho nebylo tolik, těch směnáren. Noo a pak sem si nějak člověk zvyknul na peníze a tak to nějak šlo šlo, sem se voženil, rozved. No a to sem vlastně ještě nebyl rozvedenej a už sem stál na radnici s touhle tou, co s ní mám tu dceru.

T: To jsi ještě nebyl rozvedenej?
R60: Nooo, kdybych byl zase, kdyby bylo všechno normální, tak bych to nestih, protože já sem šel pro ten papír na francouzskou k tomu soudu aaa tam mi řekli prostě, tam mě odpálkovali, že to pošlou nebo to. Takže sem vylez ven a to vlastně dole v autě seděl ten tchán. Nooo tak ten tam vlez, vodevřel dveře, sednul si ke stolu prostě a vysvětlil jim situaci, vodkaď de, co de a prostě já se nehnu a za deset minut měl papír a jeli jsme zpátky na staromák. Mezi tím udělali jinou svatbu.

T: Jo jako papír, že už si rozvedenej?
R61: Já sem potřeboval papír, že už sem rozvedenej že jo.

T: Aha takhle
R62: Jinak mě nemohli znova to to. Na to se čekalo ta… strana. Nooo pak sem si žil, že jo.

T: Jak dlouho si byl ženatej?
R63: štyry…4,5 roku?

T: 4,5 roku s tou první nebo s tou druhou?
R64: S tou druhou. S tou první to bylo krátký prostě, to sem ani nechtěl. Ale to byla otcova kolegyně prostě, doslova zástupkyně. Měla dceru, ta byla o rok starší než já, nějak jsme se potkávali moc, víc než moc nooo. Pak votěhotněla nějak vomylem, takže jo. Jako, jako nee nějak z donucení, ale prostě se to dalo nějak rozumně dohromady, že jo, že se zeptáme a to. Noo a vona nějakou cestou prostě potratila a pak z toho byla nějaká špatná. Jako v pohodě úplně sme se rozvedli…a stou druhou taky.

T: Ehmm jo, máš nějaký hezký vzpomínky třeba na rodiče?
R65: Já myslim v tom dětství, že to bylo dobrý, se o mě starali. Jestli sem to viděl, když sem třeba přišel někam k někomu na návštěvu nebo to? Tak sme žili v jiný dimenzi noo. To je, jako bych tenkrát přišel k nějakejm normálním lidem, tak taky budu říkat, že žijou v jiný dimenzi.

T: Takovej rozdíl to byl?
R66: Noo, docela jako moc jako. Tam přemejšleli nějaký špekáčky k večeři nebo pojedu támhle, já nevim se tam předělávala chalupa nebo to, sme naskákali do auta všichni a jelo se někam na jídlo, jo. Nikdo to neřešil co si dám nedám.

T: Teď co třeba považuješ za nějaký úspěchy v životě, teď třeba, když něčeho dosáhneš?
R67: Teď nejsou žádný úspěchy

T: Nejsou? Ja nevim třeba v práci, přes agenturu?
R68: Tam neni, tam neni cesta vejš že jo. **Tam sem odkázanej na to, že prostě víc nevydělám, neposkočim nikam, nemůžu.**

T: A máš takový ambice, poskočit někam?
R69: Ale jo, já sem byl docela soutěživej typ, ale teď, teď se člověk radši zhulí. A vydržim sedět 4 hodiny na Střeleckym ostrově a vlastně koukám do blba. Protože…protože. To nikam nevede jo, kdyby to šlo, třeba že by na člověka přišli já nevim za půl roku, jo. Tak dejme tomu, za ten půl rok se dá někam doskákat, poskočit nebo vydělat nějaký peníze. Měsíc, to je, to je…to je fakt lepší sehnat si něco přes nějakou agenturu.

T: Ehm. A ze sociálních služeb využíváš nějakou službu?
R70: Já sem nepoužíval ani to jako. To já sem vlastně sociálku, když mě pustili, že jo. Tak **nějakej ten jednorázovém příspěvek a pak sem šel teda na tu sociálku**. Sem zjistil vlastně, že nemám kam, proč, co. Nooo a to se vlastně ani neobtěžovali nikdo, nikdo jako sdělit, jo. S tím byly tako docela problémy, jo. Tam vlastně, tam mám furt dodneška trvalý bydliště v bytě, v kterym sem bydlel před X lety.

T: To byl tvůj vlastní byt nebo od rodičů?

R71: Nooo neee, to se vlastně vodkupovalo prostě. Babička měla v tom baráku dvougarsonku a vedle byla nějaká stará pani a voni to prostě všichni vodkupovali, tak my sme to vodkupovali babičce. Nooo a tadle ta prostě chtěla něco menšího, aby to. Tak tý se vodkoupila ta garsonka a tenkrát za nějakejch 160 000,- se vodkupovala garsonka. A já nevim 40 000 nebo kolik se jí dalo a měl sem za 200 000,- tři plus jedna (3+1).

T: Hmm, to je hezký, takže to bylo tady v Praze?
R72: To je v Petrovičích no. To je teď nějakejch, ja nevim 2 800 000,-. Noo, prostě, prostě všechno je špatně.

T: hmm, špatně a nevidiš východisko z toho?
R73: Vidim, vidim, vidim, ale ale nechce se mi do toho.

T: Jako co?
R74: Je to špatný no prostě tady.

T: Jaký bys viděl východisko?
R75: Jako krást, krást nemá cenu, protože neni co, jo. Takže východisko jedna je z bodu A převést něco do bodu B. A východisko dvě je…to je snad ještě horší. To je, východisko jedna stačí.

T: Východisko dvě by bylo něco takovýho jo jako (náznak kouření trávy)?
R76: Nooo, sem se tim zabejval trochu víc potom.

T: Čím jako?
R77: To je šance, to je šance, já nevim asi to hulení

T: To je východisko dvě?
R78: To je východisko jak se dostat k penězům prostě. Je to zoufalej způsob, ale nikdy sem to nějak ne to, ale je to způsob. Je to způsob no. **Ae, já si myslim, že zoufalý už na tom je, že vo tom člověk nad tím už musí přemejšlet, že to bere jako východisko**, jo. Ale prostě realita je taková, že dyž to tady za 70 korun koupim tak to potom odvezu na Slovensku a tam to potom prodám za 14 eur, což už je.

T: Jasně, ale s tím je spojený nějaký postih?
R79: No jasně no, pak pak už je výhra dyž už člověka chytli tady, že jo. Protože na tom Slovensku to je, to je zabitý. Legální východisko prostě…jooo ať řeknou, ať řeknou budem ti brát půlku není problém, fakt by nebyl problém dělat někde za nějakejch dvacet (20 000,-) abych nepřeháněl tady časem člověk vyskáče že jo. Za nějakejch dvacet by nebyl problém dělat jako jo. To bych ty místa i měl snad, v tom TESCU taky tam. Volali jestli se něco změnilo, jo. Sou prostě firmy, kerý si to nedovolej, že jo zaměstnat někoho na černo. Todle sou takový pozice, že přes agenturu to nejde.

T: Cítíš nějaký zoufalství a nebo už se s tím smiřuješ?
R80: Takhle, **když se o tom teď bavíme, tak nesmiřuju**, to ne to ne.

T: Takže bojuješ pořád? Jakým způsobem chceš bojovat nebo jakým způsobem chceš pořád ještě bojovat? Jasně je vidět na tobě, že se s tim nesmiřuješ, že tě to štve, že tě to mrzí, ale?
R81: Ale už stárnu a **za chvilku zjistim**, že už…**žže už nemůžu skoro nic, a že nemám nic**. Nevim…

T: Takže by sis nakonec přál nějakou rodinu, byt, nebo něco…přítelkyni?
R82: To si nedovedu vybrat nic z tohohle toho, jo. Kdyby člověk moh jít do tý práce tak, tak z toho postaví všechno.

T: Takže všechno se točí kolem zaměstnání?
R83: Všechno noo, jasně. Hele něco jinýho je když támhle vemu a pudu dělat nějakej ten za vosum a půl (8 500,-) nějakýho toho přidavače nebo možná za víc za deset (10 000,-) nebo támhle zametat. Voni choděj k Pražskejm službám. Dělaj jak nejsou chytrý a zametaj tam za vosum a půl hrubýho (8 500,-) jo.

T: Zkoušel jsi například nějaký rekvalifikace nebo něco?
R84: Nooo to by taky nebyl problém to prostě. Tam se to všechno točí, já nevim, i když třeba jedu dýl nebo to. Já nevim ty lidi znám, todle znám. Ja nevim, já sem vlastně šel ze školy, sem šel dělat rovnou do KOTVY (obchodní dům v centru Prahy) tenkrát. Pak z toho udělali toho Meinla (obchodní řetězec potravin), tak sem tam dělal vedoucího skladníka. To bylo prostě po škole. Sem skočil ze školy tam. No ale zase, **kdyby tady zůstali ty komunisti**, né že bych to chtěl, ale já na ně nemůžu říct nic, já sem se měl dobře. Já byl dítě, ale kdyby zůstali, tak sem prostě už měl daný, že jo, že. **Jenom bych dodělal tu školu, byl sem na tý mládežnický jako zástupce. Tam už to bylo prostě rozdaný, ty karty dopředu.** Já sem chtěl jít na rybářskou, noo a to prostě bylo taky. Zvednu telefon támhle, támhle a jooo to voni berou tam tři (3) lidi z Prahy. Tenkrát tam brali tři lidi z Prahy a čtyry (4) byli měli známý vejš než on, takže já sem byl jako druhej náhradník. No nakonec sem to vzdal a šel sem teda na todle. Sem ani v tu chvíli nevěděl co to je, prostě **to vymejšlel von (otec).**

T: Jak trávíš den?
R85: Hrozně. Neee normálně.

T: Jakej máš režim, jaký si pro sebe stanovuješ třeba povinnosti?
R86: Joo jasný. No normálně, když du ráno do práce jo, tak vstávám někdy ve čtyry (4 hodiny ráno). To je, to je docela masakr dyž tam člověk de. No ale v devět sem doma, v devět du domu (9 hod.) V devět se du vykoupat a usychám. Tak dyž dělám normálně…

T: Dobrý, takže ve čtyři hodiny ráno vstáváš a potom děláš co?
R87: Jedu do práce. Já nevim v devět vo půl desátý skončim, že jo. Jak to tam rychle naházíme tak to tam je. Takže dyž skončim v půl desátý, no tak jedu támdle do Karlína na Pergnerku dyž to je vodevřený, abych se šel vykoupat, že jo, protože se musí člověk vykoupat.

T: Kam jezdíš třeba na Bolzanku nebo někam jinam?
R88: Neee to vůbec.

T: Pergnerka, to je co? To je nějaká armáda spásy nebo něco?
R89: Ne ne ne, **to jeee, to sou nějaký, tam je nějaká jeptiška**. Já nevim co to je…

T: Nejsou to Karmelitánky?
R90: Nooo je to možný. To je, to je na Křižíkový vlastně, mezi Křižíkovou. No je to vlastně na Křižíkový z metra, je to za rohem tam někde jak jezdí tramvaje. Tam sou vlastně taky

nějaký sociální pracovnice a sou tam nějaký jeptišky. **Jojojo, jeptiška ta tomu šéfuje**. Nooo takže to je tam, tam je to za deset. Když to nejde tam, tak jedu. (Využívání soc. služeb)

T: A tam děláš co?
R91: **Tam se jedu vykoupat** a zmizim pryč, abych byl vykoupanej.

T: Vykoupat a tam si vyměňuješ nějaký prádlo nebo si tam pereš?
R92: Maximálně když tam někdo byl tak sem mu, já nevim, koupil cigára, že jo a von mi to vypral, dyž tam byli známý. Za ty dva roky přeci jen některý ty lidi už znám.

T: Potom jedeš teda pryč?
R93: Nooo, pak jedu nejspíš je odvézt domů ty věci, abych to netahal, jo když se převlíknu. No a pak někam, pak někam.

T: To máš věci z práce nebo?
R94: Nooo, jasně. tak v tom nejde běhat. V těch spocenejch v zimě, to je taky masakr.

T: Pak jedeš kam?
R95: Někam, **za někym, za známejma**, do nějakýho toho baru. Tam je výhoda, že já je znám ještě z dřívějška, jo. Takže já sem jim vysvětloval co máš hulit, nebo jo prostě pomáhal jsem já jim, když oni třeba nevydělávali a já jo. Já sem do toho naskočil docela rychle.

T: Jako do čeho, jako tady na tu trávu?
R96: Neeenene jako do práce. Z toho Mainla jsem potom šel v nějakym devadesátdva, devadesáttři (1992-1993) sem našel úplně náhodou. Přítelkyně dělala HERBALIFE a já sem tam přišel, já nevim se podivat na něco. Prostě nějakej chlap tam byl, ten tu dělal ten vedlejšák. Jestli nechci brigádu, já sem chtěl dělat něco. Sem začal dělat v zahraniční galerie distribuce CZ pres tenkrát sídlili tady naproti átriu zezadu. Nooo a tam sem vlastně přišel brigádně, pak sem se tam nějak bavil s tim.

T: To bylo tvoje první zaměstnání?
R97: Druhý. Vlastně jako první mimo obor, že jo, protože já sem byl.

T: Takže první obor máš obchod?
R98: Nooo jasně tu Kotvu. Pak vlastně najednou na brigádu sem šel sem. To bylo třídění novin.

T: CZ press?
R99: CZ press třídění novin. Nooo , ja nevim za měsíc skončila brigáda, pak už mezitím někoho vyhodili, že tam krad tak už sem tam zůstal nastálo. Za další dva měsíce už sem dělal vedoucího toho…toho no a. Pak sem, sem tam byl no.

T: CZ press a potom jsi pokračoval kam?
R100: V CZ pressu sem byl docela dlouho. Pak, pak sme si vedevřeli nějaký stánky a bistro prostě, trafiku na Národní a už to jelo. CZ press byl zlatej důl, no.

T: A potom po tý trefice pak to byly různý obchody?
R101: To byly, to byly, to na mě skočili poprvé něco. To sem něco zvoral, neee nějak úmyslně, prostě něco sem prošvihl. Neměli sem zaplacený povinný ručení. měli sme obchodní

auto, přivezený UNO z ciziny. No a prostě nějakej chytrák nám řek, že stačí zaplatit povinný ručení jen na půl roku. Jo tak my sme zaplatili povinný ručení na půl roku, přítelkyně nabourala, no a voni nám dali padesát procent (50%) spoluúčasti, protože sme měli půlku povinného ručení. Nobourala nějakou Alfu Romeo nebo co to bylo a to bylo docela dost. Tak tam **sme se na to** nějak **vyprdli a** pak **začali** ty **exekutoři**. Noo tak to nás poprve, poprvé zmastili.

T: Takže to byla nějaká pokuta nebo i odnětí svobody?
R102: Za todle? To byla exekuce. To bylo drahý, **sme to měli jako nepozornost**, tak to bylo drahý. Ale ten majetek prostě úplně v pohodě stačil pokrejt bez nějakejch těch.

T: A potom bylo co?
R103: Potom?...Pak sem šel…kam sem to šel potom dělat? Jooo, to nám pozavírali vlastně ještě nějaký ty stánky. Začali vymejšlet, kolik sto metrů, začali vymejšlet jak nám to ztížit, takže nás vodtamtaď vyštvali vlastně více méně. Pak sem vlastně se dostal do tý rodiny, kde byla ta tchýně budoucí na magistrátě

T: To už byla druhá manželka?
R104: To už byla druhá manželka. Tak vlastně, tam už to bylo vlastně daný, že jo, kde sem co měl prostě. No tak voni to našli v papírech, tchýně přinesla povolení prostě na všechny místa co sem měl předtím. Tu Národní, tu sem měl celou jako předtím.

T: To byly stánky s čím?
R105: To byly všechno noviny aaa vlastně pak už podle toho. My sme toho měli ranec (hodně), my sme tam toho měli jedenáct metrů na tý Národní, jo toho vestibulu metra, než to tam teďko začali předělávat. Plus ten jeden stánek, co byl jedinej pevnej v tom tržišti, tam byl u tý fontány než to bourali, no. Tak ten byl novinovej, ten byl náš vlastně a celej ten plac v tom metru, takže. My sme prodávali sami si noviny na pár metrech a tam se to střídalo knížky, kytky třeba a jo.

T: Takže jste to jakoby pronajímali někomu?
R106: Nooo jasně. A když prostě byly nějaký velikonoce nebo to, no tak sme vytřelili, že jo a zajelo se do Německa a nakoupil se tranzit a jeli zajíci prostě. To člověk by mohl žít jenom z toho.

T: A potom bylo dál?
R107: S jídlem roste chuť, no.

T: Potom jste dostali chuť na tu restauraci nebo bylo ještě něco mezitím?
R108: Restaurace? Restaurace byla po tomhle co se udělali nějaký tydle problémy, protože to začalo krachovat. Začali mě vlastně vokrádat více méně doma. Jak ten sourozenec, tak i rodiče.

T: To byli vlastní rodiče?
R109: Neene. to byli **vlastní rodiče**, vlastní. Manželky byli v pohodě.

T: Takže s vlastníma rodičema ses domluvil, že budeš mít nějakej podnik a jestli do toho půjdou s tebou?
R110: Nooo, voni už začali tady na tom, že jo. Tam připadalo divný proč to de pryč, ale to bylo nekontrolovatelný, že jo. Ten potřeboval vodskočit, tak tam přišla tchýně z práce, stoupla

si tam. Tam přišla matka. No jenže voni byli zvyklí, že ty peníze měli, že jo. **ty mý byli zvyklí, že měli taky, ale teď najednou to nešlo tolik**, že jo. Nepršelo, teď kapalo.

T: Takže se rozhodli okrádat vlastního syna?
R111: **Voni to tak ani nebrali**. Voni jo, prostě byli zvyklí, že furt

T: Ale je to tak, že okrádali vlastního syna, samozřejmě nechci útočit na tvé rodiče?
R112: Voni to tak, jim to připadalo, že je to normální. Voni byli zvyklí, že furt maj, takže měli co chtěli a najednou. nevim no.

T: Najednou nebylo?
R113: Nooo tak se to úplně zrušilo a měli jsme tu restauraci… v Karlíně, kousek vod Křižíkovy.

T: Takže o tom o čem si teď před chviličkou mluvil byly stánky?
R114: Nooo jasně, jo a tam prostě… no a ještě do toho tam byla zmrzlina na Staromáku jo a .

T: A potom si se nějak domluvil s rodičema(manželky) a ?
R115: Že uděláme restauraci teda, my sami jako bez nich (bez vlastních rodičů). Protože voni měli každej z nich tolik práce a nepotřebovali že jo. Ten tam někde něco podepsat a prostě. Vařili guláš ze svíčkový. Prostě nějaký jiný hovězí přední, zadní neznali no. Byli všichni v pohodě takhle no. No a já sem více méně měl radši je potom už i je než, **věřil sem víc jim než svejm** (rodičům). Jo to je taky špatný, že jo. Noo **postupně sem je nějak zavrhnul**. No abych to prostě zkrátil, prostě byla restaurace, bylo todle, **já sem šel sedět**, že jo. No a vrátil sem se.

T: Za podvody to bylo jakoby finanční?
R116: **Nooo jasně**, prostě, prostě **byly** prostě **potřeba peníze na** tu **restauraci**. Voni mě dostali do takových sraček, že tam něco i neplatili prostě a to a pak se to muselo honit najednou a já sem potřeboval prachy, abych vyrovnal ty stánky, jo protože tam je to všechno zpětně ty noviny, jo. Trvá třeba měsíc než se dopracujem k tomu…

Přichází zrovna jeden ze sociálních pracovníků, který jde do skladu, ale zároveň ruší náš společný rozhovor. Zároveň je slyšet z vedlejší místnosti reprodukovaná hudba, která společně s soc. prac. vytváří rušivé vlivy při rozhovoru. Klienta tyto vlivy nijak nevyrušují a pokračuje dále v rozhovoru. Pozdraví slovy : „dobrej“.

…k tomu, kdo co komu bude dávat. Kdo co bude vracet nebo doplácet. To tam bylo třeba, na todle to, aby to uživilo celou rodinu. Nooo a **pak sem vylez**, chtěli mě zaměstnat za 6 000,-, když sem vylez ven. To se ani neobtěžovali, že na, to vlastně bylo napsaný na ně, že jo. Nikdo se neobtěžoval mě říct, že prostě… vlastně přišli nějakej sociální pracovník jestli babka (nesrozumitelné) a todle a to se dalo řešit i tam vodtaď, že jo. No ae mě nikdo se neobtěžoval, jako ani z toho místa bydliště, že prostě jako auto je na policejním parkovišti a byt, že už je dávno zapečetěném a vypustili mě ven no.

(Opět rušení – chřestění klíči, zamykání dveří skladu a hlučný odchod pryč)

A vlastně nic no, ty byli někde na dovolený ještě. Tam byli úplně cizí lidi, sem čekal pár dní. Vod známejch sem sehnal nějaký prachy, prostě co v pohodě no a. Ty přijeli prostě a úplně.

Moch sem jít na bar (jako zpět pracovat), **ale měl bych stejně jako ta holka co tam meje nádobí.**

T: Jako k rodičům se vrátit zpátky?
R117: No jasně. Nooo tak sem si to nějak risknul a prostě sem nějak vydělal peníze. V pohodě a zaplatil sem jim dovolenou eště, teda za to jak se vo mě teda starali. Nestarali, starali se vo mě úplně cizí lidi. Nějaký příbuzný těhle těch co byly z Příbrami, že sem tam nemusel jíst (ve vězení) tudle atrapu tohohle jídla a mě nosili to co měli policajti a všechno prostě no. Nooo a poslal sem je na dovolenou.

T: A tos poslal rodiče vlastní?
R118: Noo to vlastní, vlastní. Sem je poslal normálně do Řecka, zaplatil zájezd a **než se vrátili, tak sem to prodal, prostě**. I když to bylo na ně, tak sem prostě vzal právníka, co sem měl přeci a sme to tak udělali. Von to sepisoval s nima. Sme to tak udělali, že se to prostě prodávalo a hotovo. Nemohli říct nic.

T: Měl jsi z toho něco, když se to prodalo?
R119: Nooo jasně, z toho byli nějaký peníze, ale to už, to prostě nejde. Další byt, vobrali mě vo tři vlastně.

T: O tři byty? Rodiče?
R120: Nenene ty **exekutoři.** Rodiče ne

T: Jo exekutoři. Já jsem právě měl takovou tu linii, že se vlastně bavíme o rodičích, že ti prodali byt a prodali jste restauraci?
R121: Ne, tu sem prodal já. Vlastně rodiče sem poslal na dovolenou, jak voni na mě tak já na ně. Tady máte dovolenou běžte si užít a přijeli a neměli nic, že jo. Prodal tu restauraci a nemám potřebu je vídat. Když **potkám otce, tak ho pozdravim** na ulici, **matku** tu **sem neviděl ani nepamatuju**. Brácha ten zavolá akorát dyž něco potřebuje. Teď nezavolá, že jo. I když **von více méně ani vlastně netuší, jestli mě… nemá mě kde vidět, netuší. Já si nestopnu ani tuu sanitku, že jo** (myslel tím pojízdný stacionář pro bezdomovce) To je to. To radši pudu támhle do loděnic a chytnu si tam dva tři kapry, a. **Pytlačim**, chytnou mě jasně, daj mi pokutu, to je kolotoč jako, jo.

T: A už tě chytili?
R122: Chytili mě párkrát, ale vždycky sem měl papíry. Já sem měl normálně ještě před těma dvouma rokama vlastně sem měl normálně rybářskej lístek. Prostě chytám od nějakejch 14 let mimo to co sem tam seděl. Takže to, mě sebrali papíry třeba za to, že sem chytal v noci nebo jo takhle. Ale to beru sportovně jo takhle. No ale teďko ne sportovně, teď si tam beru dva pruty, jdu si tam sednout, chytim dva tři kapry, když se zadaří a potom pudu do tržnice a prodám je vietnamcům.

T: Za kolik je kupujou?
R123: Normálně toho hladkýho, dvoukilovej tak za stovku (100,-)

T: Hmm, to je do čínských restaurací?
R124: Prostě nepojedu támhle na chovnej rybník, **tam by mi to dali jako trestnej čin**, že jo. Tak pojedu sem, tady ze sebe udělám pitomce, že prostě sem nevěděl, že se na tom rameni nesmí chytat, no. **Prostě jo, na tom nejhorší na tom je, ubíjející je, jak člověk musí hledat jak to obejde jako**.

T: Cestičky?
R125: Nooo. To prostě mám radost, že sem tady něco obešel. Dám příklad, chytnu pět za tejden, vydělal sem pětset (500,-). Aspoň má člověk radost, jo, to je taky průser. Není to skvělý zase, ale je to lepší než vybírat něco z popelnice nebo venku čekáš, že ti někdo nechá půlku klobásy, jo. Sem pozoroval kolikrát a nechápal docela. Sem viděl na Silvestra nebo kdy to tam ten Bém rozdával ten guláš.

T: Nebyla to polívka?
R126: To nebylo teďko, to bylo předminule nebo minule. To byl nějakej guláš. Nebo po Silvestru nějak. Prostě nějak v tědle těch dnech, měl potřebu udělat nějakou akci asi. Já ho, já ho znám, já sem u něj byl na chatě, protože tam za nim jezdila ta tchýně, takže.

T: U Béma přímo?
R127: Nooo jasně. Má na Veleslavíě, má vilku prostě, no. Von byl chytrej, všechno cpal na voko. Zvenku to vypadá uplně, že by jste tam nebydlel a vevnitř obyčejného superba bílýho a cpyl to jinam ty prachy, že jo.

T: *Otočili se k tobě lidi zády, když teď máš existenční problémy? Dělají, že tě neznají?*
R128: Já nevim, **já sem ty lidi nějak nevyhledával ani**. Jako potkal sem třeba plno lidí, který sem, který by mi možná i pomohlo, ale z čeho by mi pomohli jako? Že mi dá nějaký prachy? To není pomoc.

T: Takže si nevyužíval nějakých kamarádů?
R129: Ne, ani sem nechtěl jako jo. Protože jako jo, moch sem si pučit, třeba i teď nějakejch 40 000,-, ale z čeho bych vrátil? Budu říkat, že za dva měsíce, když prostě vim, že to nedám? Budu spoléhat na to, že vyhraju ve Fortuně? To nejde prostě, s tímhle příjmem nejde nic. Nejde. Lovit kapry. No jasně jako, tady těch lidí je, těch poláků co se tim živí. Támhle seděj u Vltavy a jezděj do těch sádek pytlačit. Von chytí Candáta a voni mu za něj daj talíř (1 000,-). Támdle do nějaký restaurace, to maj nasmlouvaný, jenom zavolá, že potřebuje sumce a voni ho tam potom udělaj a maj x tisíc z jedný ryby a frajerovi tam daj štyry tisíce(4 000,-) . A samozřejmě všechno bez bloku, všechno nemusej zdanit, že jo. **Dělal sem to, vim to**. **To je na tom to špatný**. By možná bylo horší, kdyby člověk byl debil. Kdyby ho něco praštilo do hlavy a prostě se dostal, zní to hrozně je to blbost, do jiný úrovně. Voni nemaj starosti, žijou ve sračkách a sou třeba ve větších sračkách než já a nemají starosti, protože voni v tom žijou vod začátku co přišli do tý Prahy z toho pasťáku nebo utekli nebo kdoví co.

T: Jasně je to hodně frustrující, zvláště v tom, že pokud člověk byl zvyklý na určitý luxus a teď spadl sem.
R130: Ty, je to moc velkej skok

T: Ale pořád to vypadá, že se stím pereš
R131: Tak co, **s tim se nedá smířit** s timdle stim asi (vztahující se k životu v minulosti)

T: Existují lidi, kteří se s tim smíří nebo myslíš, že ne?
R132: No je to furt takový dokolečka. Vždycky vylíže a potom, že už to de zase do hajzlu, tak mívá deprese, ale no.

T: Takže ti moc děkuju za rozhovor, já to tady vypnu.

(Seděl trochu nahrben, celou dobu v rukou držel půllitrovou plastovou láhev, kterou neustále otáčel dnem vzhůru a opačně. Zvláště při tématu posledních otázek nebo při otázkách na rodiče)